TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ ve ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI

EGE BÖLGESİNDEKİ İHRACATÇI FİRMALARIN İSTİHDAM YAPISI VE İŞGÜCÜ PİYASASI ALGISI

Yüksek Lisans Tezi

Mehmet İlhan UNCU

Ankara-2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ ve ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI

EGE BÖLGESİNDEKİ İHRACATÇI FİRMALARIN İSTİHDAM YAPISI VE İŞGÜCÜ PİYASASI ALGISI

Yüksek Lisans Tezi

Mehmet İlhan UNCU

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Şenay GÖKBAYRAK

Ankara-2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ ve ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI

Mehmet İlhan UNCU

EGE BÖLGESİNDEKİ İHRACATÇI FİRMALARIN İSTİHDAM YAPISI VE İŞGÜCÜ PİYASASI ALGISI

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı **Prof. Dr. Şenay GÖKBAYRAK**

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmzası**
Prof. Dr. Şenay GÖKBAYRAK	
Prof. Dr. Yücel UYANIK	
Doç. Dr. Gaye Burcu Yıldız	

Tez Sınavı Tarihi.....

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (.06./.01.../2020.)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

.....Mehmet İlhan UNCU.....

İmzası

.....

TEŞEKKÜR

Bu yüksek lisans tezinin ortaya çıkmasında destekleri için, Ege İhracatçı Birlikleri Genel Sekreteri İ. Cumhur İŞBIRAKMAZ' a ve Ege İhracatçı Birlikleri Şube Müdürü Dr. Ayşe BAKKURT' a ve Ege İhracatçı Birlikleri Bilgi İşlem Şubesi Şefi Sibel BOZ' a, katkıları ve ilgisi nedeni ile tez danışmanım Prof. Dr. Şenay GÖKBAYRAK' a, tezin yazımı sırasındaki fedakârlıkları için aileme, teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR iii
İÇİNDEKİLER iv
KISALTMALAR vii
TABLOLAR, GRAFİKLER VE ŞEKİLLER LİSTESİ ix

BİRİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE İHRACAT VE İŞGÜCÜ PİYASASI ARASINDAKİ İLİŞKİLER

1. 1. TÜRKİYE EKONOMİSİ İHRACAT VE İŞGÜCÜ PİYASASI ARASINDAKİ BAĞINTILAR 4
1.1.1 TÜRKİYE'DE İHRACATÇI VE İTHALATÇI FİRMA SAYILARININ GELİŞİMİ VE İHRACATÇI FİRMALARIN İSTİHDAM YAPISI 11
1.2. TÜRKİYE VE DÜNYA İŞSİZLİK ORANLARININ KARŞILAŞTIRILMASI 15
1.2.1. Türkiye ve Dünya İşsizlik Oranlarının Ülkelere Göre Karşılaştırılması 15
1.2.2. Türkiye ve Dünya İşsizlik Oranlarının Bölgelere Göre Karşılaştırılması 18
1.3. TÜRKİYE'DE İSTİHDAM POLİTİKALARI 19
1.3.1. İşsizliğe Karşı Pasif İşgücü Politikaları 19
1.3.1.1. İşsizlik Sigortası 19
1.3.1.2. Ücret Garanti Fonu 21
1.3.1.3. Kısa Çalışma Ödeneği 22
1.3.1.4. Yarım Çalışma Ödeneği 22
1.3.1.5. Kıdem, İhbar ve İş Kaybı Tazminatı 23
1.3.2. İşsizliğe Karşı Aktif İşgücü Piyasası Politikaları 23
1.4. 2019 İSTİHDAM SEFERBERLİĞİ ÇERÇEVESİNDE VERİLEN DESTEKLER 24
1.4.1. Yeni İstihdama Ücret Desteği 24
1.4.2. Yeni İstihdamın SGK Primine, Vergisine Destek: 24
1.4.3. Asgari Ücret Desteği 25
1.4.4. Düzenli Ödemeye Devamlı Destek 25
1.4.5. Kalkınmaya İlave Destek 25
1.4.6. Önce İşbaşı Eğitim Sonra İstihdam Desteği 25
1.4.7. İhtiyaca Uygun Nitelikli İşgücü Eğitimine Tam Destek: 25

1.5. TİCARET BAKANLIĞI TARAFINDAN YÜRÜTÜLMEKTE OLAN DEVLET YARDIMLARI İÇERİSİNDE İSTİHDAMI ARTTIRICI DESTEK UNSURLARI 26

1.5.1. Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesi Desteği (Ur-Ge Desteği) 26

1.5.2. Türkiye Ticaret Merkezleri (TTM) Desteği 27

1.5.3. Tasarım Desteği ve Tasarım Ürün Geliştirme Projeleri Desteği 27

1.5.4. Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality® Desteği 28

1.5.5. Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretine Genel Destek Programı Kapsamında Sağlanan Destekler 29

1.5.6. Yurt Dışı Teknik Müşavirlik Hizmetlerine Sağlanan Destekler 30

1.5.7. Ticaret Bakanlığınca Sağlanan İhracata Yönelik Diğer Destekler 30

1.6. DİĞER BAKANLIKLAR VE KOSGEB TARAFINDAN İSTİHDAMA YÖNELİK VERİLEN DESTEKLER..... 31

1.6.1. KOSGEB Tarafından Verilen Destekler 31

1.6.1.1. Genel Destek Programı 31

1.6.1.2. KOSGEB Tarafından Verilen Diğer Destek Programları.....31

1.7. SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI TEKNOLOJİ GELİŞTİRME BÖLGELERİ VE AR-GE MERKEZLERİ DESTEĞİ 32

1.8. DİĞER KURUM VE KURULUŞLARCA YÜRÜTÜLEN DESTEK PROJELERİ 32

İKİNCİ BÖLÜM

EGE BÖLGESİNDE İHRACAT VE İŞGÜCÜ PİYASASI ARASINDAKİ İLİŞKİLER

2.1. EGE EKONOMİSİ İHRACAT VE İŞGÜCÜ PİYASASI ARASINDAKİ BAĞINTILAR 34

2.1.1 Ege Bölgesinin Demografik Yapısı ve İşgücü Piyasası Arasındaki İlişkiler ...34

2.1.2. Ege Bölgesindeki Firmaların Yapısı ve İşgücü Piyasası Arasındaki İlişkiler37

2.1.3. Ege Bölgesinin İhracatı ve İşgücü Piyasası Arasındaki İlişkiler 41

2.2. EGE BÖLGESİNDE İŞSİZLİK VE İSTİHDAMIN YAPISI 48

2.2.1. Ege Bölgesindeki Aktif İşgücü Piyasası Politika Göstergeleri 52

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EGE BÖLGESİNDEKİ İHRACATÇI FİRMALARIN İŞGÜCÜ PİYASASI ALGISI VE İŞSİZLİKLE MÜCADELE STRATEJİLERİ

3.1. YÖNTEM 54

3.2. SAHA ÇALIŞMA BULGULARI 55

3.2.1. Ege Bölgesinde İhracatçı Firmaların Yapısı ve Faaliyet Alanları 55

3.2.2. Ege Bölgesindeki İhracatçı Firmaların İstihdam Yapısı ve Özellikleri 59

3.2.3. Ege Bölgesinde İhracatçı Firmaların İstihdam Sorununa Bakışı ve Geleceğe Yönelik Beklentileri: 69

SONUÇ 83

KAYNAKÇA 86

ÖZET 90

ABSTRACT 91

EKLER 92

EK-1: EGE İHRACATÇI BİRLİKLERİ GENEL SEKRETERLİĞİ'NİN TÜM ÜYELERİNE GÖNDERİLEN E-ANKET SİRKÜLERİ 92

EK-2: ANKET FORMU 93

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

AİPP : Aktif İşgücü Piyasası Politikaları

AİS : Avrupa İstihdam Stratejisi

AR-GE : Araştırma ve Geliştirme

ASPB : Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

BSTB : Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

ÇSGB : Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

DTÖ : Dünya Ticaret Örgütü

EUROSTAT : Avrupa İstatistik Ofisi

EİB : Ege İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği

GSMH : Gayrisafi Millî Hâsıla

GSYH : Gayrisafi Yurt İçi Hâsıla

HBÖ : Hayat Boyu Öğrenme

ILO : Uluslararası Çalışma Örgütü

IMF : Uluslararası Para Fonu

İBGS : İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterlikleri

İKO : İşgücüne Katılım Oram

İR : İlerleme Raporu

İŞKUR : Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü

KOBİ : Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler

KOSGEB : Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

OECD : Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

OSB : Organize Sanayi Bölgesi

SGK : Sosyal Güvenlik Kurumu

STK : Sivil Toplum Kuruluşu

TB : Ticaret Bakanlığı

TCMB : Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

TESK : Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu

TOBB : Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TÜBİTAK : Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

TİM : Türkiye İhracatçılar Meclisi

UİS : Ulusal İstihdam Stratejisi

UP : Ulusal Program

TABLOLAR, GRAFİKLER VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Tablolar Listesi

Tablo 1: Yeni Ekonomik Program Temel Ekonomik Göstergeler 9

Tablo 2 :Tam Kapasite Kullanımı Durumunda Sağlanacak İhracat ve İstihdam 111

Tablo 3 : Yıllara Göre İhracatçı ve İthalatçı Firma Sayılarının Gelişimi.....11

Tablo 4: Türkiye'de Sektörlere Göre İhracat Yapan İşyeri Oranı (%).....13

Tablo 5: Türkiye'deki İşsizlik ve İstihdamın Yapısı.....15

Tablo 6: OECD Ülkelerinde İşsizlik Oranları (15+ Yaş) %.....17

Tablo 7: Dünya Genelinde Bölgesel İşsizlik Oranları (15+ Yaş) %.....19

Tablo 8: İşsizlik Sigortası Fonunun Gelir ve Giderleri 2018.....20

Tablo 9: 2018 Yılı Ege Bölgesindeki İllerin Yaş Gruplarına Göre Nüfus Yapısı....35

Tablo 10: 2018 Yılı Ege Bölgesindeki İlleri Nüfusunun Yapısı (Kent-Köy ayrımı) 36

Tablo 11: Ege Bölgesindeki İllerin Göç Durumu (2017).....37

Tablo 12: 2018 Yılı Ege Bölgesi ve Türkiye Geneli Sanayi Kapasite Raporu Göstergeleri:..... 378

Tablo 13: 2018 Yılı Ege Bölgesi'ndeki İllerin Sanayi Kapasite Raporu Göstergeleri:..... 39

Tablo 14: Türleri İtibariyle Ege bölgesi ve Türkiye'de yer alan illerdeki şirket, işletme ve şube sayıları..... 40

Tablo 15: Ege Bölgesindeki İllerin İhracatının Sektörel Dağılımı.....43

Tablo 16: Ege Bölgesinde Yıllara Göre İhracatçı Firma Sayısı.....47

Tablo 17: Yıllara Göre Ege Bölgesi ve Türkiye'nin İşsizlik ve İstihdamın Yapısına İlişkin Temel Göstergeler.....48

Tablo 18: Yıllara Göre Ege Bölgesindeki İllerin İstihdam Yapısı.....51

Tablo 19: İŞKUR'un Ege Bölgesindeki Faaliyetleri Aktif İşgücü Politikası Kursları 52

Tablo 20: Ege Bölgesinde İŞKUR'un İşbaşı Eğitim Yaptığı Kişi Sayısı 53

Grafikler Listesi

Grafik 1 : Türkiye'nin Reel GSYH Büyümesi ve Katkılar 6
Grafik 2: Türkiye'nin İşgücü Piyasası Eğilimleri (15-64 Yaş Grubu) 7
Grafik 3: İhracat, Kısmi Zamanlı Çalışma, Vardiyalı Çalışma Yapma Durumuna Göre Açık İş Oranları 13
Grafik 4: Türkiye ve Ege Bölgesi İhracatı 41
Grafik 5: Ege Bölgesindeki İllerin İhracatı.....41
Grafik 6: Türkiye ve Ege Bölgesi İhracatçı Firma Sayıları 46
Grafik 7: Ege Bölgesi İllere Göre İhracatçı Firma Sayısı.....47
Grafik 8: Yıllara Göre Ege Bölgesi ve Türkiye'nin İşsizlik ve İstihdamın Yapısı ..49
Grafik 9: Firmaların İllere Göre Dağılımı.....55
Grafik 10: Firmaların Sektörel Dağılımı 56
Grafik 11: Firmaların Türlerine Göre Dağılımı.....57
Grafik 12: Firmaların İhracat Yapısı ve Beklentileri:.....59
Grafik 13: Firmaların Çalışan Sayıları 60
Grafik 14: Firmaların Çalışan Yapısı (Mavi Yaka).....61
Grafik 15: Firmaların Çalışan Yapısı (Beyaz Yaka).....62
Grafik 16: Firmaların Çalışan Seçimindeki Öncelikleri- Yeni Mezun 63
Grafik 17: Çalışan Seçimdeki Öncelikler – Aynı Sektörde Tecrübe 64
Grafik 18: Çalışan Seçimdeki Öncelikler – Benzer Sektörde Tecrübe 64
Grafik 19: Firmaların Çalışan Seçimindeki Öncelikleri – Mavi Yakalı 65
Grafik 20: Firmaların Çalışan Seçimindeki Öncelikleri – Beyaz Yakalı.....66
Grafik 21: İstihdam Gerçekleşmeleri ve Beklentiler 67
Grafik 22: Mevsimlik İşçi Talebi 68
Grafik 23: Mevsimlik İşçi Talebi Temini 68
Grafik 24: İşsizliği Azaltmak, İstihdamı Arttırmak İçin Çözüm Önerileri.....71
Grafik 25: Çalışan Temininde Kullanılan Kanallar 72
Grafik 26: Ulusal İstihdam Stratejisi Farkındalık Düzeyi 74
Grafik 27: 2019 İstihdam Seferberliği Farkındalık Düzeyi.....74
Grafik 28: 2019 İstihdam Seferberliği Hakkında Bilgi Edinme Kanalı.....75
Grafik 29: 2019 İstihdam Seferberliği Kapsamında Bilgi Sahibi Olunan Destekler 76
Grafik 30: İşsizlik Sorunun Çözümünde Kurumlara Verilen İlgi ve Önem Düzeyi 78
Grafik 31: İşsizlikle Mücadeleye Bakış Açısı.....79
Grafik 32: Sektörlere Göre İşsizlikle Mücadeleye Bakış Açısı 80

Şekiller Listesi

Şekil 1: İllere Göre Net İstihdam Değişimi 51

GİRİŞ

Bir ülke ekonomisinin sağlıklı çalıştığının önemli göstergeleri arasında ihracat ve istihdamın yüksekliği ile işsizlik oranının düşüklüğü ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle dünya ekonomisinde hemen hemen her ülke ihracatını ve istihdamını arttırıcı politikalar uygulamaktadır. Türkiye'nin son on yıllık döneminde işsizlik oranlarının durumuna baktığımızda en düşük işsizlik oranının 2012 yılında %8,2 olarak gerçekleştiği ve genel olarak işsizlik oranın ortalama %10'lar seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir. Yüksek gerçekleşen büyüme yıllarında dahi işsizlik oranını ciddi olarak düşürecek istihdamın yaratılamaması Türkiye ekonomisinin temel sorunları arasında olmaya devam etmektedir.

İhracat, bir ülkenin döviz gelirlerini arttırırken; aynı zamanda ülkedeki istihdamın artmasına da katkı sağlamaktadır. Günümüzde ekonomilerin giderek birbiri ile iç içe geçtiği rekabetçi piyasa düzeninin hâkim olduğu ortam, dış ticarette işgücüne önemli bir maliyet öğesi olarak bakılmasına yol açmaktadır. Ancak katma değeri yüksek üretime dayalı ihracata artıları dikkate alındığında nitelikli işgücünün önemi yadsınamamaktadır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 23.maddesinde "*Herkesin çalışma, işini özgürce seçme, adil ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı koyma hakkı vardır."* denilmektedir. Aynı zamanda Anayasamızın 49. Maddesinde "*Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir. Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır*." denilmektedir.

Dolayısı ile istihdamı arttırıcı ve işsizliği önleyici politikalar temel bir kamu görevi olarak ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde de işsizliği azaltmaya ve istihdamı

arttırmaya yönelik birçok destek mekanizması bulunmaktadır. Son yıllarda bu desteklerin hem niteliksel hem de niceliksel olarak arttığı görülmektedir.

Dünya'da 1940'lı yılların ortalarından 1970'li yılların ortalarına kadar olan dönemde egemen olan Keynesyen olarak adlandırılan ekonomi politikaları, refah devleti uygulamalarının temelini oluşturmuş bu dönemde istihdam güvenceleri ve sosyal güvenlik politikalarıyla çalışanların hakları korunmuştur. Özellikle 1974 petrol krizi sonrası dünyada giderek serbest piyasa ekonomisine geçilmesi neo-klasiklerce devletin ekonomiye müdahalesi anlamına gelen refah devleti uygulamalarından giderek vazgeçilmesi sonucunu doğurmuştur.

Günümüze gelindiğinde ise gerek ekonomik gerekse sosyal açıdan ülkelerin daha korumacı olduğu "Ticaret Savaşları" olarak nitelendiren ekonomik açıdan korumacı politikaların yeniden gündeme geldiği görülmektedir. Bu gelişmeler yaşanır iken dış ticarette rekabet gücünün en önemli kalemi olarak görülen işgücü maliyetlerinin endüstri 4.0 kavramıyla önümüzdeki dönemde bu önemini nitelikli eğitilmiş beyin gücüne bırakacağı beklenmektedir. Değişen dünyada hem kısa vadede hem de uzun vadede işsizliği önleyici istihdamın yapısını doğru şekillendirici bir stratejinin geliştirilmesini ve devletlerin gelinen noktada uluslararası, ulusal, sektörel ve bölgesel ölçeklerde işsizliği azaltıcı; istihdamı arttırıcı aktif ve pasif politikalar uygulamasını gerekli kılmaktadır.

Son yirmi yıllık dönemde uluslararası serbest ticaretin, ekonomik kalkınma ve refah düzeyindeki olumlu etkisi pek çok çalışmada ortaya konulmuştur. Günümüze gelindiğinde dünyada tekrar serbest ticaretin yerine korumacı politikaların gündeme geldiği görülmektedir. Korumacı politikaların ve ticaret savaşlarının gelişmiş ülkelerin değer zincirlerini de değiştireceği beklenmektedir. Bu durumun sonucu olarak küresel üretim faktörlerinden sadece maliyet ucuzluğunun yatırım, üretim ve istihdam tercihini

belirlemeyeceği düşünülmektedir. Bu konjonktürde Ç.H.C. gibi ülkelerden başka ülkelere transfer olacak üretim değer zincirleri çekilmesine yönelik politikalarda önem kazanmaktadır. Ülkemiz doğru stratejiler uygular ise coğrafi konumu ve demografik armağan süreci ile ticaret savaşlarındaki bu gelişmeleri yatırım ve istihdama katkı sağlayacak şekle dönüştürebilir.

Ülkemizin ve Dünyanın geçirdiği güncel siyasi, ticari ve ekonomik çalkantılı ortamda ihracata verilen nispi önem tekrar artmış ve bunun sonucu olarak istihdamı arttırıcı politikalar ile ihracata yönelik politikaların ortak olarak kesiştiği alanların büyümesi beklenmektedir. Bu tezin amacı Ege bölgesindeki ihracatçı firmaların mevcut yapısını analiz ederek onların işgücü piyasası algısını ortaya koyarak işsizlikle mücadelede ihtiyaç duydukları politika alanlarını tespit ederek işsizlikle mücadelede etkin bir stratejinin neleri içermesi gerektiğini saptamaktır.

Üç ana bölümden oluşan bu çalışmada; birinci bölümde Türkiye'de ihracat ve işgücü piyasası arasında ilişkiler ile ülkemizde yürürlükte olan devletin ihracata yönelik yardımları ve istihdam politikaları analiz edilecektir. İkinci bölümde Ege Bölgesinin ihracat ve işgücü piyasası gerçekleşmeleri değerlendirilecektir. Üçüncü bölümde ise Ege Bölgesinde faaliyet gösteren ihracatçı firmaların istihdam yapısı, işgücü piyasası algısı ve işsizlikle mücadele stratejilerine ilişkin alan çalışmasının sonuçları analiz edilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE İHRACAT VE İŞGÜCÜ PİYASASI ARASINDAKİ İLİŞKİLER

1. 1. TÜRKİYE EKONOMİSİ İHRACAT VE İŞGÜCÜ PİYASASI ARASINDAKİ BAĞINTILAR

Türkiye'de 1960'lı ve 1970'li yıllarda iç piyasaya yönelik ve devlet güdümünde iktisadi politikalar izlenmiştir. 1979'da yaşanan ekonomik buhran, iktisadi yapının büyük oranda küçülmesine neden olmuştur. 1980'lerin başında, IMF ve Dünya Bankası destekli yapısal uyum ve istikrar programları uygulanmıştır. İzleyen dönemde Türkiye dışa dönük ve ihracata dayalı bir büyüme modeline geçmiştir. Ticaretin serbestleşmesi ile ihracatta büyük gelişmeler kaydedilmiştir. 1980'li yılların sonunda ise finansal serbestleşmeye geçilmiştir. (Tansel,2012: 59)

Ülkemiz 1980 yılı öncesinde ithal ikameci bir büyüme modeli uygulamıştır. Dışa kapalı bir ekonominin getirdiği sorunlar ve petrol krizinin de etkisi ile Türkiye mevcut ekonomik büyüme modeli değiştirilmek durumunda kalmıştır. Bu kapsamda dışa açık (ihracata dayalı) bir büyüme modeli uygulanmaya konmuştur. Bu model dış ticaretin serbestleştirilmesi ile dışa açık liberal politikaların benimsenmesini beraberinde getirmiştir. (Diriöz,2012: 14) Mevcut bu politika tercihi ihracata verilen önemi arttırır iken istihdamın ise sosyal haklardan ziyade uluslararası rekabetçilik düzeyi ile öncelikli olarak değerlendirilmesine yol açmıştır.

24 Ocak kararları çerçevesinde yaşanan ekonomik dönüşümün kuşkusuz iş gücü piyasaları üzerine de etkileri olmuş; 24 Ocak kararları ile yaşanan dönüşüm sürecinde, 1980'lere kadar uygulanan "Sosyal Keynesyen" politika anlayışından "arz yönlü politika anlayışına dönülmüştür. (Işığıçok, 2017:219) Arz yönlü politikalar kapsamında işsizlik piyasa mekanizmasının doğal işleyişinin sonucu olarak görülmektedir. İşsizliğin artmasındaki diğer bir neden ise küresel işgücü verimliliğindeki artış olarak

görülebilmektedir. Artan küresel rekabet ve teknolojik gelişmeler işgücüne de maliyet olarak bakılmasına yol açmış bu bağlamda işgücüne baskı yaparak küresel işgücü verimliliğini arttırılmaya çalışılmıştır. (Diriöz;2012: 10) Endüstri 4.0 olarak tanımlanan 7 gün 24 saat kesintisiz çalışan, birbiri ile iletişim kurabilen, robotların üretimde kullanılmasının işgücü piyasasının geleceğine yansımasının nasıl olacağı konusunda iyimser ve kötümser görüşler bulunmaktadır. İyimserler robotların işsizliğe yol açarak işgücünü ikame etmeyeceğini bu robotların bakımı, yazılımı gibi yeni iş alanlarının istihdam sağlayacağını düşünmektedir. Kötümserler ise robotların vasıfsız işgücünün yaptığı işleri ikame edeceğini ayrıca uluslararası maliyet rekabetinde gelişmiş ülkelerin elini güçlendireceğini ve işsizliğe yol açacağını düşünmektedirler. Bu gelişmelerin ülkelerin mevcut istihdam yapısında dönüşümlere yol açacağı beklenmektedir.

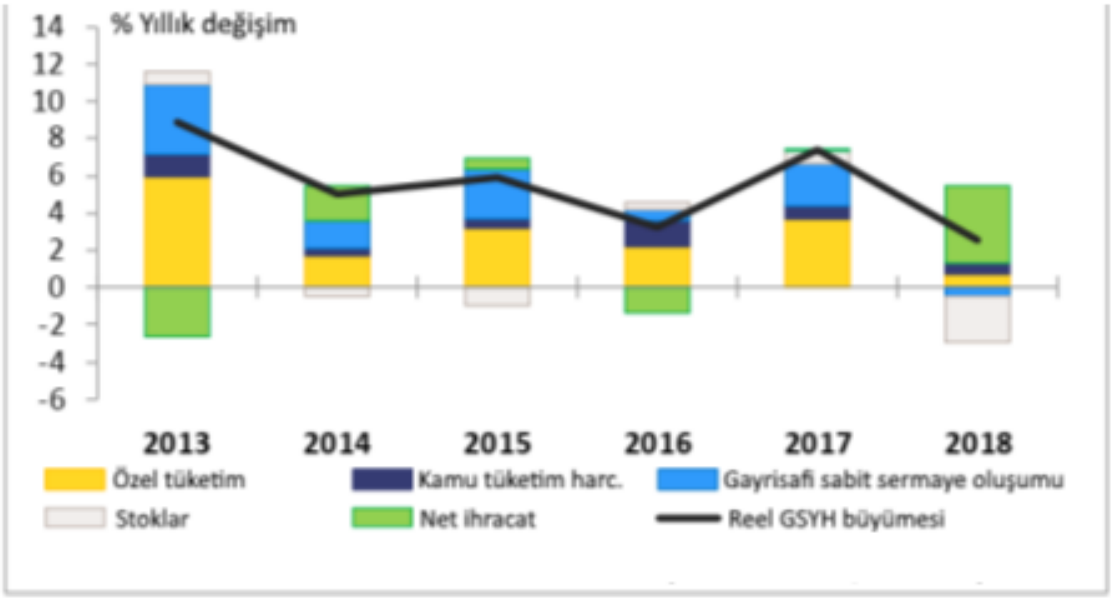
2001 yılına gelindiğinde Türkiye tarihindeki önemli ekonomik krizlerden birini yaşanmıştır. 2001 yılında gerileyen talep sonucu, kişi başına GSYH %9,6 oranında düşmüştür. İzleyen dönemde IMF destekli istikrar programları uygulandığı görülmüştür. 2002 yılına gelindiğinde ise ekonomi %8 büyümüş ve yüksek büyüme oranları 2008 yılına kadar devam etmiştir. Türkiye'nin de global krizden etkilendiği saptanmıştır. 2008 yılında büyüme %1'in altında gerçekleşmiştir. 2009'un ilk çeyreğinde GSYH %14,7 oranında düşmüş, yıllık olarak da %4,8 oranında düşmüştür. Ekonomi 2010 yılında tekrar toparlanmış ve %9,2 oranında büyüme gerçekleşmiştir. 2009 yılından 2010 yılına gelindiğinde işsizlik oranlarının %14'ten %11,9'a gerilediği görülmüştür.

Kısa vadeli sermaye akımlarının Türkiye ve Türkiye benzeri ülkelere 2008-2009 küresel krizinin ardından arttığı görülmüştür. Bu durum Dünya'daki ekonomik iklimin gelişmekte olan ülkelerin lehine olmasını sağlamıştır. Bankacılık sektöründe artan tüketici kredileri de bu durumu teyit eden bir gösterge olmuştur. İç talepte görülen artışın bir kısmının ithal mallara yönelik olması cari işlemler açığını artırmış ve bu

durumun sürdürülemez olduğu kaygısı hem büyümedeki artışın sürdürülmesi hem de cari açığın azaltılması hedefleyen politikalar uygulanmasına yol açmıştır. Sıkı para politikası ile iç talep daraltılmaya çalışılır iken ihracattı arttırıcı politikalar ile ülkemize giren dövizin arttırılması amaçlanmıştır. Bu dönemde ihracata verilen destekler hem niteliksel hem de niceliksel olarak arttırılmıştır.

Grafik 1'de de görüldüğü üzere 2018 yılında Türkiye ekonomisi hızlı büyüme oranını yakalayamaz iken pozitif büyüme oranın yakalanmasında net ihracatın açık ara önde olarak katkı sağladığı görülmektedir. Net ihracattaki artış iç talepteki daralmayı ciddi oranda telafi etmiştir. 2018 yılının siyasi ve ekonomik dalgalanmalarına rağmen net ihracatın büyümeye olan katkısının bu düzeyde olması siyasi ve ekonomik kriz ortamında net ihracatın ekonominin kurtarıcısı olarak görevini yaptığını göstermektedir.

Grafik 1: Türkiye'nin Reel GSYH Büyümesi ve Katkılar

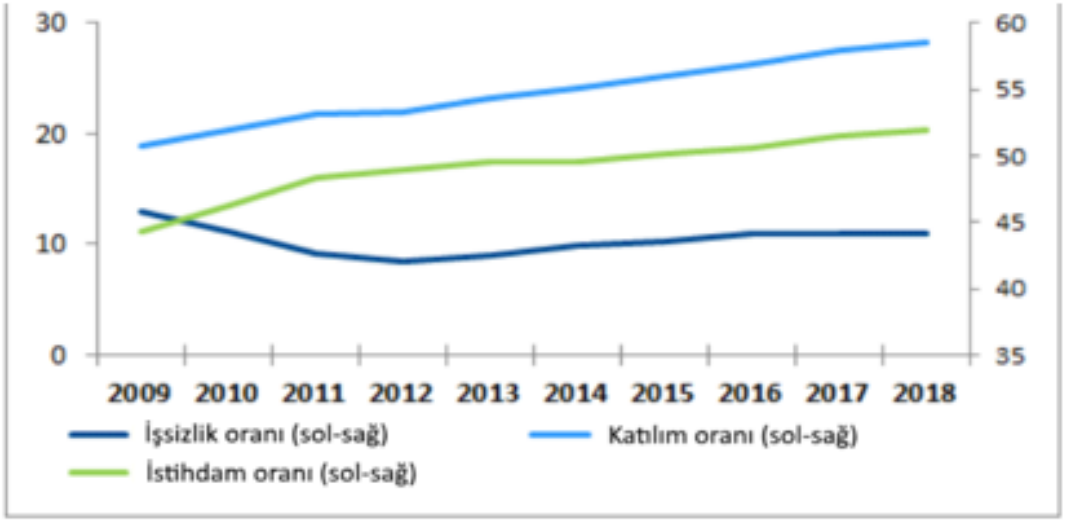

Kaynak: AB 2018 İlerleme Raporu: 59

Geçmiş yıllarda görülen güçlü büyüme oranlarının ardından Türkiye ekonomisinin 2018 Ağustos ayında finansal şartlarda yaşadığı bozulma neticesinde 2018 yılında büyüme oranı ciddi biçimde yavaşlamıştır Kişi başına düşen gelirde ise %4,9'luk artış satın alma gücü paritesine (SGP) göre saptanmıştır. 2013 yılından

itibaren beş yıllık dönemde GSYH yıllık ortalama %5,5 oranında büyümüş, bu yüksek büyüme sayesinde, kişi başına düşen gelir gelişmiş ülkeler ortalamasına ciddi biçimde yaklaşmış ve 2017 yılında %65 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu finansal koşullar, başta inşaat sektöründe olmak üzere büyümeyi desteklemiştir. (AB İlerleme Raporu,2019: 64) Ancak bu durum beraberinde makroekonomik dengesizlikleri de getirmiştir.

Grafik 2: Türkiye'nin İşgücü Piyasası Eğilimleri (15-64 Yaş Grubu)

Kaynak: AB 2018 İlerleme Raporu: 59

Geçtiğimiz yıllarda gerçekleşen güçlü ekonomik büyüme başarımına rağmen işsizlik oranları inatçı bir şekilde yüksek değerlerde ama stabil seyretmeye devam etmiş, ekonomik görünümün değişmesiyle birlikte tekrar yükseliş göstermeye başlamıştır. 2017 ve 2018 yıllarında 15-64 yaş aralığındaki işsizlik oranları genel anlamda aynı seviyelerde kalmıştır. Ancak bu iki yıl boyunca işsizlik oranlarının aynı seviyelerde kalmış olması dalgalanmaların yaşanmadığı anlamına gelmemektedir. Çünkü 2017 yılında işsizlik oranı %3 azalmış ise de %3 lük artış 2018 yılında gerçekleşmiştir. 2017 yılında %9,7 ile erkek işsizlik oranı gerçekleşmişken, %14,2 lik işsizlik oranıyla kadın işsizliği erkek işsizliğinden oldukça yüksektir. Ayrıca son iktisadi hareketlere bakıldığında kadın işsizliği oranlarındaki dalgalanmalar erkek işsizlik oranlarındaki dalgalanmalardan fazladır. 2018 yılının ağustos ayında yükseköğrenim görenlerin

işsizlik oranı %12,4'e ulaşmıştır. Ayrıca, Türkiye yüksek genç işsizliği (15-24 yaş) oranının mağduriyetini yaşamaktadır. 2018 yılında 2017 yılına kıyasla genç işsizlik oranı %0,5 azalarak %20,3 seviyesinde gerçekleşmiştir. Eğitim, öğrenim ve istihdam dışında kalan genç nüfus toplam genç nüfusunun dörtte birine tekabül etmektedir. (AB İlerleme Raporu,2019: 64)

İstihdamda görülen cinsiyet açığı, iş gücüne katılım oranının artmasına rağmen varlığını sürdürmektedir. Çalışma çağındaki nüfusun artması ile 2017 yılında iş gücüne katılım oranı %58'den 2018 yılında %58,5'e yükselmiştir. 15-64 yaş gurubundaki kişilerin toplam istihdam oranı %51,5 olarak gerçekleşmiş, 2018 yılında ise bu oran %52'ye yükselmiştir. Erkek istihdam oranı %70,9 olarak dikkati çekerken kadın istihdam oranı %32,9 olarak gerçekleşmiş ve aradaki yüksek fark devam etmiştir. Ülkemizde iş gücü toplamının üçte biri kayıt dışı olarak istihdam edilmektedir ve kayıt dışı çalışma yaygın bir şekilde devam etmektedir. Geçtiğimiz yıllarda asgari ücret artan enflasyona rağmen reel biçimde artmıştır. Bu durumda kayıt dışı istihdam ile mücadele daha da karmaşık bir hal almıştır. (AB İlerleme Raporu,2019: 64)

2020 - 2022 yılları arasındaki hedefleri ve uygulanacak politikaları belirleyen yeni ekonomi programında orta vadeli programda işsizlik oranının 2021 yıllında %10,6 olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir. Programın ihracata ilişkin hedefi ise 2021 yılında 202 milyar dolar olarak belirlenmiştir.

Resmî Gazete'de yayımlanan Yeni Ekonomik programa göre, 2022 yılında 213 milyar doların ihracatı gerçekleştirilir iken işsizlik oranını %9,8 oranına düşmesi hedeflenmektedir.

Yeni ekonomik programa göre GSYH'de 2019 yılında yüzde yarımlık bir artış göstermesi beklenmektedir. 2020 yılından itibaren programın GSYH için yüzdelik

büyüme gerçekleşme tahminleri % 5 olarak güncellenmiştir. Net ihracatın büyümeye olan katkısı 2019 yılında 2,8 olarak öngörülmüştür. 2020 yılında itibaren net ihracatın büyümeye katkısının azalacağı hatta 2020 yılında negatif olabileceği tahmin edilmektedir. Bu öngörüler 2020 yılında iç tüketim ve talep destekli krizin atlatılacağı bir ekonomik geleceğin beklendiği şeklinde yorumlanabilir. İşsizliğin azaltılması, ekonomik istikrarın ve sürdürülebilir ihracat artışının sağlanması yeni ekonomik programın hedefleri arasında yer almaktadır.

Tablo 1'de yeni ekonomik programın 2018 yılı için temel ekonomik göstergeler için gerçekleşme ve gerçekleşme tahminleri incelendiğinde genel olarak gerçekleşme tahminlerine yakın sonuçların elde edildiği görülmüştür. Bu nedenle gelecek üç yıllık dönemde bu temel ekonomik göstergelere yakınsayan gerçekleşmelerin olması beklenmektedir. Program hedeflerinden sapma olmadığı takdirde sürdürülebilir ihracat artışı ile işsizlik oranının %10 seviyesinin altına düşürülmesi hedeflenmektedir.

Tablo 1: Yeni Ekonomik Program Temel Ekonomik Göstergeler

TEMEL EKONOMİK BÜYÜKLÜKLER	**2017**	**2018**	2018 (GT)	2019 (GT)	2020 (P)	2021 (P)	2022 (P)
BÜYÜME GÖSTERGELERİ							
GSYH (Milyar TL. Cari Fiyatlarla)	**3107**	**3724**	3741	4.269	4.872	5.484	6.070
GSYH (Milyar Dolar Cari Fiyatlarla)	**851**	**789**	763	749	812	856	900
Kişi Başına Gelir (GSYH Dolar)	**10602**	**9093**	9385	9647	10292	10973	10
GSYH Büyümesi (Sabit Fiyatlarla % değişim)	**7.4**	**2,8**	3.8	0,5	5,0	5.0	5,0
Net İhracatın Büyümeye Katkısı	**0.1**	**3,6**	1.4	2,8	-0,6	0.4	0,5
ENFLASYON GÖSTERGELERİ							
TÜFE Yıl Sonu	**11,9**	**20,3**	20,8	12	8,5	6,0	4,9
İSTİHDAM GÖSTERGELERİ							
Nüfus (Yıl Ortası. Bin Kışı)	**80313**	**81407**	81339	82377	83393	84405	85410
İşgücüne Katılma Oranı (%)	**52.8**	**53,2**	53.2	52,8	53,4	54,0	54,5
İstihdam Düzeyi (Bin Kişi)	**28189**	**28738**	28677	28275	29327	30493	31514
İstihdam Oranı (%)	**47.1**	**47,4**	47.2	46	47.1	48.3	49,1
İşsizlik Oranı (%)	**10.9**	**11**	11.3	12,9	11.8	10.6	9,8
İşsizlik Sigortası Fonu (Esnaf Ahilik Sandığı Dahil, Milyar TL)	**3,5**	**-4,2**	-3,6	-14,7	-4,8	8,5	7,8

DIŞ TİCARET GÖSTERGELERİ							
İhracat (FOB) (Milyar Dolar)	157.0	176,9	170.0	181,4	190	202	213
İthalat (CIF) (Milyar Dolar)	233.8	231,2	236.0	207,8	231,5	247	260

Kaynak: http://www.sbb.gov.tr/orta-vadeli-programlar/ (Yeni ekonomik program ve Orta Vadeli Program verileri derlenerek hazırlanmıştır. P: program tahmini , GT: Gerçekleşme Tahmini)

Ülkemiz genelinde imalat sektöründe kullanılmayan-âtıl kapasite sorunu mevcuttur. Kullanılmayan kapasitenin kullanılır hale getirilip tam kapasite üretim yapar duruma getirilmesiyle gerçekleşecek ihracat miktarının artışıyla ortaya çıkacak işsiz sayısındaki azalışa ilişkin TİM tarafından yapılan çalışmanın son beş yıllık sonuçları aşağıdaki tabloda görülmektedir. Bu çalışmaya göre imalat kapasitesi tam olarak kullanılabilseydi 2018 yılında gerçekleşecek ihracat miktarı 218,8 milyar Amerikan doları seviyesinde olacağı tahmin edilmiştir. Diğer bir deyişle 2018 yılında gerçekleşmiş ihracat miktarı olan 168 milyar Amerikan doların üzerine 50,8 milyar Amerikan doları ihracat daha eklenmiş olacağı tahmin edilmektedir. Bu durumun işsizlik oranlarına da olumlu şekilde yansıması yadsınamaz. Başka bir deyişle 168 milyar dolarlık ihracat ile 3,981 milyon olan işsiz sayısı 218,8 milyar dolar olan ihracat ile yaklaşık olarak 924 bin işsize iş imkânı sağlayarak 3,057 milyon olacağı öngörülmektedir. Kapasitenin tam kullanımı ile tecrübeleri olmasına karşın iş arayan 630 bin kişiye de imalat sektörü kapsamında iş bulunabileceği tespit edilmiştir. İmalat sanayi ile ihracatta meydana gelecek artış sadece imalat sanayi kapsamındaki işsizlik oranlarını aşağı çekmekle kalmayacak hizmet sektörü başta olmak üzere diğer sektörlerdeki işsizlik oranlarını da indirgeyecektir. Bu durumda ihracatın yeni yaratacağı istihdam miktarının 924 bin kişi mertebesinde gerçekleşmesi olasıdır.[1]

Tablo 2'de görüldüğü üzere son 5 yıllık eksik kapasite kullanımının ihracat ile tam kapasite kullanımına dönüştürülmesi durumunda ciddi ihracat artışı ve buna bağlı olarak istihdam artışı tahmin edilmektedir.

[1] https://tim.org.tr/files/downloads/Raporlar/RCA1000_Raporu.pdf sayfa 156-157 (Erişim Kasım 2019)

Tablo 2: Tam Kapasite Kullanımı Sağlandığında Sağlanacak İhracat ve İstihdam

YILLAR	KAPASİTE KULLANIM ORANI	İHRACAT (MİLYON $)	KAPASİTENİN KULLANILAMAYAN KISMININ DA İHRACAT İÇİN KULLANILMASI DURUMUNDA ORTAYA ÇIKACAK TOPLAM İHRACAT MİKTARI (MİLYON $)	POTANSİYEL İHRACAT AÇIĞI (MİLYON $)	İŞSİZ SAYISI (BİN)	İHRACATTAKİ ARTIŞI SONRASI İŞSİZ SAYISI (BİN)	İHRACATTAKİ ARTIŞ İLE İŞ BULACAK KİŞİ SAYISI (BİN)
2014	75	157.610,20	210.100	52.490,00	2.853.0	2.140,20	712,8
2015	76,8	143.838,90	187.229	43.390,40	3.057,00	2.348,50	708,5
2016	77,4	142.529,60	184.246	41.716,40	3.330,00	2.576,00	754.0
2017	78,5	156.992,90	200.033	43.040,50	3.454.0	2.710,80	743,2
2018	76,8	168.023,40	218.780	50.757,10	3.981,00	3.057,40	923,6

Kaynak : TİM 2019

1.1.1 TÜRKİYE'DE İHRACATÇI VE İTHALATÇI FİRMA SAYILARININ GELİŞİMİ VE İHRACATÇI FİRMALARIN İSTİHDAM YAPISI

Türkiye geneli ihracatçı ve ithalatçı firma sayılarının gelişimini incelediğimizde 2005 yılından itibaren ilk kez 2018 yılında ihracatçı firma sayısının ithalatçı firma sayısını aştığı görülmüştür. Bu durum finansal gelişmelerin firmaları ihracatçı olmaya zorlanması ve aynı zamanda ithalat yapmanın da cazibesinin azalmasıyla ilişkilendirilebilir. Hem ithalat hem de ihracat yapan firmaların toplam sayısındaki artışın devam etmesi dünya ile entegre iş yapabilen firmalarımızın sayısı olarak yorumlanabileceği için olumlu bir gelişmedir. Ancak ihracatçı firma sayısının ekonomimizin büyüklüğüne göre daha da artması beklenmelidir yine de ihracat yapan firma sayısının da düzenli olarak artması sevindirici bir göstergedir.

Tablo 3 : Yıllara Göre İhracatçı ve İthalatçı Firma Sayılarının Gelişimi

YIL	İhracat Yapan Firma Sayısı	İthalat Yapan Firma Sayısı	Hem İhracat Hem İthalat Yapan Firma Sayısı
2005	43.456	54.607	21.974
2006	45.467	58.405	23.043
2007	50.065	65.846	24.729
2008	50.666	65.723	25.305
2009	51.927	63.588	24.708
2010	54.472	68.606	26.374

YIL	İhracat Yapan Firma Sayısı	İthalat Yapan Firma Sayısı	Hem İhracat Hem İthalat Yapan Firma Sayısı
2011	57.350	77.609	28.317
2012	60.733	73.732	28.317
2013	64.542	75.339	30.649
2014	67.886	76.462	31.480
2015	69.330	77.077	31.828
2016	71.195	76.839	31.702
2017	77.730	83.440	32.836
2018	83.286	79.773	33.978

Kaynak: Ticaret Bakanlığı Veri Bülteni

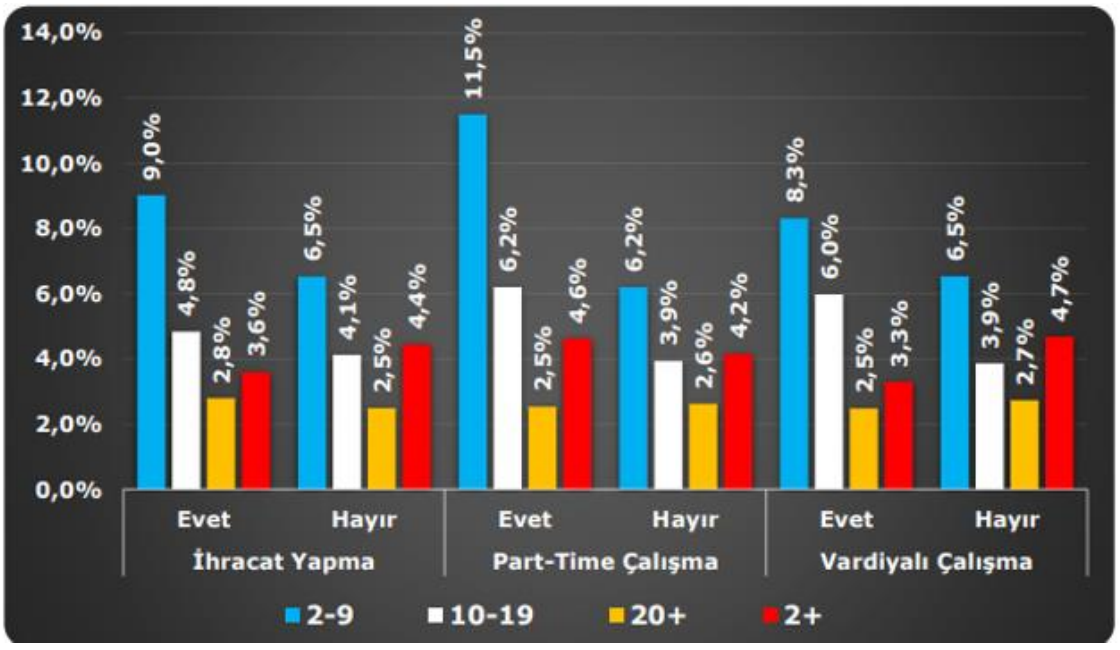
İhracat yapan işyerleri istihdam sayısına göre sınıflandırılırsa; %3,9'luk bölümü 2-9 istihdamlı işyerleri, %12,8'nin 10-19 istihdamlı işyerlerinin, %22,4'nün ise 20 kişi ve üstünde istihdamlı işyerlerinin olduğu görülmektedir. İmalat sektörü en fazla ihracat yapma oranını %53,2 ile 20 ve daha fazla istihdamlı işyerleri ile gerçekleştirmiştir. Eğitim sektörü en düşük ihracat yapma oranını %0,3 ile 20 ve daha fazla istihdamlı işyerleri ile gerçekleştirmiştir. İhracat yapan firmalar mercek altına alındığında, işyeri büyüklüğünün, ihracat yapan işyeri sayısı ile orantılı olarak arttığı göze çarpmaktadır. Bu durum sektörlerin birçoğu için geçerlidir. (İşkur, İPA 2018 : 35-36) Bu bilgiler ışığında ihracat yapan firmaların en çok 20 ve daha fazla çalışanın olan grupta çıkması bu firmaların istihdam yaratmadaki önemini pekiştirmektedir. Bu durum ihracatçı olmanın 20 ve daha fazla istihdam sağlayan ve kurumsallaşma sağlanmış işyerlerinin ihracatçı olmanın gereklilikleri daha kolay karşıladığı şeklinde de değerlendirilebilir.

Tablo 4: Türkiye'de Sektörlere Göre İhracat Yapan İşyeri Oranı (%)

Sektör	2-9	10-19	20+	Toplam
İmalat	9,7	34,1	53,2	18,5
Madencilik ve taş ocakçılığı	10,9	18,9	27,4	17,0
Bilgi ve iletişim	7,8	13,1	15,4	9,1
Toptan ve perakende ticaret	4,6	15,0	21,5	6,1
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyi.	2,9	10,3	15,0	5,6
Elektrik, gaz, buhar ve iklim. üretimi ve dağıtımı	3,7	6,1	6,2	4,7
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	3,0	3,8	3,6	3,2
Ulaştırma ve depolama	2,2	12,1	13,2	3,2
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	1/9	3,2	9,4	2,4
İnşaat	1,8	3,0	4,1	2,3
Diğer hizmet faaliyetleri	1/9	2,4	4,4	2,0
Finans ve sigorta faaliyetleri	0,5	0,5	5,0	0,7
Gayrimenkul faaliyetleri	0,4	0,9	1/6	0,4
Eğitim	0,4	0,0	0,3	0,3
Kültür, sanat eğlence, dinlence ve spor	0,0	0,5	3,9	0,2
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	0,0	0,9	0,5	0,1
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	0,0	0,8	0,8	0,1
Genel Toplam	3,9	12,8	22,4	6,2

Kaynak: İŞKUR İPA 2018

Grafik 3: İhracat, Kısmi Zamanlı (Part Time) Çalışma, Vardiyalı Çalışma Yapma Durumuna Göre Açık İş Oranları

Kaynak: İPA 2018

Açık iş oranları işyerlerinin büyüklüklerine ve çalışma şekillerine göre farklılık arz etmektedir. Yukarıdaki grafikten anlaşılacağı üzere 2-9 ile 10-19 arası personel istihdam eden işyerleri en büyük farklılıkları arz etmiştir. (İPA 2018: 101) 2018 İPA sonuçlarına göre yukarıdaki tablo ihracat yapan firmaların açık iş oranı 2+ dışındaki tüm ölçek büyüklüklerinde ihracat yapmayanlardan daha yüksek olduğu sonucunu göstermektedir. Açık iş oranı ihracat yapmayan işyerlerinde %6,5 olarak gerçekleşirken, ihracat yapan işyerlerinde açık iş oranı %9'dur.

Türkiye'nin son on yıllık işsizlik oranları gerçekleşmelerine bakıldığında 2009 yılında görülen %13,1 düzeyindeki işsizlik oranı seviyesinin ilk kez 2019 yılının ilk yedi aylık döneminde aşıldığı görülmüştür. Aynı dönemde işgücüne katılma oranının da sürekli artmakta olduğu görülmektedir. Son on yıllık süreçte işgücüne on milyondan fazla katılım gerçekleşmiştir. Aynı süre zarfında istihdam edilenler yaklaşık sekiz milyon artmıştır. Bu nedenle işsizlik sorunu Türkiye'nin gündeminde yüksek önem taşıyan sorunlar arasında yer almaya devam etmektedir.

Son on yıllık dönemde Türkiye geneli 15 ve daha yukarısındaki nüfus, işgücü ve istihdam edilenlerin sürekli artış gösterdiği görülmektedir. Bu yapı işsizliği önleyecek düzeyde istihdam ile taçlandırılır ise ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesini kolaylaştıracaktır.

Tablo 5: Türkiye'deki İşsizlik ve İstihdamın Yapısı

Yıllar/ Bin kişi	15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	İşgücü	İstihdam edilenler	İşsiz	İşgücüne dahil olmayan nüfus	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	Tarım dışı işsizlik (%)	İstihdam oranı (%)
2008	50 982	22 899	20 604	2 295	28 083	44,9	10,0	12,3	40,4
2009	51 833	23 710	20 615	3 095	28 124	45,7	13,1	16,0	39,8
2010	52 904	24 594	21 858	2 737	28 310	46,5	11,1	13,7	41,3
2011	53 985	25 594	23 266	2 328	28 391	47,4	9,1	11,3	43,1
2012	54 961	26 141	23 937	2 204	28 820	47,6	8,4	10,3	43,6
2013	55 982	27 046	24 601	2 445	28 936	48,3	9,0	10,9	43,9
2014	56 986	28 786	25 933	2 853	28 200	50,5	9,9	12,0	45,5
2015	57 854	29 678	26 621	3 057	28 176	51,3	10,3	12,4	46,0
2016	58 720	30 535	27 205	3 330	28 185	52,0	10,9	13,0	46,3
2017	59 894	31 643	28 189	3 454	28 251	52,8	10,9	13,0	47,1
2018	60 654	32 274	28 738	3 537	28 380	53,2	11,0	12,9	47,4
2019/7	61 507	33 113	28 517	4 596	28 394	53,8	13,9	16,5	46,4

Kaynak: TÜİK verilerinden oluşturulmuştur 2019

1.2. TÜRKİYE VE DÜNYA İŞSİZLİK ORANLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Türkiye'nin ve dünyanın gündemindeki en önemli sorunlarından birisini oluşturan, üzerinde titizlikle durulması gereken işsizlik; toplumsal, ekonomik ve politik birçok değişkenden etkilenmektedir. İşsizlik sorunun bu yapısı sorunun çözümünde de zor ve karmaşık bir çok değişkenin bir arada değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Türkiye'nin işsizlik oranları ile Dünyanın diğer ülke ve bölgeleri ile karşılaştırılması mevcut durumun saptanması bakımından yararlı görülmektedir.

1.2.1. Türkiye ve Dünya İşsizlik Oranlarının Ülkelere Göre Karşılaştırılması

Türkiye'nin işsizlik oranı 2009 yılında %12,6 ile en yüksek seviyesine ulaşmış ve son dört yıllık dönemde de inatçı bir şekilde %10'unun üzerinde yüksek oranlarda gerçekleşmeye devam etmiştir. Sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanamaması ve global konjonktürel şartların olumsuza dönmesi bu işsizlik oranlarının daha da artacağı endişesini yaratmaktadır.

Tablo 6'nın incelenmesi ile görüleceği üzere 2008 yılında Türkiye 39 ülke arasında en yüksek işsizlik oranına sahip üçüncü ülke olmuştur. 2008 yılı itibari ile işsizlik oranlarında en yüksek değerler sırasıyla Kolombiya, İspanya, Türkiye, Slovakya ve Yunanistan'da gerçekleşmiştir. 2018 yılına gelindiğinde ise en yüksek işsizlik oranın sahip ülkeler sıralaması Yunanistan, İspanya, Brezilya, Türkiye ve Kolombiya şeklinde gerçekleşmiştir.

10 yıllık dönemde işsizlik oranlarında yükselme görülen ülkeler Yunanistan, Brezilya ve İspanyadır. Yunanistan'da görülen krizin sonucu 2013 yılında işsizlik oranı %27,5 gibi yüksek bir orana kadar çıkmıştır.

10 yıllık dönemde işsizlik oranlarında kayda değer azalma görülen ülkeler Almanya, Polonya ve Slovakya'dır. Almanya %7,5 olan işsizlik oranının tam istihdam seviyesi olarak kabul edilebilecek %3,4'e düşürmüştür.

2008 yılında en düşük işsizlik oranına sahip ilk on ülke sırasıyla, Çek Cumhuriyeti, Japonya, İzlanda, Meksika, Almanya, Macaristan, Polonya, Norveç, Hollanda ve Güney Kore'dir. Bu ülkelerin ortak özelliği küresel ölçekte krizlere karşı ekonomik istikrarını korumuş olmaları olarak değerlendirebilir.

Tablo 6: OECD Ülkelerinde İşsizlik Oranları (15+ Yaş) %

Ülke	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ABD	5,8	9,3	9,6	9	8,1	7,4	6,2	5,3	4,9	4,4	3,9
Almanya	7,5	7,7	7	5,8	5,4	5,2	5	4,6	4,1	3,7	3,4
Avustralya	4,2	5,6	5,2	5,1	5,2	5,7	6,1	6,1	5,7	5,6	5,3
Avusturya	4,1	5,3	4,8	4,6	4,9	5,3	5,6	5,7	6	5,5	4,8
Belçika	7	7,9	8,3	7,1	7,5	8,4	8,5	8,5	7,8	7,1	5,9
Birleşik Krallık	5,6	7,5	7,8	8	7,9	7,5	6,1	5,3	4,8	4,3	4
Brezilya	7,1	8,3	..	6,7	6,2	6,5	6,9	9,6	11,5	12,5	12
Çek Cumhuriyeti	4,4	6,7	7,3	6,7	7	7	6,1	5	4	2,9	2,2
Danimarka	3,4	6	7,5	7,6	7,5	7	6,6	6,2	6,2	5,7	5
Estonya	5,4	13,5	16,7	12,3	10	8,6	7,4	6,2	6,8	5,8	5,4
Finlandiya	6,4	8,2	8,4	7,8	7,7	8,2	8,7	9,4	8,8	8,6	7,4
Fransa	7,1	8,7	8,9	8,8	9,4	9,9	10,3	10,4	10,1	9,4	9,1
Güney Kore	3,2	3,6	3,7	3,4	3,2	3,1	3,5	3,6	3,7	3,7	3,8
Hollanda	3,7	4,3	5	5	5,8	7,2	7,4	6,9	6	4,8	3,8
İrlanda	6,8	12,6	14,5	15,4	15,4	13,7	11,9	9,9	8,4	6,7	5,7
İspanya	11,2	17,9	19,9	21,4	24,8	26,1	24,4	22,1	19,6	17,2	15,3
İsrail	6,1	7,5	6,6	5,6	6,9	6,2	5,9	5,2	4,8	4,2	4
İsveç	6,2	8,3	8,6	7,8	8	8,1	8	7,4	7	6,7	6,3
İsviçre	..	..	4,8	4,4	4,5	4,7	4,8	4,8	4,9	4,8	4,7
İtalya	6,7	7,7	8,4	8,4	10,7	12,1	12,7	11,9	11,7	11,2	10,6
İzlanda	2,9	7,2	7,5	7	6	5,4	4,9	4	3	2,7	2,7
Japonya	4	5,1	5,1	4,6	4,4	4	3,6	3,4	3,1	2,8	2,4
Kanada	6,1	8,4	8,1	7,5	7,3	7,1	6,9	6,9	7	6,3	5,8
Kolombiya	11,3	12,1	11,8	10,9	10,4	9,7	9,2	9	9,3	9,4	9,7
Letonya	7,7	17,6	19,5	16,2	15,1	11,9	10,8	9,9	9,6	8,7	7,4
Litvanya	5,8	13,8	17,8	15,4	13,4	11,8	10,7	9,1	7,9	7,1	6,2
Lüksemburg	5,1	5,1	4,4	4,9	5,1	5,8	5,9	6,7	6,3	5,5	5,6
Macaristan	7,8	10	11,2	11	11	10,2	7,7	6,8	5,1	4,2	3,7
Meksika	3,9	5,4	5,3	5,2	4,9	4,9	4,8	4,3	3,9	3,4	3,3
Norveç	2,5	3,1	3,5	3,2	3,1	3,4	3,5	4,3	4,7	4,2	3,8
Polonya	7,1	8,2	9,6	9,6	10,1	10,3	9	7,5	6,2	4,9	3,8
Portekiz	7,6	9,4	10,8	12,7	15,5	16,2	13,9	12,4	11,1	8,9	7
Rusya Federasyonu	6,4	8,4	7,5	6,5	5,5	5,5	5,2	5,6	5,5	5,2	4,8
Slovakya	9,5	12	14,4	13,6	14	14,2	13,2	11,5	9,7	8,1	6,5
Slovenya	4,4	5,8	7,2	8,2	8,8	10,1	9,7	9	8	6,6	5,1
Şili	7,8	9,7	8,2	7,1	6,4	5,9	6,4	6,2	6,5	6,7	7
Türkiye	**9,7**	**12,6**	**10,7**	**8,8**	**8,2**	**8,7**	**9,9**	**10,2**	**10,8**	**10,8**	**10,9**
Yeni Zelanda	4	5,8	6,2	6	6,4	5,8	5,4	5,4	5,1	4,7	4,3
Yunanistan	7,8	9,6	12,7	17,9	24,4	27,5	26,5	24,9	23,5	21,5	19,3

Kaynak: **OECD** (https://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=LMPEXP 15.08.2019)

1.2.2. Türkiye ve Dünya İşsizlik Oranlarının Bölgelere Göre Karşılaştırılması

Dünya ve bölge ölçeğinde işsizlik oranlarının son on yıllık gelişimi incelendiğinde dünya genelinde işsizlik oranının %5 seviyelerinde seyrettiği görülmektedir. G 7 ülkelerinin işsizlik oranları ise hem OECD hem AB ülkelerinin ortalamalarının üzerinde gerçekleşmiştir. Dünya ve bölge ölçeği üzerinde işsizlik oranlarının son on yıllık gerçekleşmeleri incelendiğinde bazı istisnai yıllar haricinde Türkiye'nin işsizlik oranları ortalamaların üzerinde kalmaktadır.

AB'nin işsizlik oranları incelendiğinde diğer bölgeler ile pozitif bir ayrışmanın olmadığı görülmektedir. Bu durum Avrupa İstihdam Politikasının genel hedefleri ve özel hedefleri konusunda daha somut adımlar atılmasının gerekliliğini göstermektedir.

Avrupa Birliği ekonomilerinde %2 oranının üzerinde büyüme istihdamda pozitif bir artışa katkı sunduğu tespit edilmiştir. Türkiye'de ise 2019 yılına gelindiğinde büyümede sağlanan %1 oranındaki artışın istihdamda yaklaşık 200 bin istihdam artışı oluşturduğu görülmüştür. (EBSO, 2019: 13) Bu varsayım doğru kabul edilir ise Türkiye ekonomisinde işsizlik oranının aynı kalması için yaklaşık %4 oranında büyümesi gerekmektedir. Başka bir ifade ile %4 oranının üzerindeki büyüme oranlarının işsizlik oranının düşmesine katkıda bulunması beklenmektedir.

Türkiye ekonomisinin güncel ortalama büyüme oranları incelendiğinde 1999 yılı 2017 yılı arasında Türkiye ekonomisinin ortalama %4,7 oranında büyüme sağlamasına rağmen işsizlik oranlarında azalma sağlandığı görülmemektedir. Aşağıdaki, tabloda görüleceği üzere ne yazık ki işsizlik oranlarında da kalıcı bir düşüş sağlanamamıştır. Türkiye'de işsizlik oranları genel olarak %10 seviyesinin üzerinde seyretmiştir.

Tablo 7: Dünya Genelinde Bölgesel İşsizlik Oranları (15+ Yaş) %

Kapsam	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Dünya	5	5,6	5,5	5,4	5,4	5,4	5,2	5,2	5,2	5,1	5
G 7	7	8,9	9,5	9,6	10,4	10,8	10,2	9,4	8,5	7,6	6,8
OECD	5,8	8	8,1	7,6	7,3	7,1	6,4	5,8	5,5	5	4,5
Avrupa Birliği	5,9	8,1	8,3	7,9	7,9	7,9	7,4	6,8	6,3	5,8	5,3
Türkiye	**9,7**	**12,6**	**10,7**	**8,8**	**8,2**	**8,7**	**9,9**	**10,2**	**10,8**	**10,8**	**10,9**

Kaynak:https://www.ilo.org/ilostat/faces/oracle/webcenter/portalapp/pagehierarchy/Page3.jspx?locale=EN&MBI_ID=2 (Erişim: Ekim 2019)

Türkiye'de ekonomik açıdan işsizlik sorununun son derece önemli olduğu açıktır. Resmi işsizlik oranları incelendiğinde bu rakamların oldukça üzerinde işsizlik olduğu eksik istihdam oranları ve istihdam yapısı incelendiğinde fark edilmektedir. (Özgüler,2013:728)

İşsizliğin hem bireysel hem de toplum düzeyinde sosyal, psikolojik ve ekonomik olumsuz sonuçları bulunmaktadır. Bu durum Türkiye'de işsizlikle mücadele ve istihdamı arttırmaya yönelik politikaların öneminin artmasına neden olmaktadır. Türkiye için işsizlikle mücadele stratejisi oluşturulur iken dünyada işsizlikle mücadelede başarılı olmuş ülkelerin öykülerinin de dikkate alınmasında fayda görülmektedir.

1.3. TÜRKİYE'DE İSTİHDAM POLİTİKALARI

1.3.1. İşsizliğe Karşı Pasif İşgücü Politikaları

1.3.1.1. İşsizlik Sigortası

İşsizlik sigortası pasif işgücü politikaları denildiğinde akla gelen ilk başlıktır.

İşsizlik sigortası, işini kendi iradesi dışında kaybetmiş olup çalışma arzu ve yeteneğine sahip olan işsizler için geliştirilmiş bir sosyal güvenlik sistemidir. İşsiz kalan kişilerin çalışırken kazandığı gelirin bir kısmını karşılamak, böylelikle hem kendisinin hem ailesinin sosyo-ekonomik bakımdan şartlarını bir miktar koruma altına alma amaçlı olarak planlanmıştır (Erol,Özdemir,Yurdakul,2010;18-19).

Ülkemiz işsizlik sigortası prim tahsilatına 2000 yılında başlanılmıştır. İşsizlik sigortasından yaralanma koşulları 4447 sayılı kanun ile tanımlanmıştır. Fon kapsamında toplanan kaynak ile işsizlik ödeneğinden yararlanma koşulları ve işsizlik ödeneğinden yararlanma süreleri bir arada değerlendirildiğinde yararlanma koşullarında iyileştirme ya da toplanan kesintilerde azaltılmasında yarar görülmektedir.

İşsizlik sigortası nakit fon varlığı 2018 yılı sonu itibarıyla yaklaşık olarak 127 milyar Türk lirasıdır. Fonun gelir ve giderlerinin dağılımı Tablo 8'de sunulmuştur. Fonun işsizlik oranlarının yüksek seyrettiği dönemde bile yaklaşık 11 milyar TL gelir fazlası vermiş olması mevcut işsizlik sigorta primlerini yüksek bulan işveren ve ihracatçıların serzenişlerinin gerekçesi olarak değerlendirilebilir. (İŞKUR : İPA 2018) Fon varlığının büyüklüğü dikkate alındığında fonun mevcut giderlere göre pirim toplaması istihdam etmeyi kolaylaştıracağı için yararlı olacaktır. Fonun gelir kalemleri arasında faiz gelirlerinin %43 oranı ile ilk sırada yer alması da fon kesintilerinin yüksek olduğunun göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Tablo 8: İşsizlik Sigortası Fonunun Gelir ve Giderleri 2018

GELİR/GİDER KALEMLERİ	2018 Yılı (Bin TL)
TOPLAM GİDERLER	23.705.145
TOPLAM GELİR	34.628.458
GELİR FAZLASI	10.923.313

Not : Toplam Menkul Kıymet ve Nakit Fon Varlığına Ücret Garanti Fonu dâhildir.

Kaynak: İŞKUR 2018

İşsizlik sigortasının gider kalemleri sırasıyla, teşvik ve destek ödemeleri, işsizlik ödeneği, aktif işgücü programları, işbaşı eğitim programları ve diğer giderler kalemlerinden oluşmaktadır.

1.3.1.2. Ücret Garanti Fonu

Ücret Garanti Fonu (ÜGF); işçileri, işverenlerin karşılaştıkları ekonomik güçlüklere karşı, korumaya, en azından belirli bir süre ücret alacaklarını garanti altına almaya yönelik, bir işgücü piyasası politikası aracıdır (Korkmaz, Mahiroğulları,2007:116).

Ücret Garanti Fonuna, 2003 yılının Ağustos ayından beri Sosyal Güvenlik Kurumu yolu ile tahsilatı yapılan İşsizlik Sigortası Fonuna aktarılan primlerden işveren payı olarak hesaplanan miktarın %1'i aktarılmaktadır. Ücret Garanti Fonu İşsizlik Sigortası Fonu içinde değerlendirilmektedir (Işığıçok, 2017:237).

İşyerinin iflası durumunda veya iflasın ertelenmesi durumunda işyeri maddi zorluk içine düşmüş demektir ki, bu durumda işverenin işçilere ödemesi gereken ancak ödeyemediği 3 aylık kısmını Ücret Garanti Fonu ödemeleri kapsamındadır. Ücret garanti fonu aciz vesikası alınması ve konkordato ilan edilmesi durumlarını kapsamaktadır. Ücret garanti fonunun teşkili için işverenlerin ödediği işsizlik sigortası primlerinin %1'i ayırılmıştır.

"Bu fondan yapılacak günlük ödeme miktarı belirlenirken 5510 sayılı Genel Sağlık Sigortası Kanununun 82. Maddesinde belirlenen üst sınırı aşamaz. Hak kazanmış 20.865 kişiye toplam 81.027.000 TL 2018 yılında Ücret Garanti Fonu tarafından ödenmiştir." (İŞKUR Faaliyet Raporu, 2018: 71).

1.3.1.3. Kısa Çalışma Ödeneği

Çeşitli sebeplerden dolayı bir işyeri geçici sebeplerle çalışma sürelerini geçici olarak indirgemek zorunda kalırsa, çalışanların bu süreye ilişkin ücretleri devlet tarafından karşılanır. Bu ödenek ile ilgili başvurular İŞKUR'a yapılmaktadır.

Genel bir ekonomik kriz, bölgesel kriz veya sektörel kriz olması durumunda ve zorlayıcı sebeplerle bir işyeri geçici olarak haftalık çalışma mesailerini en az üçte bir oranında azaltır; ya da devamlılık şartına bakılmaksızın işyeri faaliyetinin kısmen ya da tamamen durması durumunda (en az dört hafta süreyle) bu işyerinde kısa çalışma yapılabilir. Kısa çalışma süresinin üç ayı aşmaması zorunludur. Bu dönemde çalışanlara çalışamadıkları dönem için kısa çalışma ödeneği ödenir. 2018 yılı dahilinde bu ödenek için en alt değer 1.208,46 TL, en üst değer ise 3.021,14 olarak tespit edilmiştir. 2018 yılı içinde kısa çalışma ödeneğini 1.393 kişi hak etmiş ve toplam 3.070.784 TL ödenmiştir. (İŞKUR Faaliyet Raporu, 2018: 71)

1.3.1.4. Yarım Çalışma Ödeneği

Bir çalışanın doğum ve evlat edinme durumunun sonrasında haftalık çalışma süresinin yarısı kadar verilen ücretsiz izin süresince yarım çalışma ödeneği ödemesi yapılmaktadır. (Işığıçok, 2017:240)

İnsanın ailesi ile iş yaşantısının birlikteliği göz önünde bulundurularak doğum sonrası annelik izni biten anne ile üç yaşını doldurmamış çocuğu evlat edinen kadına doğum sayısı ve çocuğun engellilik durumuna göre 60-360 gün süreyle haftalık mesaisinin yarısı kadar ücretsiz izin verilir. Evlat edinen erkek çalışanlar içinde aynı şartlar geçerlidir. Kanun maddesindeki şartları sağlamak kaydıyla, bu izinden yararlananlar ücretsiz izin verilen süreler kapsamında yarım çalışma ödeneğinden istifade ederler. Yarım çalışma uygulaması, İş Kanunu'nun içeriğinde olan-olmayan ve

iş sözleşmesi ile çalışan her işçi için geçerlidir. 2018 yılında 1.007,05 TL yarım çalışma ödeneğinin günlük miktarıdır. Hesaplanırken günlük asgari ücretin brüt tutarı esas alınır. "2018 yılında 8.365 kişiye 18.472.044 Türk lirası tutarında ödeme yapılmıştır." (İŞKUR Faaliyet Raporu, 2018: 71)

1.3.1.5. Kıdem, İhbar ve İş Kaybı Tazminatı

İşverenin; iş sözleşmesinin belli koşullarda sona ermesi durumunda işçiye, işe ve işyerine bağlılığını, verdiği hizmeti kıdemine göre arttırarak ödüllendirmek üzere ödenen meblağdır. (Işıklı, 2005:106-107) Kıdem tazminatının temel amacı; işverenin işçileri kolayca işten çıkarmasını engellemektir.

İşverenin işçiyi hemen işten çıkarmak istemesi durumunda (bildirim sürelerine uymaksızın) önceden yapılan bildirimle belirlenen süre içinde yapılan ödemeye ihbar tazminatı denir. Bu sayede iş sözleşmesinin işverence önel verilmeden sonlandırıldığı durumlarda işçini yeni bir iş buluncaya kadarki sürede yaşamını idame ettirebilmesi amaçlanmıştır.

Özelleştirme kapsamında işini kaybeden işçiye ödenen tazminat iş kaybı tazminatıdır. Bunun yanı sıra bu tazminatı almaya hak kazananlara iş kaybı ödenmesi ile meslek geliştirme, edindirme, yerleştirme yeni bir iş bulma ve sosyal güvenlik kuruluşları kesintilerinin hak sahipleri adına ilgili kurumlara yatırılması hizmetleri de sunulmaktadır. (Işığıçok, 2017:243-244)

1.3.2. İşsizliğe Karşı Aktif İşgücü Piyasası Politikaları

Türkiye'de aktif işgücü programlarının yaygın olarak uygulanmaya başlanması 2009 yılında sonraya tekabül etmektedir. Bu bağlamda ülkemiz aktif işgücü piyasası politikalarının uygulanması bakımından gelişmiş batılı ülkeler ile karşılaştırıldığında oldukça geç kalınmış olduğu söylenebilir. (Işığıçok, 2017:243-244)

Mevcut uygulamada aktif işgücü politikaları iş ve meslek danışmanlığı, işgücü yetiştirme kursları ve yatırımları ve istihdamı arttırmaya yönelik teşvikler başlıklarında toplanabilir.

Avrupa Birliğine üye olan ülkelerde de OECD ülkelerinde de işsizlikle mücadelede ciddi adımlar atılmış pasif politikalardan aktif politikalara doğru yönelime girilerek aktif politikaların işsizliğe katkıda bulunan faktörleri dizginlemede önemli araçlar olduğu iddia edilmiştir. (Varçın,2004:159)

1.4. 2019 İSTİHDAM SEFERBERLİĞİ ÇERÇEVESİNDE VERİLEN DESTEKLER

TOBB Ekonomi şurasında 2019 yılında 2,5 milyon istihdamı hedefleyen işsizlikle mücadele seferberliği başlatılmıştır. 2019 yılı istihdam seferberliğinin sloganı "Burası Türkiye Burada İş Var" şeklinde olmuştur. Söz konusu kampanya kapsamında sunulan yeni istihdam teşvikleri aşağıdaki başlıklar altında toplanmaktadır.

1.4.1. Yeni İstihdama Ücret Desteği

2019 yılı Nisan ayının sonuna kadar ilave her istihdama ilk üç aylık dönemde sigorta prim ve vergi teşviki yanında çalışan başına 2 bin 21 Türk lirası ücret desteği sağlanıp takip eden dönemde sigorta ve vergi teşviki devam edecektir.

1.4.2. Yeni İstihdamın SGK Primine, Vergisine Destek:

Bu destek ile işverenler 2020 yılı Aralık ayına kadar her yeni istihdam için on iki ay süresince SGK primlerinden ve vergilerinden muaf tutulacaktır. Kadın, genç ve engelli istihdamında pozitif ayrımcılık yapılarak bu muafiyet süresi on sekiz ay çıkarılmaktadır. Destek miktarı bu sürede 1.113 Türk lirası olmaktadır.

1.4.3. Asgari Ücret Desteği

Bu destek ile 12 ay süreyle çalışan sayısı 500'ün altında olan işverenlere aylık 150 Türk lirası, çalışan sayısı 500'ün üzerinde olan işverenlere ise 101 Türk lirası asgari ücret desteği verilmektedir. Bu destek tutarı 2019 yılı için belirlenmiş tutarlardır.

1.4.4. Düzenli Ödemeye Devamlı Destek

Bu başlıkta SGK primlerini düzenli ödeyen işverenlere devlet tarafından 5 puanlık indirim sağlanmaktadır. İşveren hisse destek miktarı aylık 128 Türk lirasıdır.

1.4.5. Kalkınmaya İlave Destek

Bu destek başlığında kalkınmada öncelikli olarak belirlenmiş 51 ilde, 2 ilçede ödenmesi gereken SGK primlerinin işveren payındaki 5 puanlık indirimine ilave olarak 6 puanlık ek indirim de devlet tarafından sunulmaktadır. Destek miktarı kişi başına aylık 281 Türk lirası olmaktadır.

1.4.6. Önce İşbaşı Eğitim Sonra İstihdam Desteği

İşbaşı eğitim programlarına katılan kursiyerlerin üç ay, imalat ve bilişim sektörlerinde altı ay, siber güvenlik kodlama ve yenilenebilir enerji gibi stratejik alanlarda dokuz ay boyunca sigorta desteği ve ücret verilecektir. Bu destek işverenlerin aradığı nitelikteki çalışanlara uygulamalı iş başı eğitimleri ile ulaşmasını sağlayarak istihdamı arttırmayı işsizliği azaltmayı hedeflemektedir.

1.4.7. İhtiyaca Uygun Nitelikli İşgücü Eğitimine Tam Destek:

MEGİP kapsamında iş dünyasının ihtiyacı olan nitelikli işgücünü hazırlamak için 8 aya kadar mesleki eğitim kursları düzenlenmektedir. Bu destek işgücü talebi ile

işgücü arzı arasındaki uyumu sağlamayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda yararlanıcıların sigortaları ve ücretleri kamu tarafından karşılanmaktadır.

1.5. TİCARET BAKANLIĞI TARAFINDAN YÜRÜTÜLMEKTE OLAN DEVLET YARDIMLARI İÇERİSİNDE İSTİHDAMI ARTTIRICI DESTEK UNSURLARI

Bu bölümde anlatılacak desteklerin genel kurgusu yatırım, üretim, istihdam ve ihracat değer zincirini kapsayan tasarım, markalaşma, ar-ge ve hedef pazara giriş konularında gelişmeler kaydederek ve ihracatın sağlıklı ve sürdürülebilir bir şekilde arttırılmasını sağlamaktır.

Desteklerin esas hedefi ise ihracatçı firmaların katma değerli ihraç kilogram fiyatı yüksek ürünler ihraç etmeye yönlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıda detayları verilen destek başlıklarında da istihdamı kapsayan destekler verilmektedir. (Ticaret Bakanlığı: 2019)

1.5.1. Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesi Desteği (Ur-Ge Desteği)

Bu destek birlikten kuvvet doğar mantığı ile tasarlanmış bir destek başlığıdır. İşbirliği kuruluşu olarak tanımlanan yaralanıcı kurum ya da kuruluş (İBGS, Ticaret Odası vb.) kümelenme ve proje yaklaşımı ile bünyesinde ihracatçı firmaların rekabet güçlerini arttırmaya yönelik ya da yeni ihraç pazarları bulmalarına yönelik faaliyetleri desteklenebilmektedir. Bu destekte aynı zamanda ihracat yapma potansiyeli olup daha önce ihracat yapmamış firmalarında işbirliği kuruluşu önderliğinde ihracatçı olması da özendirilmektedir.

Bu destek kapsamında işbirliği kuruluşunun ur-ge projesinin koordinasyonu için istihdam ettiği azami iki çalışanının istihdam giderleri %75 oranında 36 aya kadar desteklenebilmektedir.

1.5.2. Türkiye Ticaret Merkezleri (TTM) Desteği

"2010/6 sayılı Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ" çerçevesinde Türkiye Ticaret Merkezlerinin istihdam giderleri desteklenebilmektedir. Bu destek ile de amaçlanan ur-ge desteği ile benzer olarak ihracatçıların bir İşbirliği Kuruluşu liderliğinde yurt dışı pazarlara girmesi ve söz konusu pazarlarda tutunmasının sağlanmasıdır.

Bu destekte işbirliği kuruluşunun TTM'de istihdam edeceği en fazla on çalışana ait istihdam gideri %60 oranında 5 yıl süresince desteklenmektedir.

1.5.3. Tasarım Desteği ve Tasarım Ürün Geliştirme Projeleri Desteği

Bu destek ile tasarımcı şirketleri/tasarım ofisleri ve işbirliği kuruluşlarının gerçekleştireceği diğer harcamaların yanında istihdam, yurt dışında açacakları birimlere ilişkin giderleri ile şirketlerin yurtdışı pazarlara yönelik yüksek katma değerli ürün geliştirmek amacıyla yürütecekleri tasarım ve ürün geliştirme projelerine ilişkin giderlerin desteklenebilmektedir. Bu desteğe de ihracatçı birliği üyesi tüzel kişiliğe haiz firmalar, tasarımcı şirketleri/ofisleri ve işbirliği kuruluşları başvuru yapabilmektedir.

Bu destekte "Tasarımcı şirketi, Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulmuş, Türkiye'de ticari ve/veya sınai faaliyette bulunan, tasarımcının ortak olduğu, endüstriyel ürün tasarımı veya moda tasarımı alanlarında faaliyet göstermekte olan şirketleri; tasarım ofisi ise Türk Ticaret Kanunu hükümleri çerçevesinde kurulmuş ve sadece tasarım hizmeti ve/veya danışmanlığı faaliyetinde bulunan ve bünyesinde en az üç adet tasarımcı bulunan endüstriyel ürün tasarımı veya moda tasarımı alanlarında faaliyet göstermekte olan şirketleri" ifade etmektedir.

Tasarım projeleri desteğinde istihdam edilen tasarımcılar ve modelistlerin brüt ücret giderleri tasarımcı şirketlere en fazla 150.000 ABD doları, tasarım ofislerine ise en fazla 200.000 ABD Doları destek verilebilmektedir.

Tasarım Ürün Geliştirme Projeleri Desteğinde Şirketlerin destek kapsamına alınan tasarım ve ürün geliştirme projeleri için istihdam edilen tasarımcı, modelist ve mühendislerin brüt ücretlerinin yarısı toplam en fazla 1.000.000 ABD dolarına kadar proje süresince desteklenebilmektedir.

1.5.4. Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality® Desteği

Bu başlık Ticaret Bakanlığının sunduğu diğer desteklerden farklı olarak dünya markası çıkarabilmek amacı ile kurgulanmıştır. Turquality® desteğinde marka destek kapsamına alınmakta marka adına harcama yapmaya yetkili kuruluşlar desteklenmektedir. Bu destekte 10 yılda 10 dünya markası çıkarma hedeflenmiştir. Gelinen noktada bu hedefin yakalandığını söylemek güç olmakla birlikte bu destek kapsamındaki firmalar ihracatın lokomotifi olan firmalardır.

Turquality® Marka Programı kapsamına alınan şirketlerin gelişim yol haritası çalışmaları, ihracata yönelik devlet yardımları çok çeşitli destek başlıkları ve istihdam, faaliyetlerine yönelik giderleri desteklenebilmektedir. Marka programına dahil edilen şirketler 4 yıl süreyle desteklenir. Turquality® Programına dahil edilen şirketler ise her bir hedef pazar başına en fazla 5 yıl olmak sureti ile Bakanlık performans denetimleri olumlu olması kaydı ile süresiz olarak destek yararlanabilmektedir. Şirketlerin destek kapsamına alınan markalı ürünleri ile ilgili olarak istihdam ettiği moda/endüstriyel ürün tasarımcısı ile ürün geliştirme departmanlarında görev alan mühendislerine ilişkin harcamalar da desteklenebilmektedir.

Marka programına dahil edilen şirketlerin markalı ürünleri ile ilgili olarak istihdam edilen moda/endüstriyel ürün tasarımcısı ile ürün geliştirme departmanlarında görev alan mühendislerine brüt ücretleri toplam en fazla 1.154.000 bin Türk lirasına kadar (2019 yılı tavan rakamıdır. Bu tavan her yıl güncellenmektedir.) 4 yıl %50 oranında desteklenebilmektedir. Turquality programına dahil edilen şirketlerin markalı ürünleri ile ilgili olarak istihdam edilen moda/endüstriyel ürün tasarımcısı ile ürün geliştirme departmanlarında görev alan mühendislerine brüt ücretleri toplam aynı anda 10 kişi destek miktar üst sınırı olmaksızın 5 yıl (her hedef ülke için) %50 oranında desteklenebilmektedir. Hizmet sektöründe yer alan firmalarda ise Marka programına dahil edilen şirketlerin markalı ürünleri ile ilgili olarak istihdam edilen aşçı, şef, yazılımcı ve mühendis ve tercümanların brüt ücretleri toplam en fazla 200.000 bin ABD dolarına kadar azami 3 kişiye kadar 4 yıl %50 oranında desteklenebilmektedir. Turquality programına dahil edilen şirketlerin istihdam edilen aşçı, şef, yazılımcı ve mühendis ve tercümanların brüt ücretleri toplam en fazla 200.000 bin ABD dolarına kadar azami 5 kişiye kadar 5 yıl (her hedef ülke için) %50 oranında desteklenebilmektedir.

1.5.5. Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretine Genel Destek Programı Kapsamında Sağlanan Destekler

Bu destek başlığında döviz kazandırıcı hizmet sektörlerinin markalaşması ve dış pazarlara açılması amaçlanmaktadır.

Bu destek türü de yapı olarak Ticaret Bakanlığının uhdesinde yürütülen mal ticaretine yönelik desteklere ile benzerlik göstermekle birlikte, anılan desteklerden farklı olarak hedef kitle olarak döviz kazandırıcı hizmet sunan şirketleri kapsamaktadır. Bu destek doğrudan istihdam ile ilgili olarak sağlık turizmi sektöründe tercüman, oyun-uygulama yazılımı geliştiren bilişim şirketlerinde ise mobil uygulama/bilgisayar oyunu

geliştirilme süreçlerinde çalıştırılmak üzere istihdam edilen en fazla iki çalışanın aylık brüt ücretlerini kapsamaktadır.

Hizmet Sektörleri Rekabet Gücünün Artırılması Projesi (HİSER) Desteği, ur-ge desteğine benzer olarak hizmet sektöründe faaliyet gösteren faydalanıcıları kümelenme mantığı ile desteklemesini sağlamaktadır.

1.5.6. Yurt Dışı Teknik Müşavirlik Hizmetlerine Sağlanan Destekler

Bu sektörde hizmet sektörleri arasında yaklaşık 550 milyar dolar büyüklüğü ile hizmet sektörleri içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Teknik müşavirlik hizmetleri kapsamında T.C. vatandaşı yönetici personel ve büro personelinin brüt maaşının %50'si yıllık belirli miktar barajına kadar (yönetici personel 60.000 ABD doları- büro personeli 36.000 ABD doları) altı yıla kadar desteklenebilmektedir. Bu destekte de Türk firmalarının Dünya teknik müşavirlik sektöründen aldığı payın arttırılması amaçlanmaktadır.

1.5.7. Ticaret Bakanlığınca Sağlanan İhracata Yönelik Diğer Destekler

Yukarıda yer alan destek başlıklarında doğrudan istihdam ile ilişkili alt başlıkları olan destekler özetlenmiştir. Bu destekler dışında Ticaret Bakanlığınca ülkemizin Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) taahhütleri kapsamında; istihdam ve ihracatı dolaylı olarak artırıcı özelliğe sahip destek mekanizmaları da bulunmaktadır.

Bu destekler faaliyet ve proje bazlı başlıklarda toplanmaktadır. Fuar katılımı, pazara giriş destekleri, doğrudan istihdam kalemine temas etmemekle birlikte dolaylı olarak istihdamı arttırmayı amaçlayan, destek başlıklarına örnek olarak gösterilebilir.

1.6. DİĞER BAKANLIKLAR VE KOSGEB TARAFINDAN İSTİHDAMA YÖNELİK VERİLEN DESTEKLER

1.6.1. KOSGEB Tarafından Verilen Destekler

1.6.1.1. Genel Destek Programı

Genel destek programı ile KOBİ'lerin ülke ekonomisindeki payının ve etkinliğinin artırılması amaçlanmaktadır.

Bu destek programında 13 destek unsuru bulunmaktadır. Bu unsurlardan birisi Nitelikli Eleman İstihdam Desteğidir. Bu destek, en az dört yıllık eğitim veren fakülte veya yüksekokul mezunu yeni eleman istihdamı için verilmektedir. Burada eğitim almış nitelikteki çalışanların KOBİ'lerde istihdam edilmesi kolaylaştırılmıştır. Desteğin üst limiti 20.000 Türk lirası tamamlandığı tarihte KOSGEB desteği sona erer. KOSGEB aylık destek üst limiti, istihdam edilecek her bir eleman için net ücret üzerinden hesaplanır ve her bir eleman için 1.500 Türk lirasını geçemez.

1.6.1.2. KOSGEB Tarafından Verilen Diğer Destek Programları

KOSGEB KOBİ'lerin dış ticaretinde dahil olduğu alanlarda sunacakları; içerisinde istihdam unsurları da barındıran destek programları da sunmaktadır. Bu destek programlarını başlıkları; "KOBİ Proje Destek Programı, AR-GE, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama, Girişimcilik"[2] başlıklarında toplanmaktadır.

[2] https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekler/3/destekler (Erişim: Kasım 2019)

1.7. SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI TEKNOLOJİ GELİŞTİRME BÖLGELERİ VE AR-GE MERKEZLERİ DESTEĞİ

"Temel bilimler alanlarında en az lisans derecesine sahip Ar-Ge personeli istihdam eden Ar-Ge merkezlerine, bu personelin her birine ödedikleri aylık ücretin o yıl için uygulanan asgari ücretin aylık brüt tutarı kadarlık kısmı, iki yıl süreyle, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bütçesine konulacak ödenekten karşılanmaktadır." [3] Bu amaçla, yıl sonuna kadar 15 Milyon Türk lirası tutarında desteğin firmalarımıza aktarılması hedeflenmektedir.

Ayrıca Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı 2019 yılında 20 bini doğrudan yatırım olmak üzere ilave 100 bin istihdam oluşturmayı hedeflemektedir.

1.8. DİĞER KURUM VE KURULUŞLARCA YÜRÜTÜLEN DESTEK PROJELERİ

Bu bölüme kadar işsizliğin azaltılması ve istihdamın arttırılmasına yönelik olarak verilen hibe ve destek mekanizmaların anlatılmıştır. Tüm bu destekler dışında yerel yönetimler, ihracatçı birlikleri, kalkınma ajansları, ticaret ve sanayi odalarının ve sendikaların proje bazlı ya da kendi bütçelerini kullandığı sosyal politika amaçlı destekleri olmaktadır.

Bu projeler yerel ihtiyaçları dikkate alması ve sorunun çözümüne yönelik farkındalığı artırılması bakımından önemli aksiyonlardır.

Bu desteklerin ihracat, istihdam yaratma ile işsizlik üzerindeki etkisinin ne ölçüde olduğuna ilişkin makro düzeyde gerçekleştirilecek etki değerlendirme

[3] https://www.sanayi.gov.tr/butce2019.pdf (Erişim: Kasım 2019)

analizlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmaları Ticaret Bakanlığı, İBGS'ler ve TİM'in koordine etmesi ve destek politika setinin çıkan sonuçlara göre yenilenmesinde yarar görülmektedir.

Son on yıllık dönemde Türkiye'nin işsizlik oranları Dünya ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir. Çalışmanın izleyen bölümünde Türkiye'nin ihracat kapasitesi oldukça yüksek olan Ege Bölgesi özelinde ihracat, istihdam ve işsizliğin genel durumu değerlendirilmeye çalışılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM
EGE BÖLGESİNDE İHRACAT VE İŞGÜCÜ PİYASASI ARASINDAKİ İLİŞKİLER

2.1. EGE EKONOMİSİ İHRACAT VE İŞGÜCÜ PİYASASI ARASINDAKİ BAĞINTILAR

Ege bölgesi tarihsel olarak Anadolu'nun ticaret ve ihracat merkezi konumundadır. Günümüze gelindiğinde ise Ege bölgesinin Türkiye genelinde yaşanan ihracat artış ve azalışlarından etkilenmeden daha stabil bir tablo sergileyerek ihracatını ülke ortalamasının üzerinde arttırdığı görülmektedir. Ege bölgesinin bu yapıyı sergilemesi ithal girdi kullanımın az olduğu sektörlerde ihracatının ön planda olmasına bağlanabilir. Bölge doğal kaynakları ile oldukça zengin bir yapıya haizdir. Ege bölgesi yüz ölçümü ile Türkiye'nin %11,51'lik bölümünü oluşturmaktadır. Ege bölgesi üretim kapasitesi, işgücü ve ihracatta bu oranın daha üzerinde Türkiye ekonomisine katkı sağlamaktadır. Bu durum bölgenin doğal kaynakları, konumu, iklimi ve işgücü yapısı gibi bir çok nedenden kaynaklanmaktadır. Bu bölümde sırasıyla Ege bölgesinin demografik yapısı, bölgedeki şirketlerin yapısı, ihracat gerçekleşmeleri ve istihdam yapısı analiz edilecektir.

2.1.1 Ege Bölgesinin Demografik Yapısı ve İşgücü Piyasası Arasındaki İlişkiler

2018 yılı sayısal verileri dikkate alınarak Ege Bölgesi genelinde, nüfus yapısı analiz edildiğinde en yüksek nüfus artışı binde 30,2 oranı ile Muğla'da görülmektedir. 2018 yılında Türkiye genelinde nüfus artış hızının binde 14,7 olduğu düşünülürse, Ege bölgesindeki illerden Muğla ve Aydın'ın nüfusunun artış hızının Türkiye'nin nüfus artış hızına oranla daha çok arttığı görülmektedir. Bölgedeki diğer illerde Türkiye ortalamasının altında da olsa nüfus artışı devam etmektedir. Çağ içi nüfus olarak nitelendirilen ve işgücü piyasasına emeğini arz eden kişilerin toplam sayısı (15-64 yaş) nüfusun en yüksek oranını oluşturmaya devam etmektedir.

Tablo 9: 2018 Yılı Ege Bölgesindeki İlerin Yaş Gruplarına Göre Nüfus Yapısı

İLLER	Toplam nüfus			0-14 yaş grubu			15-64 yaş grubu			65+ yaş grubu			Nüfus artış hızı
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	(‰)
AFYONKARAHİSAR	462 416	460 071	922 487	54.995	52.091	187.006	269.877	259.379	529.256	354.102	63.022	98.024	13,7
AYDIN	447 651	445 859	893 510	72.354	68.326	140.680	410.656	405.505	816.161	63.082	77.823	140.905	15,5
DENİZLİ	492 290	490 321	982 611	100701	106503	207204	351161	345088	696249	59330	45852	105182	8,8
İZMİR	1 346 761	1 366 727	2 713 488	396.132	418.148	814.280	1.508.346	1.527.795	3.036.141	263.456	206.642	470.098	9,5
KÜTAHYA	345 639	340 651	686 290	50.840	53.393	104.233	199.538	197.720	397.258	39.217	31.548	70.765	9,9
MANİSA	685 536	677 341	1 362 877	139.450	148.510	287.960	474.676	427.430	963.486	81.725	63.774	145.499	11,7
MUĞLA	322 576	327 617	650 193	85.390	91.235	176.625	326.444	347.415	673.859	62.513	54.490	117.003	30,2
UŞAK	196 592	196 242	392 834	33.709	36.297	70.006	126.326	127.202	253.528	23.038	18.399	41.437	6,9

Kaynak: TÜİK (31 Aralık 2018 tarihli adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları)

Nüfusun artış hızı azalıyorken, çalışma çağındaki nüfusun artması ve yüksek sayılara ulaşması Demografik Armağan ya da Demografik Fırsat Penceresi olarak anılmaktadır. Demografik Fırsat Penceresi ülkelerin tarihinde sadece bir kez karşılaşılabilen bir durum olarak fırsattır. Çünkü, nüfusun yaş yapısındaki değişiklikler sürecinde çalışma çağındaki nüfus sadece bir kez artarken yüksek değerini alır; bundan sonra azalmaya başlar ve bu oluşum bir daha tekrarlanmaz. (Tansel,2012:37).

Demografik fırsat penceresi farklı ülkelerde farklı zamanlarda başlamaktadır. Ayrıca ne kadar süreceği yine ülkelere göre farklılık göstermektedir. Türkiye'de demografik fırsat penceresinin 2010 yılında başlayıp ve 31 yıl sürerek 2041 yılına kadar devam edeceği tahmin edilmektedir. (Tansel, 2012:39) Bu durumun Ege Bölgesinde de Türkiye'deki gerçekleşmelerden daha önce gerçekleşeceği beklenmektedir. Demografik fırsat penceresinden yararlanmak için, çalışma çağındaki nüfusa istihdam olanakları sağlamak hem ekonomik hem de toplumsal kalkınma için büyük önem taşımaktadır.

Tablo 10'a göre, Ege Bölgesinde kent nüfusunun Afyonkarahisar, Uşak ve Kütahya dışında Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Ege bölgesinin yaklaşık olarak % 90,5 'i kent, % 9,5'i ise kırsal nüfustan oluşmaktadır. Bir önceki yılın verileri ile karşılaştırıldığında kentsel kesimden kırsal kesime nüfus hareketi olduğu görülmektedir. Türkiye genelinde ise yaklaşık olarak % 88 'i kent, % 12'si ise kırsal nüfustan oluşmaktadır.

Tablo 10 : 2018 Yılı Ege Bölgesindeki İllerin Nüfusunun Yapısı (Kent-Köy ayrımı)

İL ADI	TOPLAM	ERKEK	KADIN	KENT (NÜFUSU 20-001 VE ÜZERİ BELEDİYE VE KÖYLER)			KIR (NÜFUSU 20-000 VE DAHA AZ BELEDİYE VE KÖYLER)		
				TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
AFYONKARAHİSAR	725.568	360.152	365.416	320.050	158.051	161.999	405.518	202.101	203.417
AYDIN	1.097.746	546.092	551.654	1.042.631	518.977	523.654	55.115	27.115	28.000
DENİZLİ	1.027.782	512.109	515.673	917.786	457.861	459.925	109.996	54.248	55.748
İZMİR	4.320.519	2.152.585	2.167.934	4.297.409	2.140.832	2.156.577	23.110	11.753	11.357
KÜTAHYA	577.941	284.675	293.266	366.358	180.545	185.813	211.583	104.130	107.453
MANİSA	1.429.643	720.337	709.306	1.384.519	697.805	686.714	45.124	22.532	22.592
MUĞLA	967.487	493.140	474.347	956.589	487.637	468.952	10.898	5.503	5.395
UŞAK	367.514	182.931	184.583	223.246	112.363	110.883	144.268	70.568	73.700
EGE	10.514.200	5.252.021	5.262.179	9.508.588	4.754.071	4.754.517	1.005.612	497.950	507.662
TÜRKİYE	**82.003.882**	**41.139.980**	**40.863.902**	**72.073.198**	**36.085.213**	**35.987.985**	**9.930.684**	**5.054.767**	**4.875.917**

Kaynak: TÜİK (31 Aralık 2018 tarihli adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları)

Bölgedeki illerin göç durumu dikkate alındığında Afyon ve Kütahya'nın net göç veren iller olduğu görülmektedir. Bölge genel itibarı ile değerlendirildiğinde net göç alan konumunu korumaktadır.

Tablo 11: Ege Bölgesindeki İllerin Göç Durumu (2017)

İLLER	İlin Aldığı Göç	İlin Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
AFYONKARAHİSAR	21.453	25.483	-4.030	-5,61
AYDIN	41.352	35.339	6.013	5.6
DENİZLİ	28.885	25.466	3.389	3.33
İZMİR	127.394	102.776	24.618	5.8
KÜTAHYA	17.172	20.393	-3.221	-5,6
MANİSA	40.257	36.021	4.236	2,99
MUĞLA*	52.642	34.302	18.340	19,1
UŞAK	13.909	10.420	3.489	9,6

Kaynak: TÜİK, 2018 İŞKUR İl raporları (*Muğla verileri 2018 yılıdır.)

2.1.2. Ege Bölgesindeki Firmaların Yapısı ve İşgücü Piyasası Arasındaki İlişkiler

Ege bölgesindeki illere göre kapasite raporuna sahip firma sayısal verileri incelendiğinde ilk üç sıranın İzmir, Manisa ve Denizli illerinden oluştuğu görülmektedir. Kapasite raporu istatistiklerini Türkiye geneli sonuçları karşılaştırdığımızda Ege bölgesinin Türkiye genelinin yaklaşık olarak %16'sını oluşturduğu görülmektedir. Bu oran üretim yapan sınai tesislerdeki çalışanların yapısını göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Tablo 12: 2018 Yılı Ege Bölgesi ve Türkiye Geneli Sanayi Kapasite Raporu Göstergeleri:

Kapsam	Kapasite Raporu Sayısı	Mühendis	Teknisyen	Usta	İşçi	İdari	Toplam Çalışan*
EGE BÖLGESİ	10.843	20.357	23.851	32.572	364.367	54.649	500.994
EGE BÖLGESİ'NİN TÜRKİYE İÇERİSİNDEKİ YÜZDESİ	15	14	17	16	16	16	16
TÜRKİYE	**73.303**	**142.098**	**144.055**	**204.299**	**2.267.147**	**347.280**	**3.133.499**

*Tabloda gözükmemesine rağmen Toplam çalışan içine diğer çalışan (geçici, mevsimlik vb.) de dahil edilmiştir.

Kaynak: TOBB İstatistikleri 2019

Kapasite raporu sayısı ile istihdam edilen mühendis, teknisyen, usta, işçi ve idari çalışan sayılarının bir biri ile paralellik gösterdiği görülmektedir. Kapasite raporuna haiz firma sayısının artış görülmesi üretim yapan sınai ölçekli firmaların arttığını göstermektedir.

Tablo 13: 2018 Yılı Ege Bölgesi'ndeki İllerin Sanayi Kapasite Raporu Göstergeleri:

İl Adı	Kapasite Raporu	Mühendis	Teknisyen	Usta	İşçi	İdari	Toplam	
							Sayı	% Değişim*
AFYON	873	622	634	1.614	17.227	1.865	22.835	8,75
AYDIN	731	1.100	1.449	1.596	21.360	3.136	29.372	2,77
DENİZLİ	1.479	1.652	2.271	4.342	55.219	7.318	72.281	6,98
İZMİR	4.661	11.077	13.187	11.945	142.103	29.152	212.125	6,93
KÜTAHYA	397	1.076	904	3.824	20.717	2.190	29.108	9,13
MANİSA	1.557	3.766	4.068	6.835	77.525	8.580	102.331	7,86
MUĞLA	598	692	906	1.381	10.899	1.311	15.787	6,81
UŞAK	547	372	432	1.035	19.317	1.097	22.800	12,04

*Bir önceki yıla göre değişimi yüzdesidir.

Kaynak: TOBB İstatistikleri 2019

Şirket türlerine göre firma sayısal verileri incelendiğinde en çok şirkete sahip olan ilk üç ilin İzmir, Muğla ve Denizli olduğu görülmektedir. Türkiye geneli sonuçları karşılaştırdığımızda Ege bölgesinin Türkiye genelinin yaklaşık olarak %13'ünü oluşturduğu görülmektedir. Bu sıralamada Manisa'nın 5. olarak görülmesi Manisa'da üretim yapmayan ticari ölçekli firma sayısının nispi olarak az olmasına bağlanabilir. Diğer taraftan Muğla'nın 2. Sırada yer alması da turizm ve hizmetleri gibi kapasite raporu gerektirmeyen sektörlerde firma sayısının fazlalığıyla ilişkilidir.

Kapasite raporuna sahip firma sayısında Ege bölgesinin Türkiye genelinin yaklaşık olarak %16'sını oluşturur iken şirket sayısı itibarı ile %13'üne sahip olması Ege bölgesinde sınai-ticari ölçeğe haiz firmaların daha ağırlıklı olduğunu göstermektedir.

Tablo 14: Türleri İtibariyle Ege bölgesi ve Türkiye'de Yer Alan İllerdeki Şirket, İşletme ve Şube Sayıları

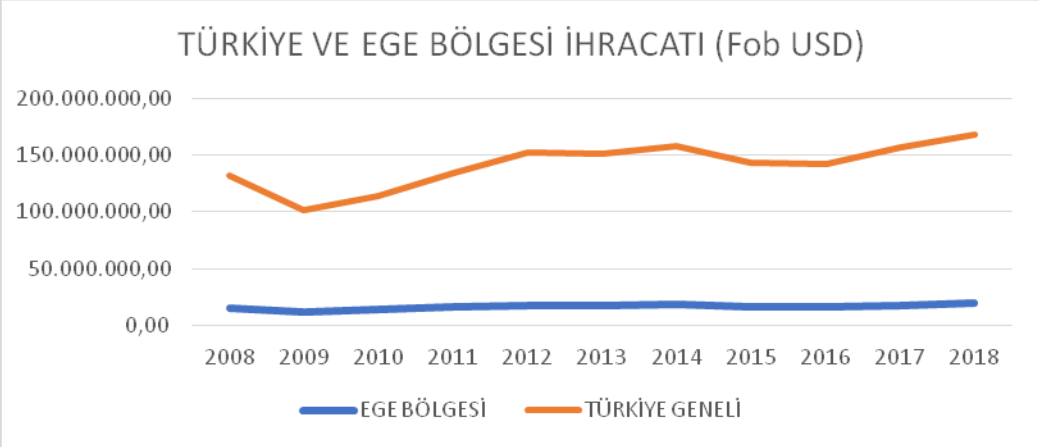
2018 yılı	Afyon	Aydın	Denizli	İzmir	Kütahya	Manisa	Muğla	Uşak	Türkiye
Limited	4212	7743	7590	55477	2359	6902	10678	1863	806832
Ticari İşletme	4157	10693	12812	38520	2697	9312	9503	1877	724276
Şube	1784	3144	2183	14915	999	3549	5621	715	201615
Anonim	492	940	1156	9101	308	917	1468	240	129381
Kooperatif	532	956	746	2374	438	736	931	170	35728
Kollektif	19	27	168	1327	16	86	31	17	10729
Komandit	6	2	5	363	4	19	5	0	1781
Donatma İştiraki	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Toplam	11202	23505	24660	122077	6821	21521	28237	4882	1910342

Kaynak: Ticaret Bakanlığı 2019

2.1.3. Ege Bölgesinin İhracatı ve İşgücü Piyasası Arasındaki İlişkiler

Aşağıdaki grafikte de görüldüğü üzere on yıllık dönemde Ege Bölgesinin ihracatı % 33,7 oranın artar iken Türkiye genelinde ise bu artış oranı %27,1 olarak gerçekleşmiştir.

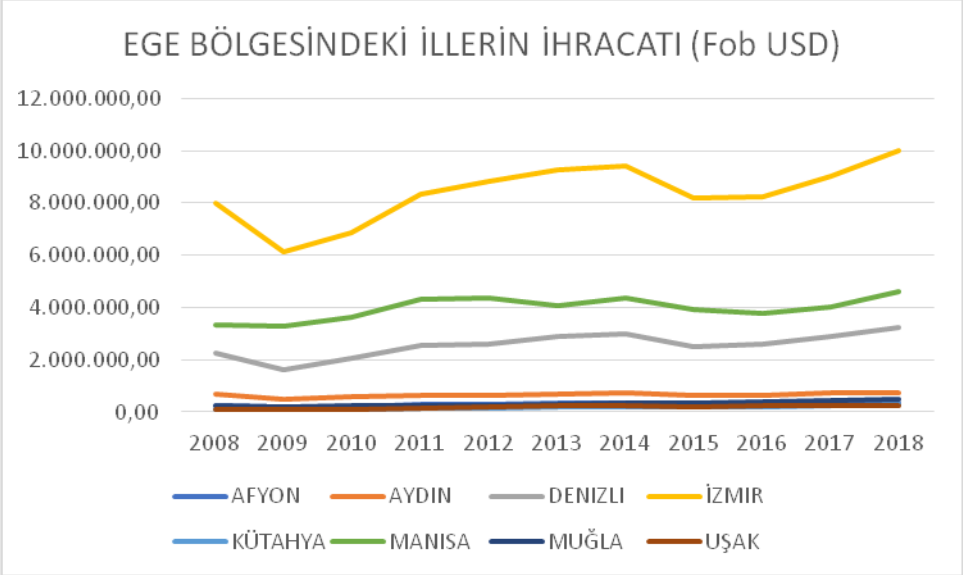
Grafik 4: Türkiye ve Ege Bölgesi İhracatı (Fob USD)

Kaynak: TÜİK 2019

Ege Bölgesindeki illerin son on yıllık dönemdeki ihracat gerçekleşmelerine bakıldığında ilk üç ilin İzmir, Manisa ve Denizli şeklinde sıralandığı görülmektedir. Bu üç il Ege bölgesi ihracatının yaklaşık %90'ını gerçekleştirmektedir.

Grafik 5: Ege Bölgesindeki İllerin İhracatı (Fob USD)

Kaynak: TÜİK 2019

Ege Bölgesindeki sekiz ilin ihracatının sektörel dağılımımı aşağıdaki tabloda sunulmuştur. Afyon'un ihracatında ilk beş sektörü sırasıyla madencilik ürünleri, su ürünleri ve hayvansal mamuller, Hububat bakliyat ve yağlı tohumlar, demir ve demir dışı metaller ve kimyevi maddeler ve mamulleri oluşturmaktadır. Afyon'un ihracatın doğal kaynaklar, tarım ürünleri ve sanayi ürünleri ağırlıktadır.

Aydın'ın son iki yıllık ihracat rakamlarına bakıldığında, Afyon'da olduğu gibi ilk sırayı madencilik ürünleri almaktadır. Aydın'ın ihracatındaki ilk beş sektör sırasıyla, madencilik ürünleri, kuru meyve ve mamülleri, otomotiv endüstrisi, makine ve aksamları ve kimyevi maddeler ve mamulleridir.

Denizli'nin ihracatındaki ilk beş sektör sırasıyla hazır giyim ve konfeksiyon, elektrik ve elektronik, çelik, demir ve demir dışı metaller ve tekstil ve hammaddeleridir. Denizli bölgenin en çok ihracat gerçekleştiren üçüncü ilidir.

Bölgenin en çok ihracat gerçekleştiren lokomotif ili İzmir'in son iki yıllık ihracat değerlerine bakıldığında ilk beş sektör kimyevi maddeler ve mamulleri, hazır giyim ve konfeksiyon, otomotiv endüstrisi, çelik ve tütün sektörlerinden oluşmaktadır.

Kütahya'nın ihracatındaki ilk beş sektör sırasıyla çimento cam seramik ve toprak ürünleri; demir ce demir dışı metaller, elektrik ve elektronik, kimyevi maddeler ve mamulleri ve madencilik ürünleridir.

Manisa'nın ihracatında ilk beş sektöre bakıldığında bu sektörlerden dördünün sanayi ve teknoloji ağırlıklı sektörler olduğu dikkat çekmektedir. Manisa'nın ihracatındaki ilk beş sektör sırasıyla elektrik ve elektronik, otomotiv endüstrisi, iklimlendirme sanayi, kuru meyve ve mamulleri, kimyevi maddeler ve mamulleridir. Manisa Ege bölgesinde İzmir'den sonra en çok yapan ikinci ildir. Sanayi sektörüne yapılan yatırımlarla ihracattın diğer illere göre daha yüksek oranda artması beklenmektedir.

İhracatından daha çok doğal güzellikleri ile turizm merkezi olarak anılan Muğla'nın ihracatındaki ilk beş sektör su ürünleri ve hayvansal mamulleri, madencilik ürünleri, gemi ve yat, yaş meyve ve sebze ve hububat, bakliyat, yağlı tohumlar ve mamulleri sektörleridir.

Bölgedeki en düşük ihracat rakamlarına sahip olan Uşak'ın ihracatındaki ilk beş sektör sırasıyla tekstil ve hammaddeleri, halı, hazır giyim ve konfeksiyon, çimento cam seramik ve toprak ürünleri ve deri ve mamülleri sektörleridir.

Tablo 15: Ege Bölgesindeki İllerin İhracatının Sektörel Dağılımı

AFYON			
SEKTÖR	**2017**	**2018**	**DEĞ.**
Madencilik Ürünleri	185.099,45	184.678,25	-0,23%
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	86.091,53	90.490,03	5,11%
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	3.946,35	20.552,63	420,80%
Demir ve Demir Dışı Metaller	9.033,90	10.869,24	20,32%
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	6.582,55	6.866,94	4,32%
Meyve Sebze Mamulleri	5.611,09	6.694,11	19,30%
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	4.289,59	6.284,87	46,51%
Makine ve Aksamları	4.136,88	4.572,45	10,53%
Otomotiv Endüstrisi	1.180,12	3.979,80	237,24%
Kuru Meyve ve Mamulleri	1.156,14	1.075,24	-7,00%
Diğer	5.949,10	5.650,03	-5,03%
Toplam	313.076,69	341.713,60	9,15%
AYDIN			
SEKTÖR	**2017**	**2018**	**DEĞ.**
Madencilik Ürünleri	125.852,83	151.792,72	20,61%
Kuru Meyve ve Mamulleri	112.705,80	124.948,96	10,86%
Otomotiv Endüstrisi	68.326,93	75.264,00	10,15%
Makine ve Aksamları	56.387,68	58.913,72	4,48%
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	28.331,89	42.523,39	50,09%
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	23.195,53	36.168,55	55,93%
Meyve Sebze Mamulleri	31.580,92	34.105,84	8,00%
Zeytin ve Zeytinyağı	26.627,40	26.235,40	-1,47%
Tekstil ve Hammaddeleri	22.572,83	24.099,75	6,76%
Yaş Meyve ve Sebze	14.948,21	21.171,84	41,63%
Diğer	88.764,81	62.621,10	-29,45%
Toplam	599.294,83	657.845,29	9,77%
DENİZLİ			
SEKTÖR	**2017**	**2018**	**DEĞ.**
Hazırgiyim ve Konfeksiyon	1.129.597,27	1.098.065,84	-2,79%

Elektrik Elektronik ve Hizmet	**460.700,01**	**523.366,98**	**13,60%**
Çelik	**296.666,04**	**465.348,40**	**56,86%**
Demir ve Demir Dışı Metaller	**338.390,49**	**432.901,82**	**27,93%**
Tekstil ve Hammaddeleri	**286.477,86**	**310.195,40**	**8,28%**
Madencilik Ürünleri	**217.342,79**	**194.999,46**	**-10,28%**
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	**76.892,86**	**84.822,48**	**10,31%**
Makine ve Aksamları	**40.997,05**	**50.991,62**	**24,38%**
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	**36.259,58**	**44.111,73**	**21,66%**
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**35.466,37**	**36.887,53**	**4,01%**
Diğer	**131.540,66**	**128.500,21**	**-2,31%**
Toplam	**3.050.330,97**	**3.370.191,47**	**10,49%**
İZMİR			
SEKTÖR	**2017**	**2018**	**DEĞ.**
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	**1.481.211,28**	**1.542.378,12**	**4,13%**
Hazırgiyim ve Konfeksiyon	**1.197.891,52**	**1.359.956,91**	**13,53%**
Otomotiv Endüstrisi	**559.959,75**	**672.898,99**	**20,17%**
Çelik	**499.599,12**	**660.757,86**	**32,26%**
Tütün	**604.314,32**	**650.599,15**	**7,66%**
Makine ve Aksamları	**463.282,31**	**566.405,43**	**22,26%**
Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri	**509.878,25**	**537.316,41**	**5,38%**
Kuru Meyve ve Mamulleri	**427.375,44**	**431.417,39**	**0,95%**
İklimlendirme Sanayii	**339.542,11**	**412.652,62**	**21,53%**
Elektrik Elektronik ve Hizmet	**275.276,63**	**372.683,19**	**35,38%**
Diğer	**2.368.227,21**	**2.550.767,21**	**7,71%**
Toplam	**8.726.557,96**	**9.757.833,28**	**11,82%**
KÜTAHYA			
SEKTÖR	**2017**	**2018**	**DEĞ.**
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	**147.891,79**	**163.314,25**	**10,43%**
Demir ve Demir Dışı Metaller	**32.362,65**	**35.347,41**	**9,22%**
Elektrik Elektronik ve Hizmet	**20.083,42**	**27.334,25**	**36,10%**
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	**16.894,28**	**17.405,35**	**3,03%**
Madencilik Ürünleri	**9.649,29**	**13.713,58**	**42,12%**
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**5.024,70**	**8.075,02**	**60,71%**
Tekstil ve Hammaddeleri	**5.594,03**	**4.620,28**	**-17,41%**
Otomotiv Endüstrisi	**2.520,99**	**3.631,65**	**44,06%**
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	**1.501,65**	**3.232,73**	**115,28%**
İklimlendirme Sanayii	**1.250,05**	**2.234,94**	**78,79%**
Diğer	**3.612,17**	**5.758,92**	**59,43%**
Toplam	**246.385,00**	**284.668,39**	**15,54%**
MANİSA			
SEKTÖR	**2017**	**2018**	**DEĞ.**
Elektrik Elektronik ve Hizmet	**2.227.828,98**	**2.364.909,91**	**6,15%**
Otomotiv Endüstrisi	**431.269,25**	**514.071,76**	**19,20%**
İklimlendirme Sanayii	**405.567,58**	**507.210,25**	**25,06%**
Kuru Meyve ve Mamulleri	**234.531,58**	**296.603,35**	**26,47%**
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	**138.277,74**	**147.297,10**	**6,52%**

Meyve Sebze Mamulleri	**96.368,31**	**104.954,07**	**8,91%**
Demir ve Demir Dışı Metaller	**67.828,13**	**73.934,45**	**9,00%**
Makine ve Aksamları	**48.397,74**	**68.968,33**	**42,50%**
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	**72.928,87**	**65.940,33**	**-9,58%**
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	**64.242,74**	**49.803,17**	**-22,48%**
Diğer	**206.108,41**	**235.954,53**	**14,48%**
Toplam	**3.993.349,36**	**4.429.647,25**	**10,93%**
MUĞLA			
SEKTÖR	**2017**	**2018**	**DEĞ.**
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	**296.269,28**	**333.002,31**	**12,40%**
Madencilik Ürünleri	**49.927,35**	**57.273,63**	**14,71%**
Gemi ve Yat	**26.743,58**	**28.453,84**	**6,40%**
Yaş Meyve ve Sebze	**22.582,64**	**25.937,91**	**14,86%**
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	**5.681,46**	**7.280,02**	**28,14%**
Makine ve Aksamları	**4.483,43**	**5.986,95**	**33,54%**
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	**4.673,61**	**4.429,49**	**-5,22%**
Hazırgiyim ve Konfeksiyon	**3.115,60**	**3.951,13**	**26,82%**
Meyve Sebze Mamulleri	**2.565,58**	**3.305,28**	**28,83%**
Mücevher	**3.533,20**	**3.143,93**	**-11,02%**
Diğer	**9.018,39**	**9.436,90**	**4,64%**
Toplam	**428.594,12**	**482.201,36**	**12,51%**
UŞAK			
SEKTÖR	**2017**	**2018**	**DEĞ.**
Tekstil ve Hammaddeleri	**67.856,92**	**67.816,42**	**-0,06%**
Halı	**57.089,91**	**54.668,29**	**-4,24%**
Hazırgiyim ve Konfeksiyon	**39.085,18**	**34.383,75**	**-12,03%**
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	**19.166,91**	**26.515,72**	**38,34%**
Deri ve Deri Mamulleri	**26.654,38**	**24.319,40**	**-8,76%**
Meyve Sebze Mamulleri	**11.800,79**	**15.204,29**	**28,84%**
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	**13.907,50**	**9.422,55**	**-32,25%**
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	**4.538,47**	**4.716,29**	**3,92%**
Demir ve Demir Dışı Metaller	**983,87**	**1.850,94**	**88,13%**
Makine ve Aksamları	**2.060,64**	**1.198,40**	**-41,84%**
Diğer	**4.530,23**	**3.423,39**	**-24,43%**
Toplam	**247.674,79**	**243.519,44**	**-1,68%**

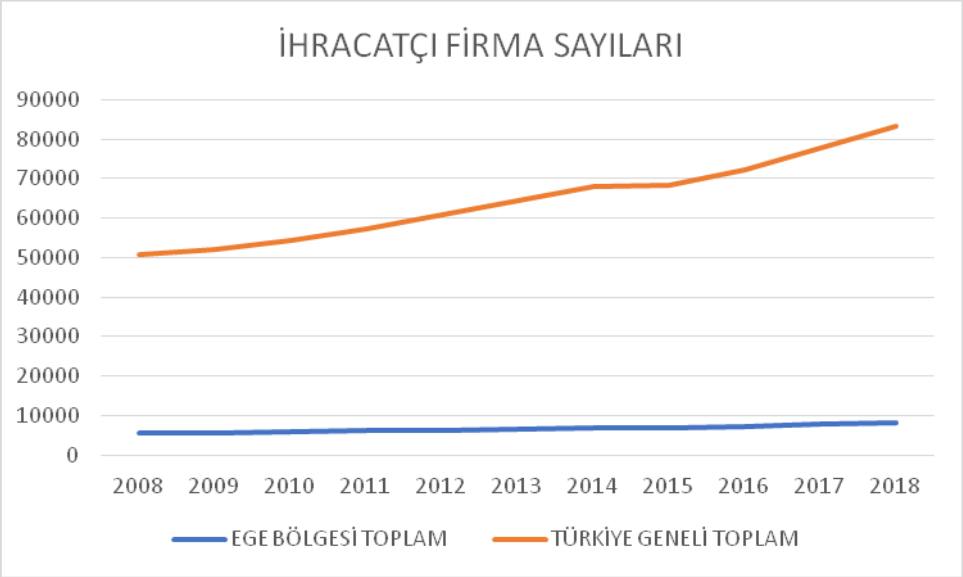
Kaynak: TİM, EİB 2019

Ege Bölgesi ve Türkiye genelindeki ihracatçı firmaların sayılarındaki artış karşılaştırıldığında Ege Bölgesindeki firma sayısının Türkiye geneline göre daha az oranda arttığı görülmektedir. On yıllık dönemde Ege Bölgesinin ihracatçı firma sayısı %45,5 oranında artar iken Türkiye genelinde ise aynı artış oranı %64,3 olarak

gerçekleşmiştir. Ege bölgesinin ihracatını arttırma oranı Türkiye ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir.

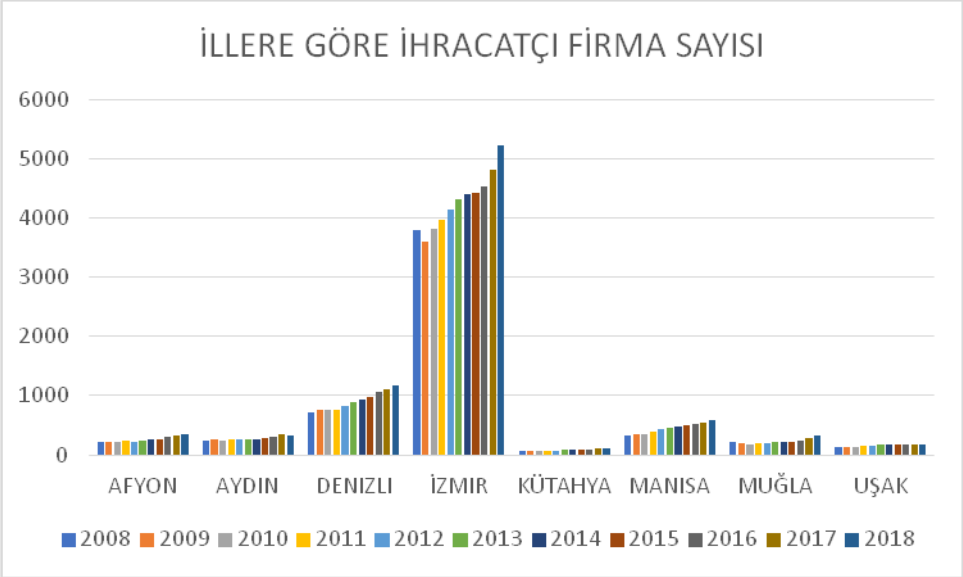
Bu durum Ege bölgesinde kurumsallaşmış, ihracatta sürekliliğini sağlamış ve pazar payını arttıran firma sayısının Türkiye ortalamasının üzerinde olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu yapıdaki kurumsallaşmasını tamamlamış firmalar aynı zamanda formel istihdam potansiyeli en yüksek firmalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Grafik 6: İhracatçı Firma Sayıları

Kaynak : TİM, EİB 2019

Grafik 7: İllere Göre İhracatçı Firma Sayısı

Kaynak : TİM, EİB 2019

Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere Ege Bölgesi genelinde ihracatçı firma sayısında yıllar itibariyle artış görülmektedir. Bölgedeki illerin ihracatçı sayısına göre sıralaması İzmir, Denizli, Manisa, Afyonkarahisar, Aydın, Muğla, Uşak ve Kütahya şeklinde sıralanmaktadır. İhracat rakamında ikinci sırada olan Manisa'nın ihracatçı firma sayısında üçüncü sıraya gerilemesi Manisa'nın daha yüksek katma değerli büyük ölçekli ihracatçı firma yapısına haiz olması ile açıklanabilir.

Tablo 16: Yıllara Göre İhracatçı Firma Sayısı

İLLER/YIL	2014	2015	2016	2017	2018
AFYON	253	270	302	323	347
AYDIN	263	284	296	339	333
DENIZLI	935	984	1069	1105	1170
İZMIR	4408	4426	4539	4813	5222
KÜTAHYA	91	91	96	109	108
MANISA	474	490	510	551	590
MUĞLA	215	227	239	274	324
UŞAK	167	173	172	174	181
EGE BÖLGESİ TOPLAM	6806	6945	7223	7688	8275
TÜRKİYE GENELİ TOPLAM	67886	68330	72195	77730	83286

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, EİB

2.2. EGE BÖLGESİNDE İŞSİZLİK VE İSTİHDAMIN YAPISI

Ege bölgesinin son beş yıllık işsizlik oranları gerçekleşmelerine bakıldığında Türkiye geneli işsizlik oranının yaklaşık olarak %1 oranında altında işsizlik oranlarına sahip olduğu görülmektedir Aynı değerlendirme İKO için bakıldığında Ege Bölgesinin İKO değerinin Türkiye geneli İKO değerinden yaklaşık olarak %3 oranında yüksek gerçekleştiği ortaya çıkmaktadır.

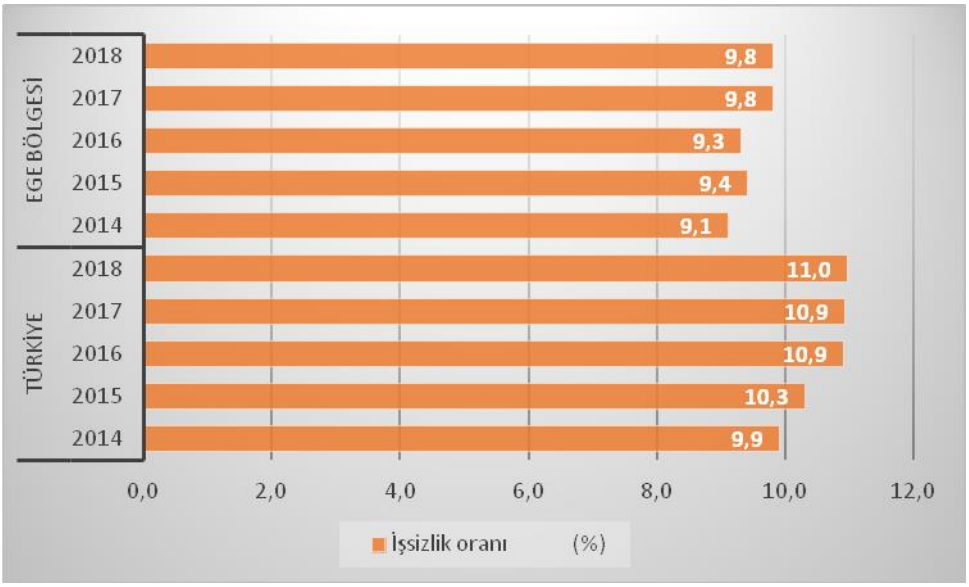
Ege bölgesinin Türkiye geneli işgücünün yaklaşık olarak % 14'ünü içerdiği görülmektedir.

Tablo 17: Yıllara Göre Ege Bölgesi ve Türkiye'nin İşsizlik ve İstihdamın Yapısına İlişkin Temel Göstergeler

Kapsam	Yıllar/ Bin kişi	İşgücü	İstihdam edilenler	İşsiz	İşgücüne dahil olmayan nüfus	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)
TÜRKİYE	2014	28 786	25 933	2 853	28 200	50,5	9,9
	2015	29 678	26 621	3 057	28 176	51,3	10,3
	2016	30 535	27 205	3 330	28 185	52,0	10,9
	2017	31 643	28 189	3 454	28 251	52,8	10,9
	2018	32 274	28 738	3 537	28 380	53,2	11,0
EGE BÖLGESİ	2014	4.142	3.766	376	3.631	53,3	9,1
	2015	4.200	3.803	397	3.674	53,3	9,4
	2016	4.272	3.876	396	3.634	54	9,3
	2017	4.439	4.007	433	3.688	54,6	9,8
	2018	4.552	4.108	445	3.610	55,8	9,8

Kaynak: TÜİK 2019 verilerinden derlenmiştir.

Grafik 8: Yıllara Göre Ege Bölgesi ve Türkiye'nin İşsizlik ve İstihdamın Yapısı

Kaynak : TÜİK 2019

Ege bölgesinin alt bölgeleri itibarı ile istihdam yapısına ilişkin gerçekleşmelerine bakıldığında son iki yıllık işsizlik oranının sadece İzmir'de Türkiye geneli işsizlik oranının üzerinde olduğu görülmektedir. Bu durum İzmir'de istihdamdaki artışın işgücündeki artışı karşılamamasından kaynaklanmaktadır. Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya ve Uşak ilerinin istihdam rakamında da düşüş görülmektedir. Bununla birlikte bu dört ilde görülen işsizlik oranı İzmir'in işsizlik oranının yaklaşık olarak yarısı kadardır.

Aydın, Denizli ve Muğla illerinde işsizlik oranın düştüğü dikkat çekmektedir. Bu durum bölgenin ekonomik krizden nispi olarak etkilenmeyen sektörlere sahip olması ve işgücündeki artışın istihdam ile taçlandırıldığını göstermektedir.

İstihdam oranı bölgenin tamamında Türkiye genelinin üzerinde gerçekleşmiştir. Ayrıca işsizlik oranı ile tarım dışı işsizlik oranını arasındaki farkın Türkiye genelinden daha az olduğu da görülmektedir. Bu durum bölgenin sanayi ve hizmetler sektöründe daha fazla istihdam yaratmasıyla açıklanabilir. İstihdam yapısı verilerinde Türkiye

geneli gerçekleşmelerinden iyi olan bölgenin sektörel, ekonomik ve coğrafi avantajlarının katkısı yadsınamaz.

Ayrıca dünyaca ünlü küresel bir otomotiv firması uzun süredir gündemde olan yeni fabrika yatırımı için Ege bölgesini seçmiş, Ekim ayında Manisa Merkezli Türkiye birimini kurmuştur. Barış Pınarı Harekâtı sonrası firma yatırım kararını askıya aldığını bildirse de yatırım için bir yer arayışı içerisinde olunmadığı bilgisi edinilmiştir. Söz konusu firmanın CEO'su Türkiye'ye yatırımın ekonomik çıkarlarına uygun olmasına rağmen 2019 yılı sonuna kadar bu kararı ertelediklerini, Türkiye'nin büyük pazar olması nedeniyle ve gelişmiş sanayisiyle üretim için çok uygun bir yer olduğunu da belirtmiştir. Yılda yaklaşık 400 bin araç kapasitesi olacak fabrika inşaatının 2020 yılı sonunda, üretimin ise 2022 yılında başlaması beklenmektedir. Kurulacak tesisin 4 bin kişilik istihdam yaratması beklenmektedir. Bu yatırım ile ilgili üretimde otomasyon düzeyinin yüksekliği (istihdam yerine robot kullanımı) nedeniyle gerçekleşecek istihdam miktarı konusunda çekinceli yaklaşımlarda bulunmaktadır. Fabrikanın Aliağa Nemrut Limanı, İzmir Limanı ve yapılması planlanan Çandarlı Limanı'na yakınlığı ile ihracatta önemli avantaj sağlayacağı da düşünülmektedir. (Dünya Gazetesi, 2019) Ayrıca böyle büyük ölçekli küresel bir üreticinin bu tesisin kurulacağı yer olarak Ege bölgesindeki Manisa'yı seçmesinin işçi verimliliği, çevresel faktörler ve rekabet gücü değerlendirmelerinde bölgenin cazip fırsatları bulundurduğunun göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu yatırımın otomotiv yan sanayi üretici ve tedarikçilerine katkısı ile ilerleyen dönemde Manisa ilinde çarpan etkisi ile istihdama olumlu katkılarının olacağı beklenmektedir.

Ayrıca yatırımın yapılacağı Manisa'nın Yunusemre ilçesinde (Muradiye) TUİK 31 Aralık 2017 tarihli adrese dayalı kayıtlı nüfus sistemi sonuçlarına göre Manisa ilinde

nüfus artış oranın en yüksek gerçekleştiği ilçe olduğu görülmüştür. Yunusemre ilçesinde nüfus artış oranı binde 40,3 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 18: Yıllara Göre Ege Bölgesi İllerin İstihdam Yapısı

Bin Kişi -%	İşgücü		İstihdam		İşsiz		İşgücüne katılma oranı (%)		İşsizlik oranı (%)		Tarım dışı işsizlik oranı (%)		İstihdam Oranı (%)	
YILLAR	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018
Türkiye	31 643	32 274	28 189	28 738	3 454	3 537	52,8	53,2	10,9	11,0	13,0	12,9	47,1	47,4
TR31 (İzmir)	1 874	1 928	1 611	1 663	263	265	55,2	56,2	14,0	13,8	15,1	14,6	47,5	48,5
TR32 (Aydın, Denizli, Muğla)	1 296	1 348	1 205	1 256	92	93	55,4	56,9	7,1	6,9	9,2	8,9	51,5	53,0
TR33 (Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak)	1 269	1 276	1 191	1 189	78	87	53,0	54,0	6,2	6,8	8,6	9,3	49,7	50,3

Kaynak : TÜİK, 2019

Aşağıda yer alan Şekil 1'de yirmi çalışan ve daha fazla istihdamlı işyerleri için Türkiye ortalamasının altında ve üstünde olan iller gösterilmektedir. İllere göre net istihdam değişim oranları incelendiğinde İzmir, İstanbul, Ankara ve Bursa gibi büyük şehirlerin Türkiye ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. Türkiye geneli net istihdam artışı 1 Milyon 138 bin 5 kişidir. 15 ilde Türkiye ortalamasının üzerinde, 64 il ise Türkiye ortalamasının altında net istihdam artışı olduğu görülmektedir. (İPA 2018: 133)

İPA 2018 çalışmasının sonuçlarına göre Ege Bölgesinde Aydın, Manisa, Kütahya ve Afyonkarahisar İllerinde Türkiye ortalamasının üzerinde İzmir, Muğla, Denizli ve Uşak illerinde Türkiye ortalamasının altında net istihdam artışı görülmektedir.

Şekil 1: İllere Göre Net İstihdam Değişimi

Kaynak: İŞKUR İPA 2018

2.2.1. Ege Bölgesindeki Aktif İşgücü Piyasası Politika Göstergeleri

İŞKUR'un il bazlı raporlarından temin edinilen bilgilere göre, 2018 yılında aktif işgücü politikası kursları il bazında hedeflenen kurs sayısı yakalayan ve aşan iller Kütahya ve İzmir olmuştur. Kurumun bu bilgileri şeffaf bir şekilde paylaşması ve hedeflemeler yapması gelişime açık bir çalışma anlayışının yansıması olarak nitelendirilebilir.

Tablo 19: İŞKUR'un Ege Bölgesindeki Faaliyetleri Aktif İşgücü Politikası Kursları

İLLER 2018	PLANLANAN KURS SAYISI/ KURSİYER SAYISI	AÇILAN KURS SAYISI / KURSİYER SAYISI
AYDIN	51	45
DENİZLİ *	7800	7658
İZMİR	6415	6415
KÜTAHYA	50	68
MANİSA	2800	1810
MUĞLA	192	X
UŞAK	40	36

Kaynak: İŞKUR

*Denizli ili verisi kursiyer sayısı itibarı ilan edilmiştir.

2018 yılında İŞKUR tarafından illere göre işbaşı eğitim yaptığı kişi sayısı İzmir, Manisa, Muğla, Aydın, Denizli, Afyonkarahisar ve Kütahya şeklinde sıralanmıştır. Kadın kursiyer sayısının erkek kursiyer sayısında az olduğu tek il Denizli olmuştur. İşbaşı eğitim programlarında öncelikli olarak kadınlara fırsat sunulması ve kadınların istihdama kazandırılması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Tablo 20: Ege Bölgesinde İŞKUR'un İşbaşı Eğitim Yaptığı Kişi Sayısı

İLLER	KADIN	ERKEK	TOPLAM
AFYONKARAHİSAR	1685	1581	3266
AYDIN	2730	1740	4470
DENİZLİ	1267	2252	3519
İZMİR	9463	6135	15598
KÜTAHYA	1638	1051	2689
MANİSA	3311	3216	6527
MUĞLA	2446	2240	4686
UŞAK	699	524	1223

Kaynak: İŞKUR

Bu bölümde Ege bölgesinde ihracat ve işgücü piyasasındaki ilişkiler detaylandırılarak anlatılmıştır. İşgücüne katılım ve işsizlik oranlarında Ege bölgesinin Türkiye genelinden iyi gerçekleşmelerin olduğu gözlemlenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Ege bölgesindeki ihracatçı firmaların geleceğe yönelik beklentilerini ve işsizlikle mücadele stratejilerini ölçmeye yönelik ihracatçı firmalara uygulanan alan çalışması sonuçları değerlendirilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
EGE BÖLGESİNDEKİ İHRACATÇI FİRMALARIN İŞGÜCÜ PİYASASI ALGISI VE İŞSİZLİKLE MÜCADELE STRATEJİLERİ

3.1. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde doğrudan ihracatçı firmaların işsizlik ile mücadeleye yaklaşımlarını ölçmeye yönelik e-anket çalışmasının sonuçları değerlendirilecektir. Örneklem olarak seçilen Ege bölgesindeki tüm ihracatçı firmalara ulaşılmaya çalışılmıştır. Anket Ege İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği'nin e-duyuru sistemi ile bölgedeki ihracatçı firmalara gönderilmiştir. Örneklemin olabildiğince doğru sonuçlar vermesi için bölgedeki tüm ihracatçı firmaları kapsanması amaçlanmıştır. Ankete cevapların verildiği tarih aralığı 20 Haziran 2019 ile 2 Ağustos 2019 tarihleridir. Dönemsel olarak sorulan sorular bu kapsamda değerlendirilmelidir.

Anket soruları üç ana bölüme göre kategorilere ayrılarak değerlendirilmiştir. Bu ana kategoriler dışında son olarak açık uçlu cevap verebilme imkânı da tanınmıştır. Alan çalışmasının ilk ana bölümünde ankete katılan Ege Bölgesindeki ihracatçı firmaların yapısı ve faaliyet alanlarına dört ayrı soru yöneltilmiştir. Bu konuda alınan cevaplar ve yüzdesel dağılımları bölüm 3.2.1.' de açıklanacaktır.

Alan çalışmasını ikinci ana bölümü Ege Bölgesindeki ihracatçı firmaların istihdam yapısını ve özelliklerini ölçmeye yöneliktir. Bu bölümde bölgedeki ihracatçı firmalara konu ilgili sekiz ayrı soru yöneltilmiştir. Bu konuda alınan cevaplar ve yüzdesel dağılımları bölüm 3.2.2.' de açıklanacaktır.

Alan çalışmasını üçüncü ana bölümü Ege Bölgesindeki ihracatçı firmaların istihdam sorununa bakışı ve geleceğe yönelik beklentilerini ölçmeye yöneliktir. Bu bölümde bölgedeki ihracatçı firmalara konu ilgili dokuz ayrı soru yöneltilmiştir. Bu konuda alınan cevaplar ve yüzdesel dağılımları bölüm 3.2.3.' de açıklanacaktır. Bu

bölümde firmaların işsizlik ile mücadele ve istihdam yapısı ilgili diğer görüş ve önerilerini ilave edebileceği bir cevaplama alanı da sunulmuştur.

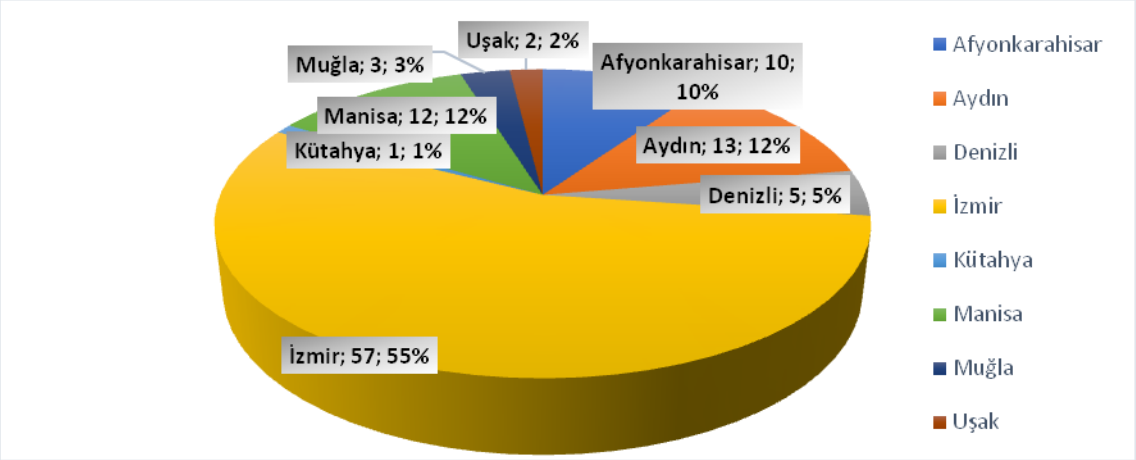
3.2. SAHA ÇALIŞMA BULGULARI

Anket sorularına cevap veren 103 ihracatçı firmanın dağılımı aşağıdaki grafikte yüzdesel olarak gösterilmektedir

3.2.1. Ege Bölgesinde İhracatçı Firmaların Yapısı ve Faaliyet Alanları

Anket kapsamındaki firmaların bölgedeki illere göre yüzdesel dağılımı incelendiğinde %55 oranı ile İzmir'in birinci sırada yer aldığı görülmektedir. Anket bölgedeki sekiz ilin tamamından ihracatçıları kapsamıştır.

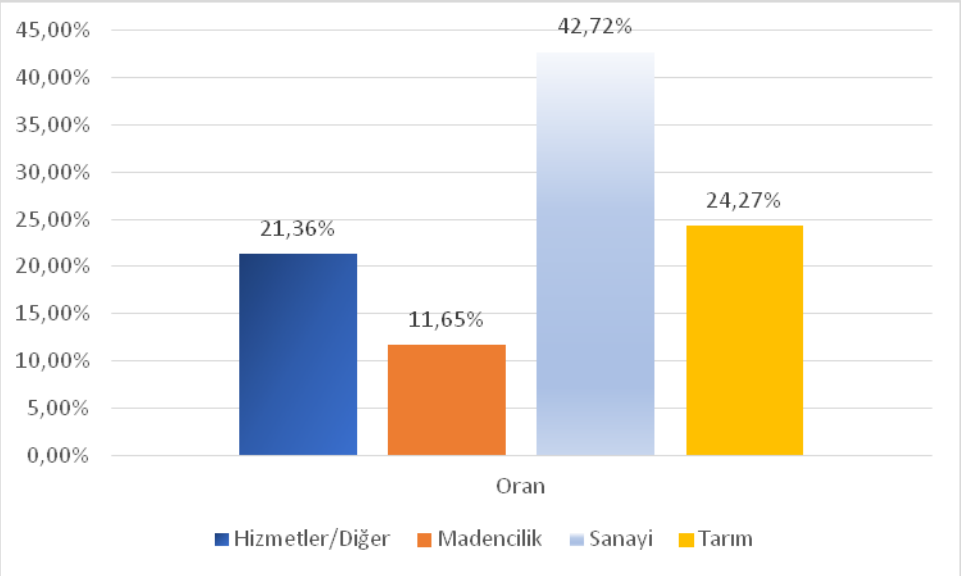
Grafik 9: Firmaların İllere Göre Dağılımı

Anket kapsamındaki firmaların sektörlere göre yüzdesel dağılımı incelendiğinde %42,3 oranı ile sanayi sektörünün ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu oranı sırası ile tarım, hizmetler ve madencilik sektörleri takip etmektedir. Seçilen hedef kitle itibarı ile sanayi sektörünün ilk sırayı alması örneklemin kapsamı açısından olumlu olarak değerlendirilmektedir. Diğer sektörlere göre yeni gelişen bir alan olan hizmet

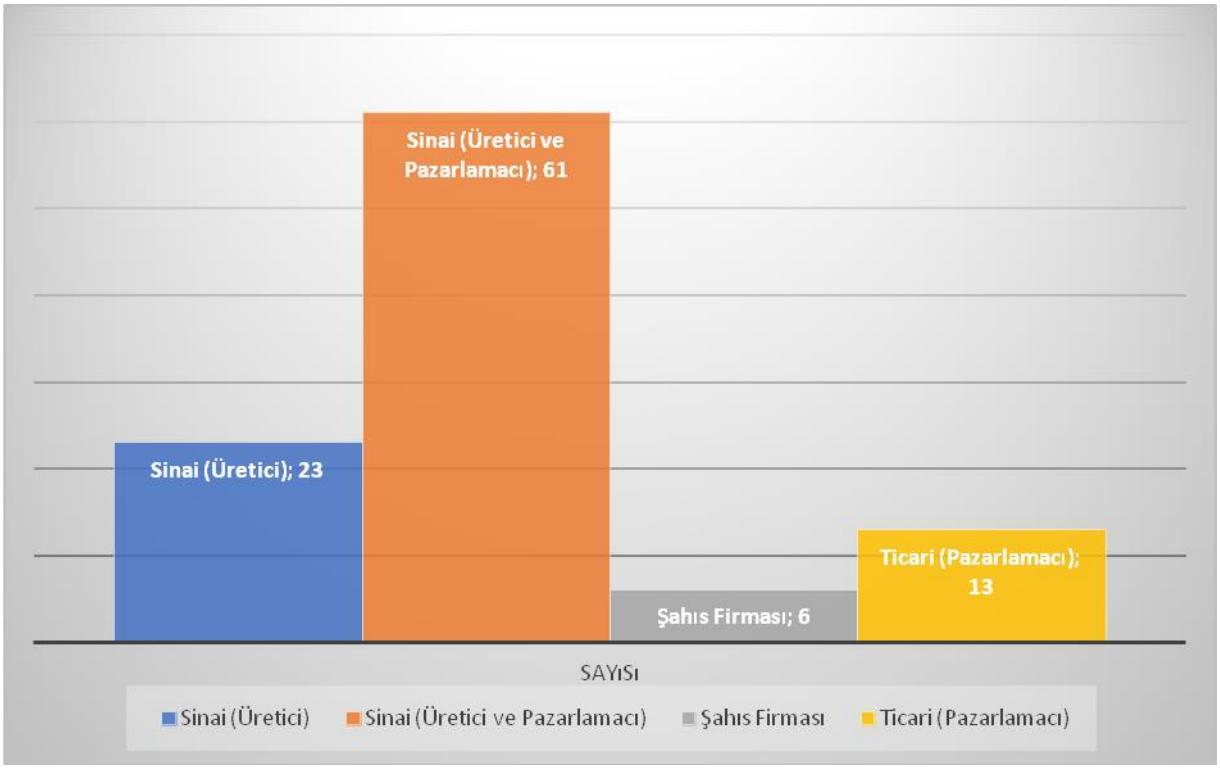
sektörünün oranının madencilik sektörünün üzerinde çıktığı gözlemlenmiştir. Bu sonuç anket örnekleminin yeteri kapsamda doğru örneklem sayısına ulaşmamasında olabileceği gibi aynı zamanda hizmet ihracatının giderek artan bir ihracat başlığı olmasında da kaynaklanmış olabilir.

Grafik 10: Firmaların Sektörel Dağılımı

Anket kapsamındaki firmaların türlerine göre dağılımda ise üretici ve pazarlamacı firmalar ön plana çıkmaktadır.. En düşük katılım yüzdesi şahıs firmalarından gelmiştir. Bu durum ihracatçı olmanın daha kurumsal bir yapı gerektirdiği ile ilişkilendirilebilir. Bu anlamda ihracatçı firmalar Türkiye geneli firma profilinden ayrışmaktadır. Ayrıca Ticaret Bakanlığı da ihracata yönelik devlet yardımlarından şahıs firmalarının yararlanmasına olanak sunmayarak kurumsallaşmayı sağlayıcı bu ayrışmayı özendirmektedir.

Grafik 11: Firmaların Türlerine Göre Dağılımı

Alan çalışması kapsamındaki firmaların çalışan sayılarına göre dağılımı aşağıdaki grafikte özetlenmiştir. En yüksek oranda katılım 50-200 çalışanı olan ihracatçı firmalarda gerçekleşmiş iken en düşük oranda katılım 1-9 çalışanı olan firmalardan oluşmaktadır. 50-200 çalışan sayısına haiz firmalar göreli olarak kurumsallaşmış ve istihdamda sürekliliği sağlamış yapıda firmalar olduğu için işsizlikle mücadele daha yüksek etkinlik sergilemektedir.

Ankete katılan ihracatçı firmalar geçmiş dönem ihracat rakamları ile gelecek dönemdeki ihracat rakamlarına ilişkin beklentilerinin ölçüldügü soruya verdikleri yanıtlarda son beş yıllık dönemde ihracatının arttığını belirtmiştir. Türkiye geneli içim son beş yıllık istatistikler incelendiğinde 2015 ve 2016 yıllarında ihracatın FOB ABD doları bazında düştüğü görülmüştür. Ege bölgesinin son beş yıllık ihracat gerçekleşmelerine bakıldığında sadece 2015 yılında ihracat azalışının gerçekleştiği

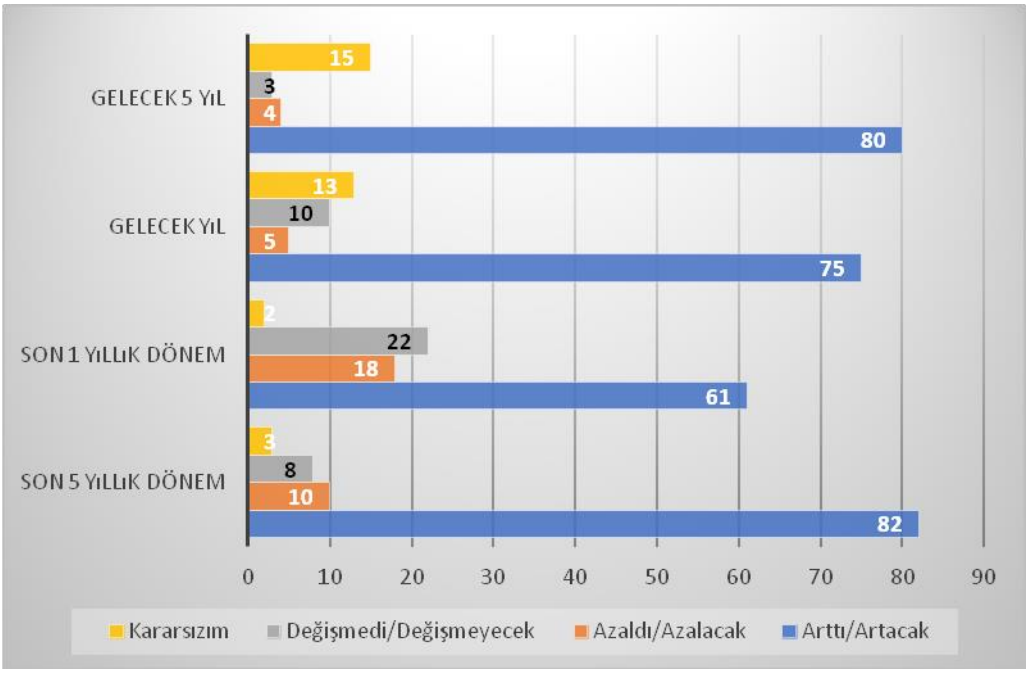
görülmektedir. 2016 yılında Türkiye'nin ihracat düşüşü ve Ege bölgesinin yaklaşık olarak aynı ihracatı gerçekleştirmesi 15 Temmuz hain darbe girişimininin ihracata olumsuz yansıması olarak değerlendirilebilir.

Son beş yıllık dönemin toplamında Türkiye'nin % 6,5 ve Ege Bölgesinin ihracatının ise yaklaşık %8 oranında arttığı görülmüştür. Bu açıdan ankete katılanların cevaplarını beş yıllık dönemi bir bütün olak değerlendirerek vermiş oldukları düşünülmektedir. 2014 ile 2018 yılları arası dönemde gerek anket sonuçları gerekse TÜİK ve TİM verileri incelediğinde Ege Bölgesinin Türkiye geneli ihracatı artış ortalamasının üzerinde bir artışı yakaladığı görülmektedir.

Aynı örneklemde son bir yıllık dönem için ise daha az oranda ihracatının arttığı bildirilmiştir. Gelecek bir yıl ve beş yıl için ihracatçı firmaların ihracatının artıracağı beklentisi sonucu görülmüştür. Bu sonuçlar Ege Bölgesindeki ihracatçı firmaların ihracat gerçekleşme beklentilerinin kısa vadeden uzun vadeye doğru yükseldiğini göstermektedir. Bu beklentilerin gerçeklemesi halinde istihdama olumlu yansımaları olacaktır.

Bu çalışma dışında Türkiye Genelinde yapılan 2019 Nisan ayında yapılan bir çalışmada ihracat sipariş miktarında artış bildirenlerin azalış bildirenlere göre fazlalaştığı bildirilmektedir. (EBSO, 2019: 77)

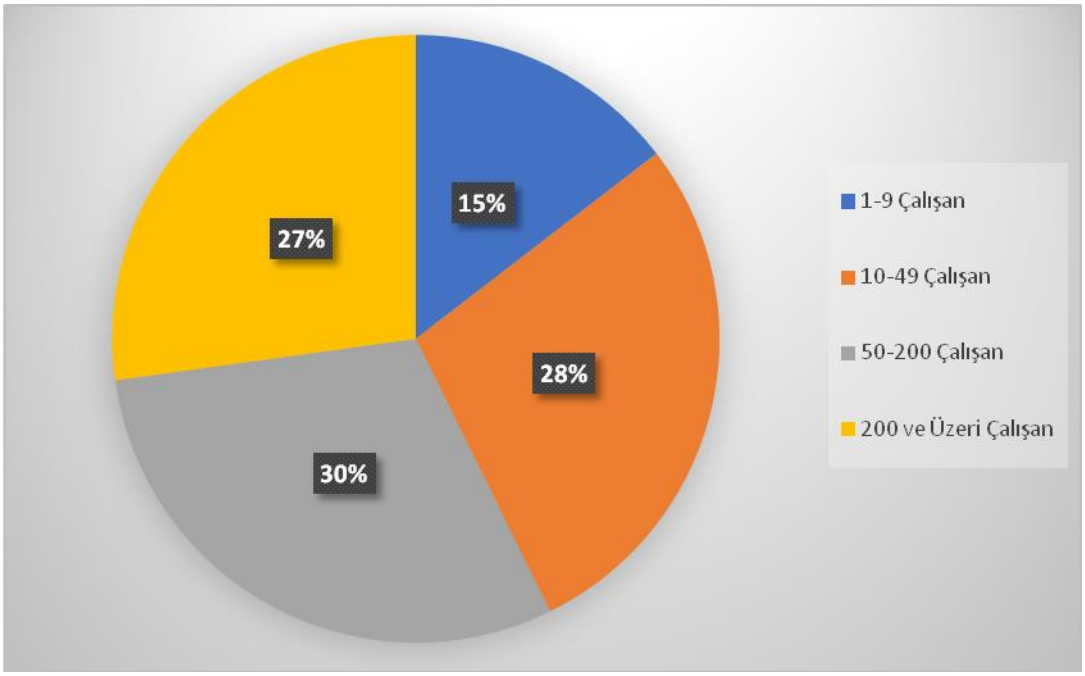
Grafik 12: Firmaların İhracat Yapısı ve Beklentileri:

3.2.2. Ege Bölgesindeki İhracatçı Firmaların İstihdam Yapısı ve Özellikleri

Alan çalışması kapsamındaki firmaların çalışan sayılarına göre dağılımı aşağıdaki grafikte özetlenmiştir. En yüksek oranda katılım 50-200 çalışanı olan ihracatçı firmalar iken en düşük oranda katılım 1-9 çalışanı olan firmalardan olmuştur. Bu durum ihracatçı olabilmek için 50-200 çalışan sayısına haiz firmaların daha yaygın olduğu sonucuna ulaştırabilir. İŞKUR tarafından Türkiye genelinde yapılan İPA 2018 araştırmasında işyerlerinin ihracat yapma oranı yüzde 6,2'dir. İPA 2018 sonuçlarına göre çalışan sayısı arttıkça ihracat yapma oranının arttığı görülmüştür. Anket sonuçlarına göre, 200 ve üzeri çalışanı olan firmalar haricinde, yaklaşık olarak Ege bölgesinin de Türkiye genelinde gözlemlenen çalışan sayısı artıkça ihracat yapma oranının arttığı gözlemlenmektedir.

Grafik 13: Firmaların Çalışan Sayıları

Çalışma kapsamındaki firmaların işgücünün kas gücü yoğun olarak, eğitim düzeyi nispeten düşük olan mavi yakalı işçi sayısının toplam çalışan sayısını içindeki oranına ilişkin sorunun cevapları değerlendirildiğinde firmaların büyük çoğunluğunda mavi yakalı çalışanların ağırlıkta olduğu gözlemlenmiştir. Toplam çalışan sayısı içinde mavi yakalı çalışan sayısı oranı %70 ve üzerinde olan firmalar toplam örneklemin yaklaşık %69'unun oluşturmaktadır. Bu durum firmaların emek yoğun sanayi ve tarım sektörlerinde faaliyet göstermekte olmasıyla açıklanabilir.

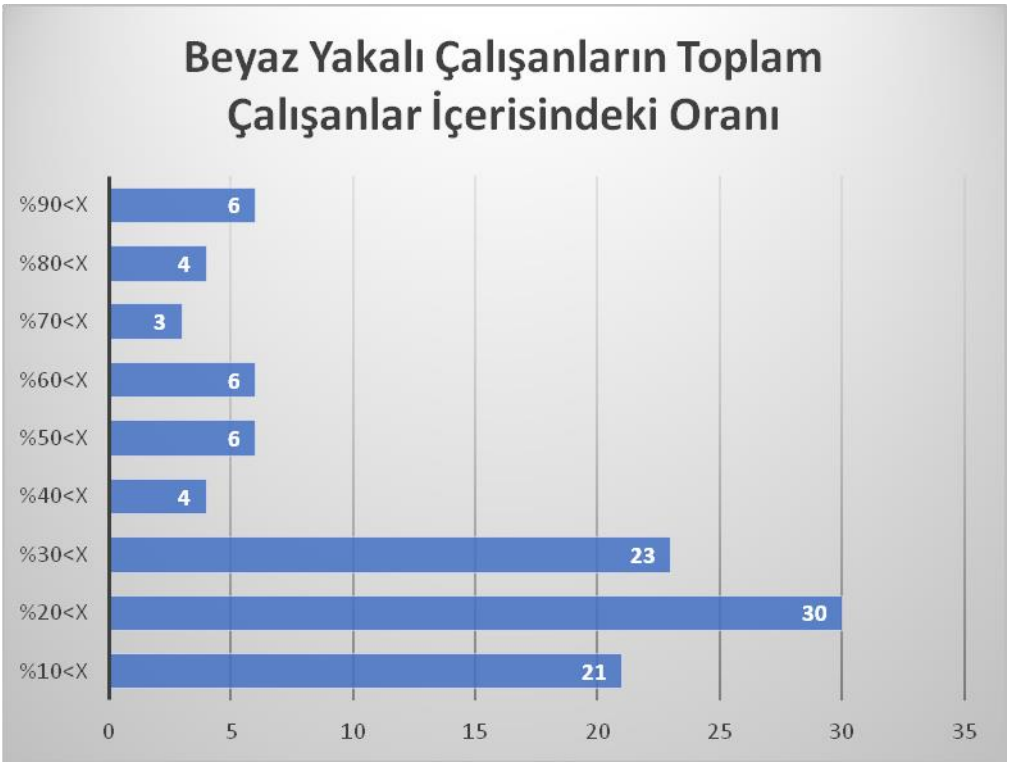
Mavi yakalı işgücünün istihdamında daha az maliyetle daha fazla işin gerçekleştirilmesinin öncelikli olduğu düşünülmektedir. Diğer taraftan bu kategori istihdamda ağırlıklı olarak pozitif katkı sağlamaya devam etmektedir.

Grafik 14: Firmaların Çalışan Yapısı

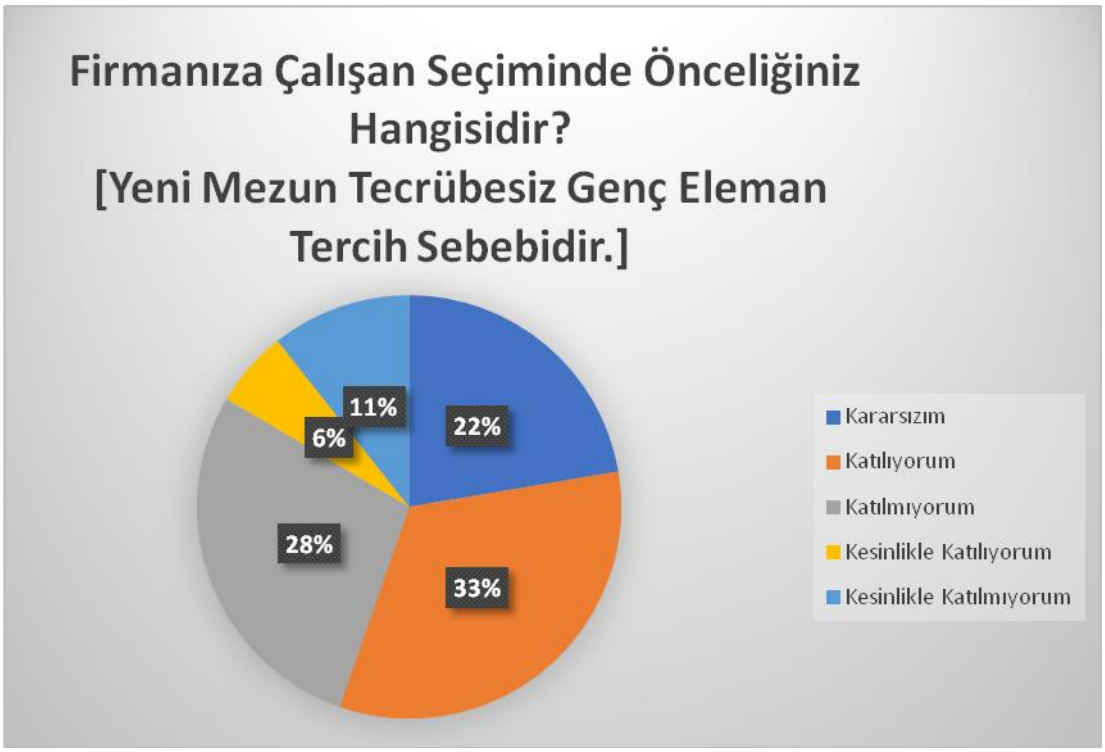
Çalışma kapsamındaki firmalarda, eğitim düzeyi görece yüksek beyaz yakalı işçi sayısının toplam çalışan sayısını içindeki oranına ilişkin sorunun cevapları değerlendirildiğinde firmaların büyük çoğunluğunda beyaz yakalı çalışanların düşük oranda yer aldığı gözlemlenmiştir. Toplam çalışan sayısı içinde beyaz yakalı çalışan sayısı oranı %30 ve altına olan firmalar toplam örneklemin yaklaşık %72'sini oluşturmaktadır. Beyaz yakalı işgücünün istihdamında maliyetten çok verimliğin öncelikli olarak değerlendirildiği düşünülmektedir. Her iki soruya verilen cevaplar bir bütün olarak değerlendirildiğinde birbirini tamamlayan sonuçlar alındığı görülmektedir.

Grafik 15: Firmaların Çalışan Yapısı

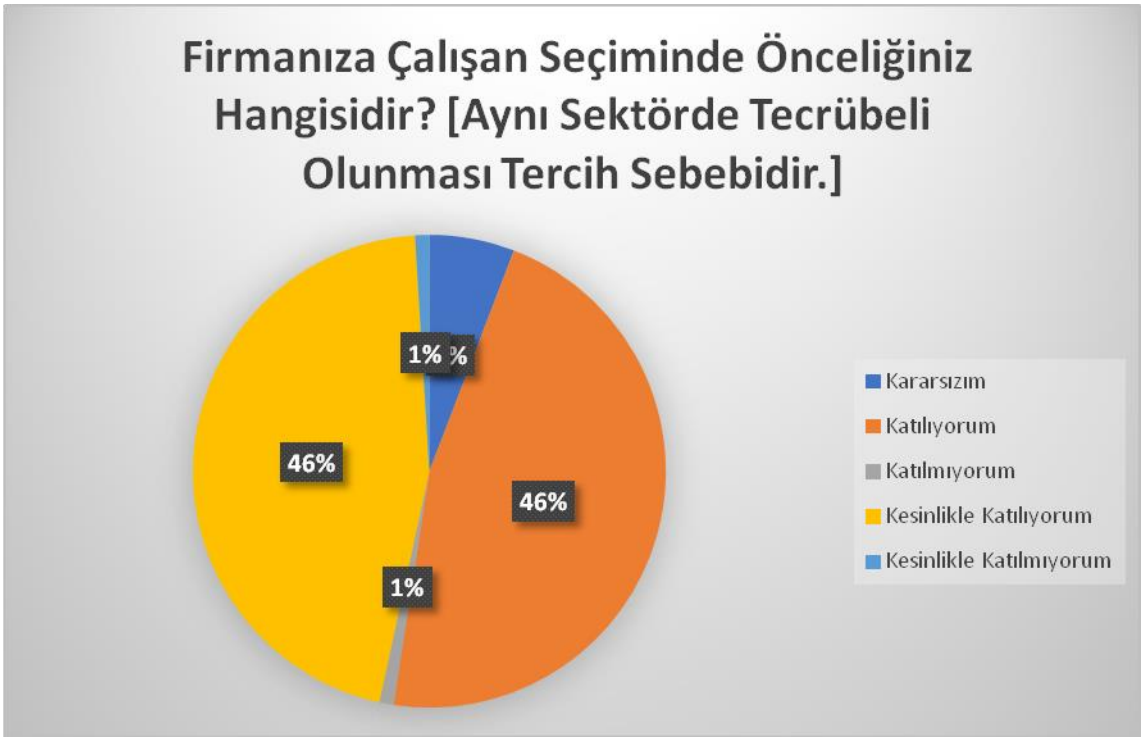
Firmaların çalışan seçimine önceliklerine yönelik ilk soruda yeni mezun, tecrübesiz eleman seçimine yönelik %33 oranında katılıyorum cevabı verilmiştir. Bu oran aynı konudaki sorulan diğer cevaplar ile karşılaştırıldığında göreli olarak düşük kalmaktadır. Bu durum firmaların yetişmiş tecrübeli çalışanları daha kolay istihdam ettiği şeklinde yorumlanabilir. Diğer taraftan firmaların eleman yetiştirme ve bu noktada da çalışanlarının beşeri sermayesine yatırım yapmaya daha az gönüllü oldukları da anlaşılmaktadır.

Grafik 16: Firmaların Çalışan Yapısı

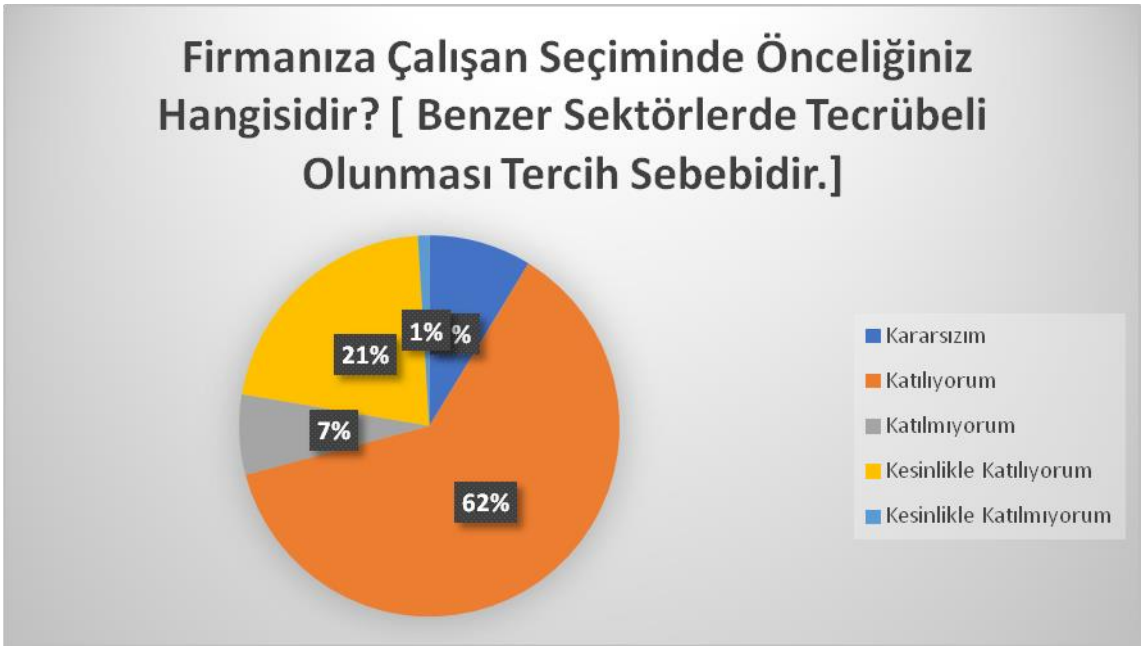

Firmaların çalışan seçimine yönelik ikinci soruda aynı sektörde tecrübeli çalışan seçiminin %46 oranında katılıyorum cevabı verilmiştir. Bu oran, aynı konuda sorulan benzer sektörlerde tecrübeli çalışan seçimi sorusuna verilen %64 katılım oranı ile karşılaştırıldığında geride kalmaktadır. Bu durum firmaların çalışanlara konulan rekabet yasağına kendilerinin de uyduğuna işaret etmektedir. Diğer taraftan firmaların, doğrudan çalışan yetiştirmek yerine aynı ya da benzer sektörlerde yetişmiş personeli daha kolay istihdam ettiği anlaşılmaktadır.

Grafik 17: Çalışan Seçimdeki Öncelikler – Aynı Sektörde Tecrübe

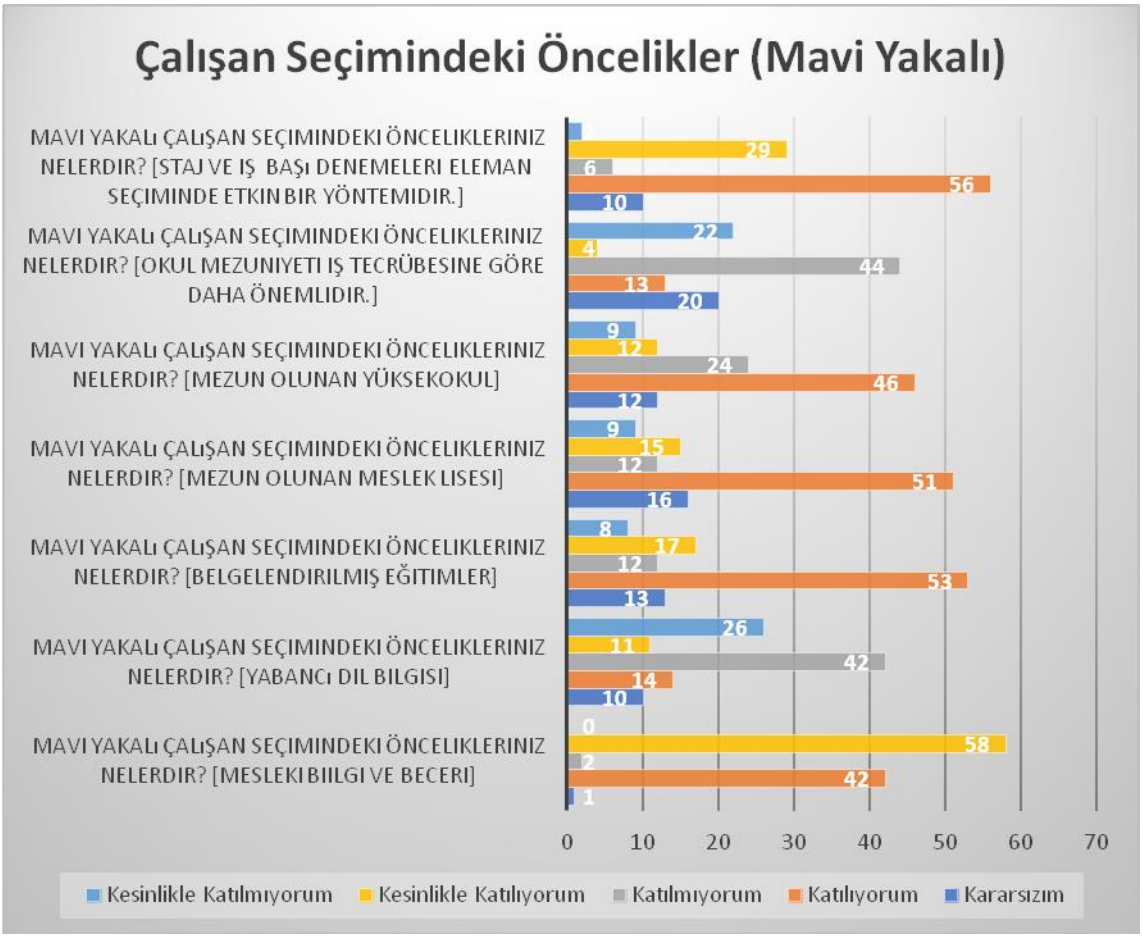

Grafik 18: Çalışan Seçimdeki Öncelikler – Benzer Sektörde Tecrübe

İhracatçı firmaların mavi yakalı işgücü istihdamındaki altı başlıktaki öncelikleri bir arada sorulduğunda en yüksek oranda kabulü, mesleki bilgi ve beceri almıştır. Sorulan önceliklerin önem ve kabul sıralaması mesleki bilgi beceri, staj ve işbaşı eğitimleri, belgelendirilmiş eğitimler, mezun olunan meslek lisesi, mezun olunan yüksek okul ve yabancı dil bilgisi şeklinde gerçekleşmiştir. Bu bölümde iş tecrübesine mezun olunan okuldan daha fazla önem verildiği görülmüştür. Bu nedenle staj ve iş başı eğitim gibi AİP'lerin işsizliği azaltıcı önemli bir enstrüman olduğu anlaşılmaktadır.

Grafik 19: Firmaların Çalışan Seçimindeki Öncelikleri – Mavi Yakalı

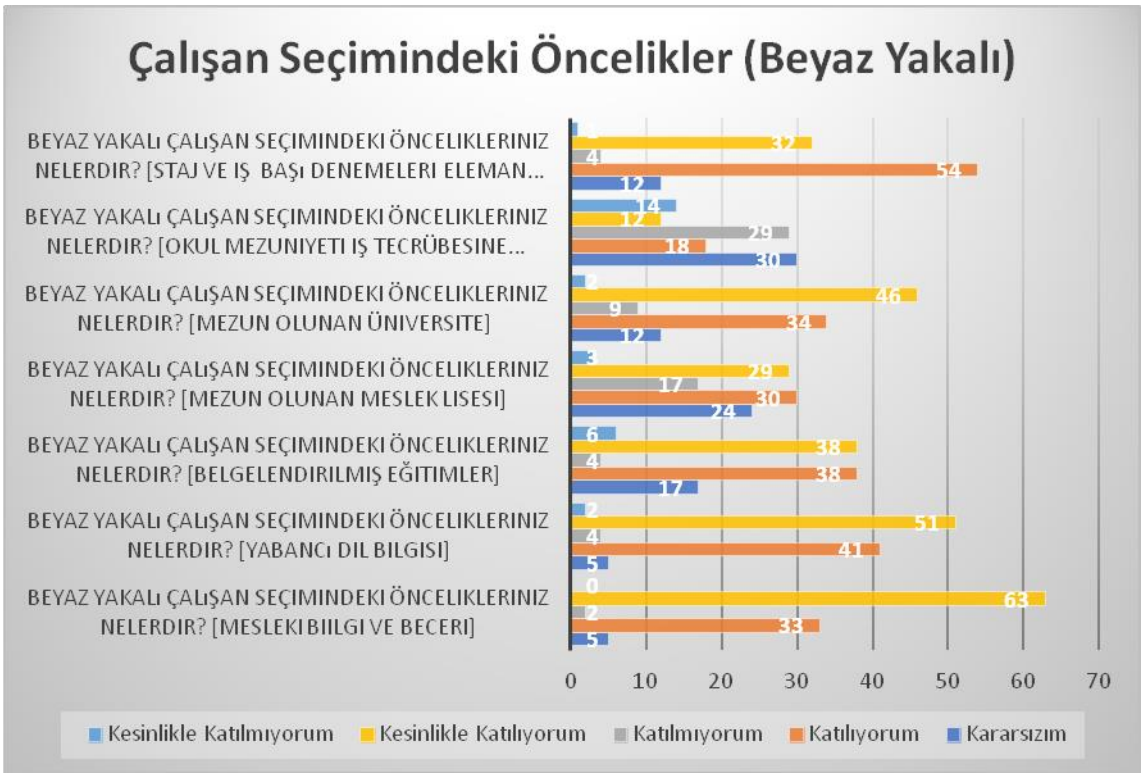

İhracatçı firmaların beyaz yakalı işgücü istihdamındaki altı başlıktaki öncelikleri bir arada sorulduğunda ise yine en yüksek oranda kabulü mesleki bilgi ve beceri düzeyi almıştır. Sorulan önceliklerin önem ve kabul sıralaması; mesleki bilgi beceri, staj ve işbaşı eğitimleri, yabancı dil bilgisi, mezun olunan üniversite, belgelendirilmiş

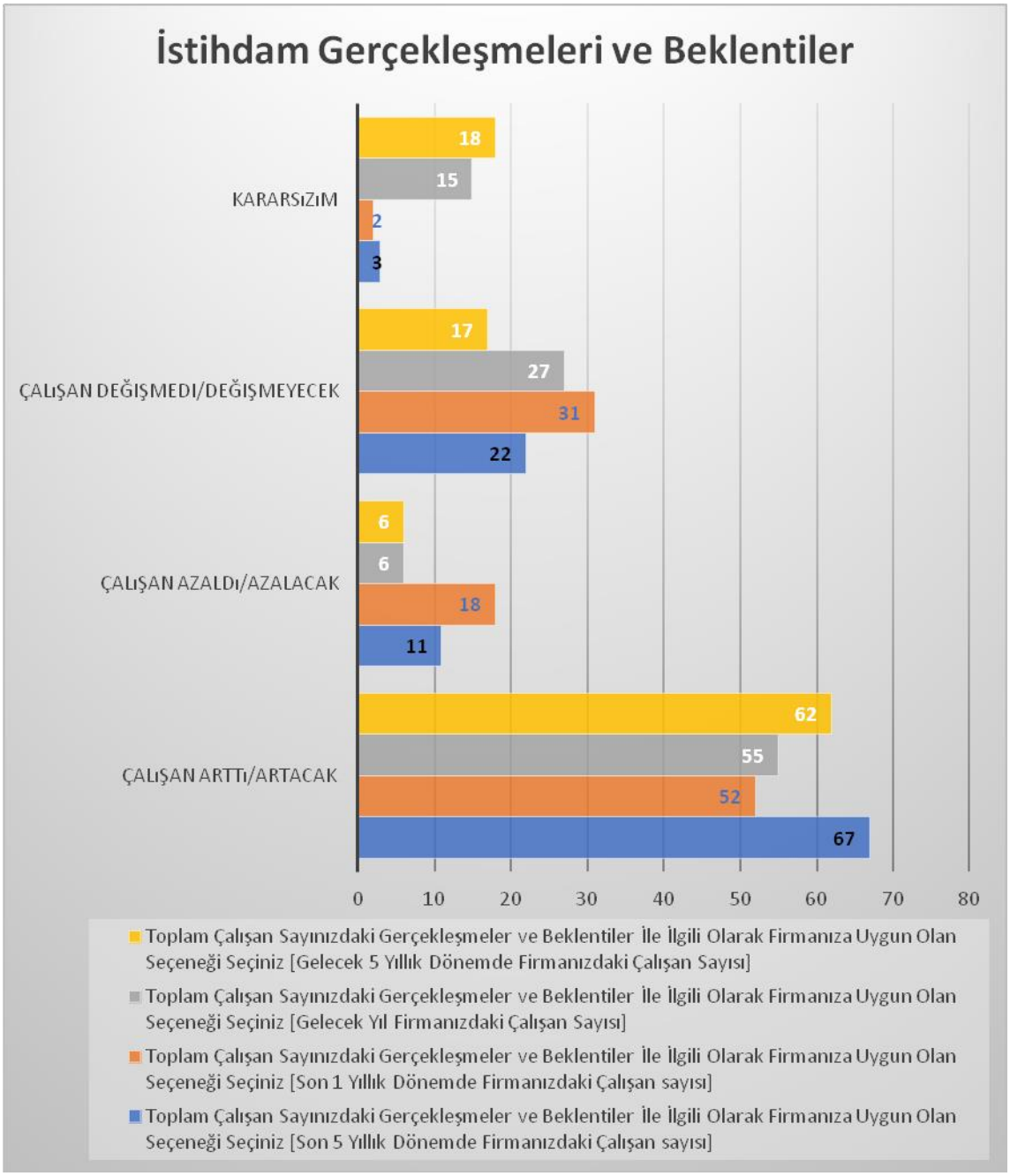
eğitimler, mezun olunan meslek lisesi şeklinde gerçekleşmiştir. Bu bölümde tecrübe ile bitirilen okulun öneminin kıyaslandığında; tecrübenin daha önemli buna karşılık mezun olunan okullun çalışan seçiminde o derece önemli olmadığı saptanmıştır. Beyaz yakalı çalışanlarda da mesleki bilgi beceri yanında staj ve işbaşı eğitimlerinin mezun olunan okuldan önemli olarak değerlendirilmesi firmaların doğrudan uygulamalı olarak çalışanı görmeyi tercih etmesi ve bu konuda sadece diplomayı yeterli bulmadıkları anlaşılmaktadır.

Mezun olunan okullun öneminin eleman seçiminde geri planda kalması eğitim sisteminin iş gücü piyasasının aradığı nitelikteki donanımı tam olarak kazandıramadığını bir kez daha gözler önüne sermektedir. İşgücü piyasasında arz ve talep arasında oluşan bu uyumsuzluk işsizlik oranlarını arttırıcı önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Grafik 20: Firmaların Çalışan Seçimindeki Öncelikleri – Beyaz Yakalı

Grafik 21: İstihdam Gerçekleşmeleri ve Beklentiler

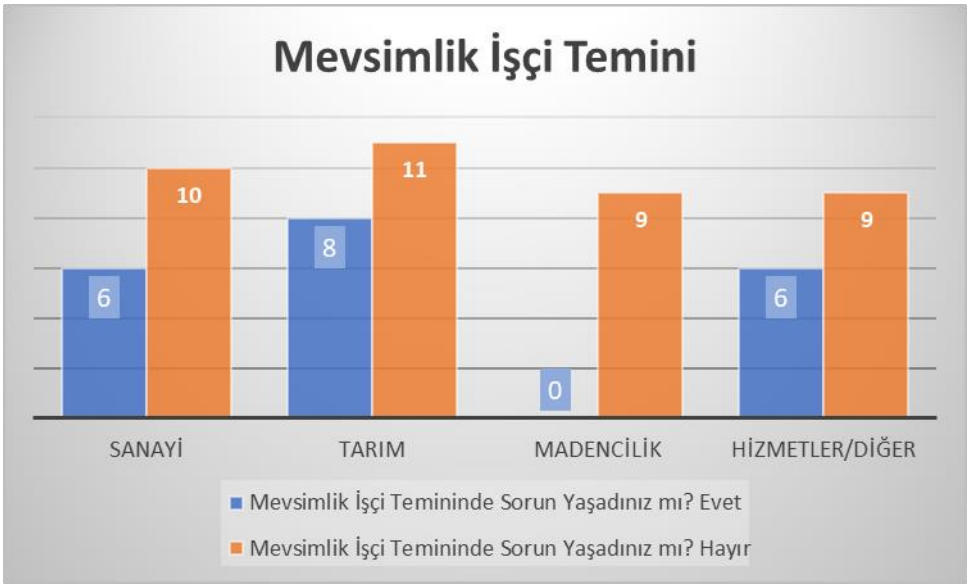
Ege bölgesinde ihracatçı firmaların verdiği cevaplardan mevsimlik işçi talebininin de dönemsel olarak arttığı gözlemlenmiştir. Bu durum Ege bölgesine özgü geleneksel tarım ürünlerine (incir,üzüm ve zeytin vb.) ve bu ürünlerin işlenmesine bağlı olarak yapılan üretim ve ihracatınön plana çıkışıyla ilgilidir. Alınan anket sonuçları bu bilgiyi teyit eder yapıda çıkmıştır. Mevsimlik işçi talebi en yüksek oranda tarım sektöründe gözlemlenmiştir.

Grafik 22: Mevsimlik İşçi Talebi

Ankete katılan firmaların mevsimlik işçi temininde yüksek oranda sorun yaşamaması son dönemdeki yüksek işsizlik oranlarına bağlanabilir. Sektör ayrımı yapılmaksızın ihracatçı firmaların %68'i mevsimlik işçi temininde sorun yaşamadığını bildirmiştir.

Grafik 23: Mevsimlik İşçi Talebi Temini

3.2.3. Ege Bölgesinde İhracatçı Firmaların İstihdam Sorununa Bakışı ve Geleceğe Yönelik Beklentileri:

Ege Bölgesindeki firmalara "işsizliğin azaltılması ve istihdamı arttırmak için yapılması gereken nelerdir?" sorusuna sekiz adet çözüm önerisini katılma düzeylerine göre seçmeleri istenmiştir. Grafik 24'de özetlenen sonuçlara göre ihracatçı firmaların en etkin bulduğu araç ekonomik istikrarın sağlanması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum alan çalışmasının yapıldığı dönem itibarı ile Türkiye ve Bölge ekonomisinin ekonomik krizden geçmesiyle yakından ilgilidir.

Anket sonuçlarına göre firmaların işsizliği azaltmak ve istihdamı arttırmak için seçenekler arasında önem düzeyi sıralaması; "ekonomik istikrarın sağlanması", "istihdama yönelik devlet desteklerinin arttırılması", "mesleki eğitime önem verilmesi", "istihdama yönelik desteklerin sadeleştirilmesi", "işçi primlerindeki işveren yükünün azaltılması", "aktif iş gücü piyasası politikalarının çeşitlendirilmesi", "her firmanın kendi stratejisini oluşturması", "çalışma saatlerinde esneklik" şeklinde sıralanmaktadır.

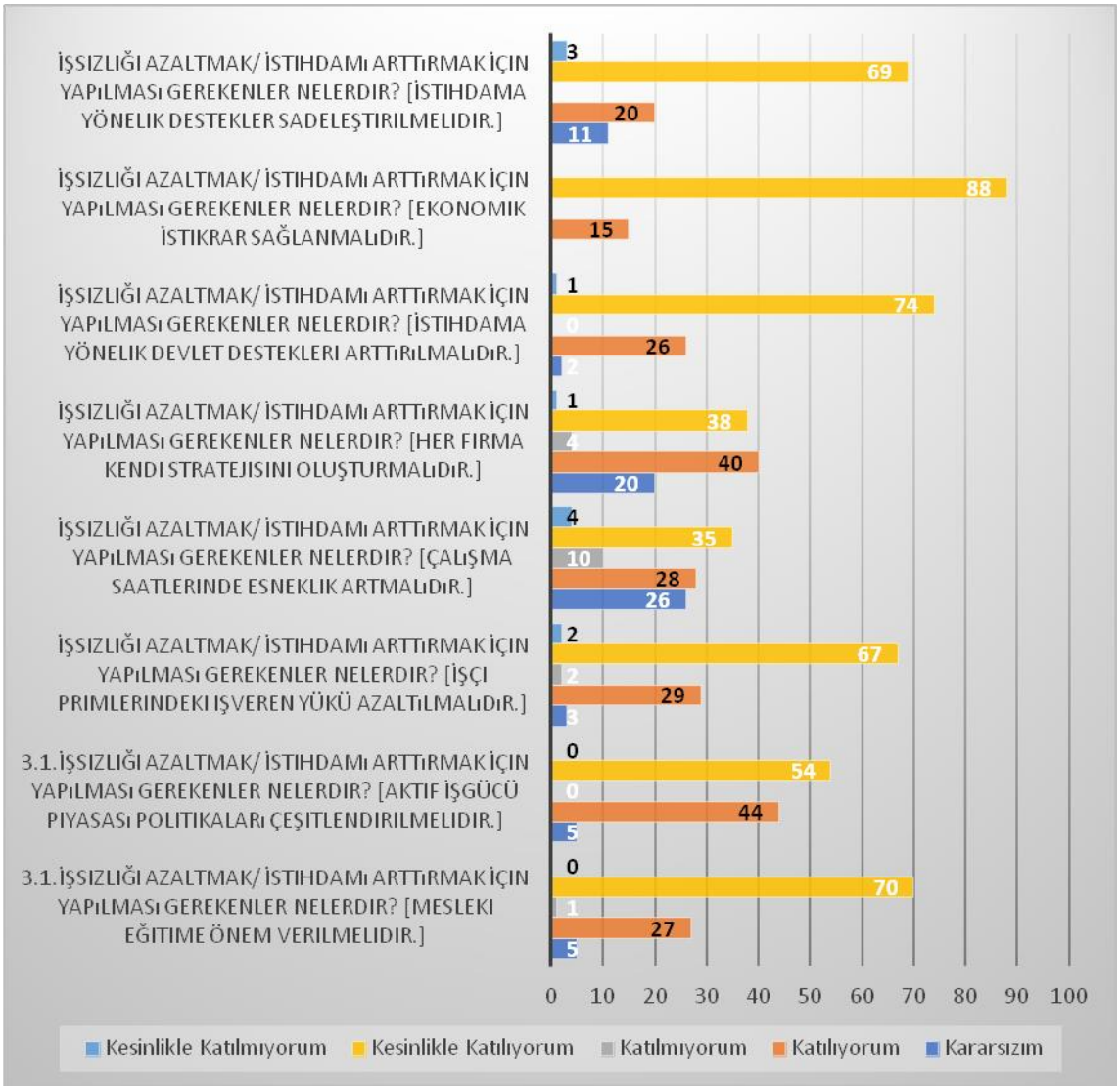
Ülkemizde uygulanan istihdam programları ve işsizliği önlemeye yönelik politikaları genel olarak değerlendirecek olursak 2000'li yılların başına kadar hükümetlerin işsizlik sorunun çözümünü temelde ekonomik büyümeye bırakmış olmaları; özel işgücü piyasası politikası araçlarına başvurmamış oldukları görülmektedir (Işığıçok, 2017:252). İhracatçı firmaların da işsizlikle mücadelede "ekonomik istikrarın sağlanmasına" ilk sırada vurgu yapması yıllardır ekonomik büyüme dönemlerinde işsizlik sorunun azaldığını hissetmeleri ile açıklanabilir.

Katılımcıların seçenek arasında kararsızım oranının en yüksek olduğu iki sonuç "çalışma saatlerinde esnekliğin arttırması" ve "her firmanın kendi stratejisini oluşturmalıdır" seçenekleridir.

Esneklik ile ilgili bu sonucun alınması firmaların çalışma saatlerinde esnekleşme ile işsizliğin azaltılması konusunda kesin bir yargılarının olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

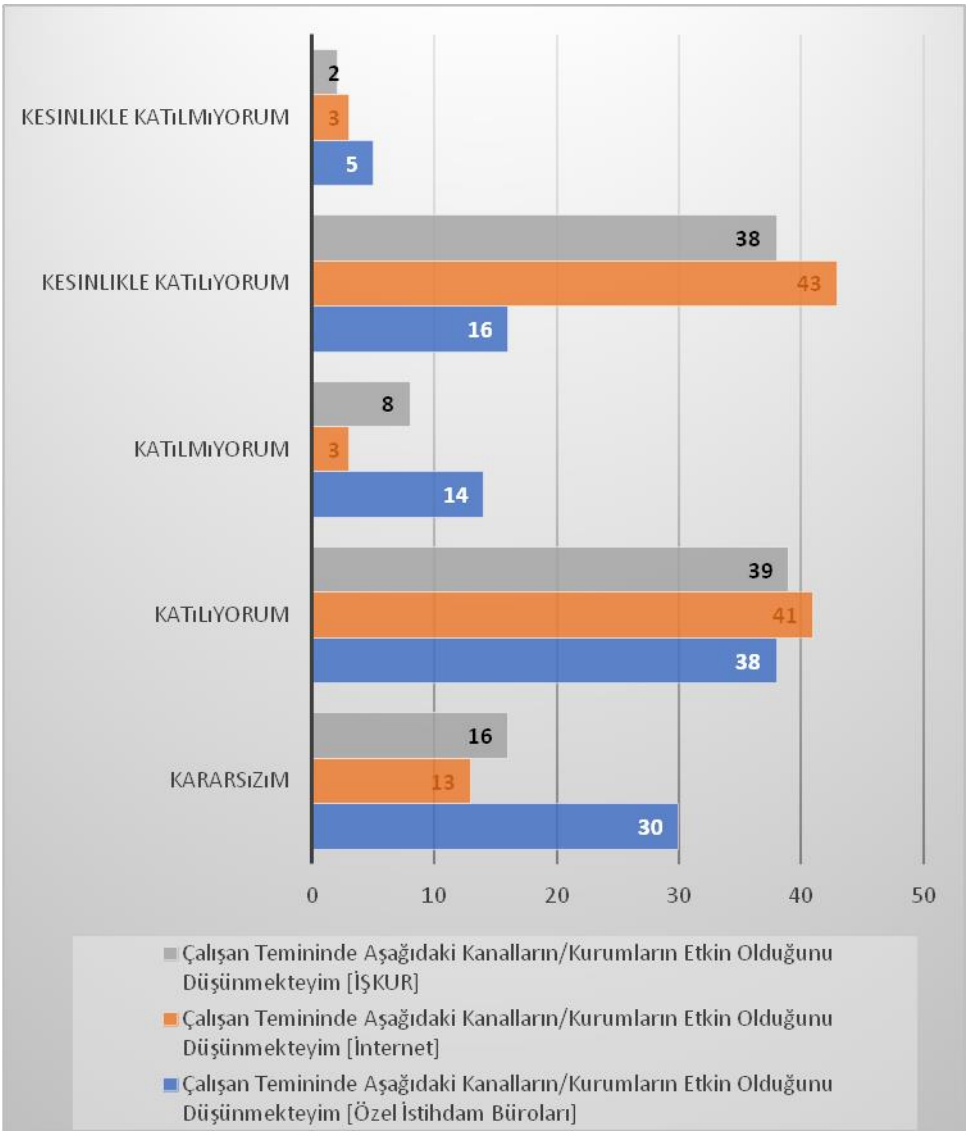
Sonuçlara göre "Her firma kendi stratejisini oluşturmalıdır" seçeneğinde de kararsızım oranının yüksek olması ihracatçı firmaların işsizliği münferit stratejilerle çözülemeyecek kadar önemli bir sorun olarak değerlendirdiklerini ve işsizlikle mücadelede bütüncül istihdam stratejilerine önem verdiklerini göstermektedir.

Grafik 24: İşsizliği Azaltmak, İstihdamı Arttırmak İçin Çözüm Önerileri

Ege Bölgesindeki firmaların çalışan temininde İŞKUR, internet ve özel istihdam bürolarının etkin çalıştığına/kullandıkları çalışan temini kanalına ilişkin cevaplardan bir birine yakın oranlarda sonuçlar karşılaşılmış olmakla birlikte etkinlik sıralaması açısından internet, İŞKUR ve özel istihdam büroları şeklinde bir sıralama ortaya çıkmıştır.

Grafik 25: Çalışan Temininde Kullanılan Kanallar

Bilindiği üzere "işgücü piyasasındaki yapısal sorunların çözülmesi, orta ve uzun vadede büyümenin istihdama katkısını artırmak suretiyle işsizlik sorununa kalıcı çözümler getirilmesi amacıyla ilgili Bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşları, işçi ve işveren konfederasyonları, akademisyenler ve çalışma hayatının tüm paydaşlarının katkılarıyla hazırlanan Ulusal İstihdam Stratejisi (2014-2023) ve Eylem Planları (2014-2016)" 30 Mayıs 2014 tarihli ve 29015 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. "Ulusal İstihdam Stratejisi (2014-2023) ve Eylem Planları (2017-2019)", 4

Temmuz 2017 tarihinde 2017/22 sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararı ile kabul edilmiş, 7 Temmuz 2017 tarihli ve 30117 sayılı mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

"Ulusal istihdam stratejisinin ikinci üç yıllık Eylem Planları (2017-2019), ülkenin makroekonomik durumu, işgücü piyasasının ihtiyaçları ve 2014–2016 dönemi Eylem Planlarında yer alan tedbirlerin uygulanma dönemi sonucundaki somut çıktıları göz önünde bulundurularak, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile çalışma hayatının tüm paydaşlarının katkılarıyla hazırlanmıştır. 2017-2019 dönemi Eylem Planlarında toplam 47 hedef, 51 politika ve 165 tedbire yer verilmiştir." [4]

Yapılan çalışmaların %58 oranın bilinirliği bu çalışmaların yarıdan çoğunun bir şekilde hedef kitlede farkındalık yarattığını göstermektedir.

Ayrıca TİM Tarafından istihdam seferberliği kapsamında Türkiye genelinde 400 ihracatçı firmanın 20.000 ilave istihdam sağladığı ilan edilmiştir.[5] Tüm bu veriler istihdam seferberliği kapsamında ihracatçıların farkındalık düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

[4] (http://www.uis.gov.tr , Erişim: Ekim 2019)
[5] (https://www.tim.org.tr/tr/istihdam-seferberliginde-biz-de-variz.html, Erişim: 2019)

Grafik 26: Ulusal İstihdam Stratejisi Farkındalık Düzeyi

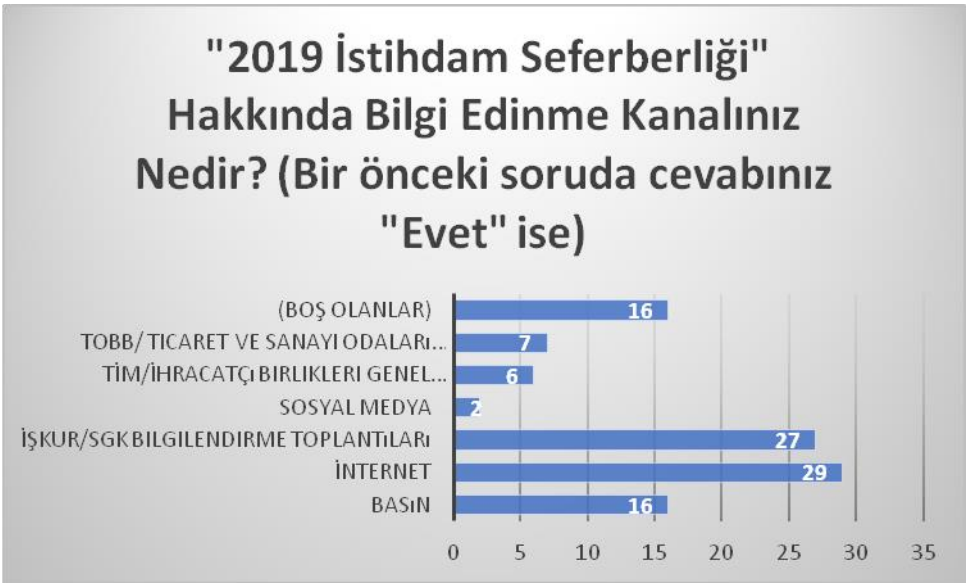
"Burası Türkiye Burada İş var" sloganı ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve TOBB tarafından basına duyurulan 2019 istihdam seferberliğinin bilinirliği Ulusal İstihdam stratejisinin üzerinde bir oranda çıkmıştır. "2019 İstihdam Seferberliği Hakkında Bilgi Sahibi misiniz?" sorusuna %62 oranında "evet" cevabı verilmiştir. Bu duruma sivil toplum örgütlerinin desteğinin alınmasının pozif katkısının yol açtığı düşünülebilir.

Grafik 27: 2019 İstihdam Seferberliği Farkındalık Düzeyi

“2019 İstihdam Seferberliği Hakkında Bilgi Edinme Kanalınız Nedir?” sorusuna alınan cevaplar internet, İŞKUR ve SGK bilgilendirme toplantıları ve basın yoluyla öğrenildiği seçenekleri ön planda çıkmaktadır.

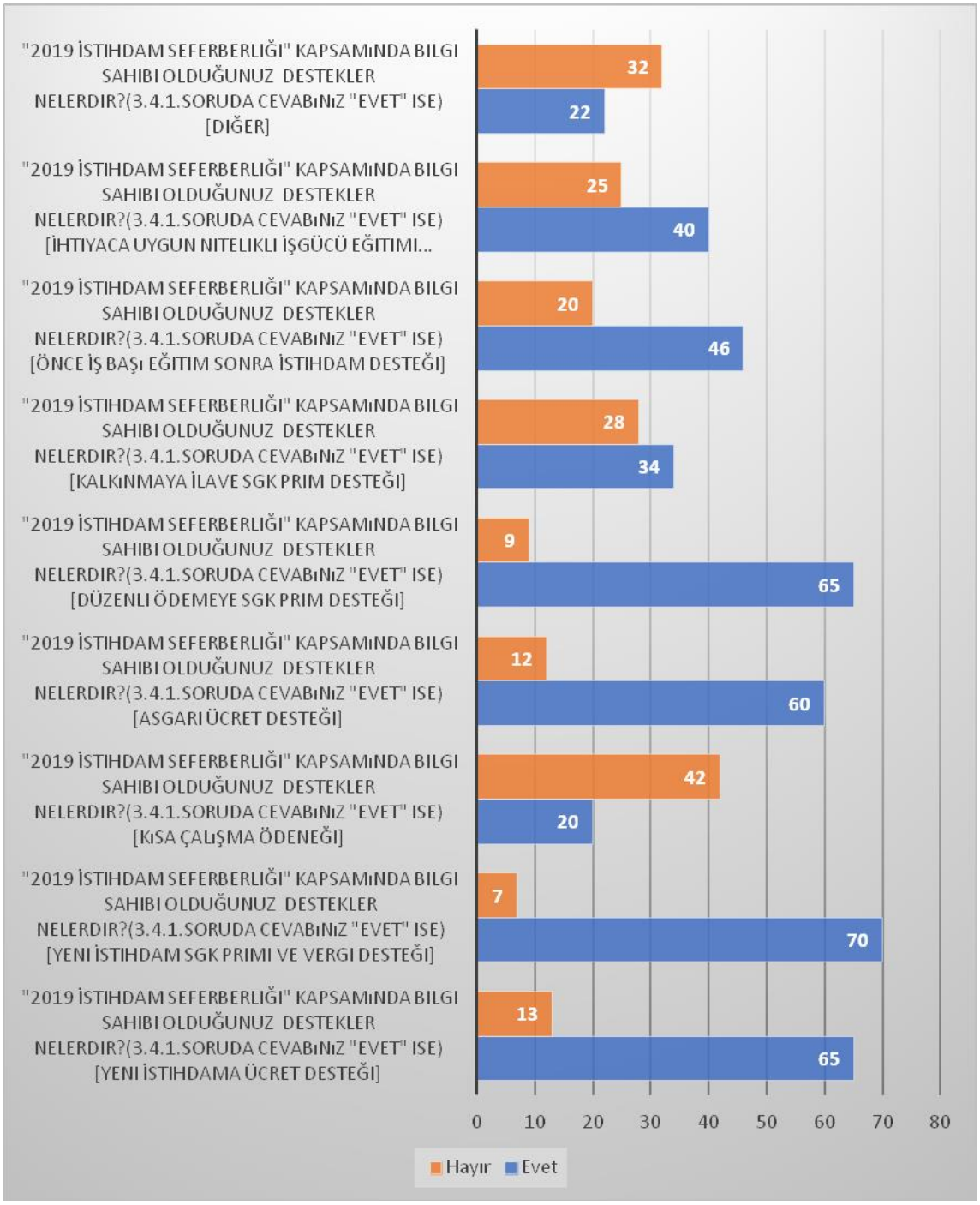
Grafik 28: 2019 İstihdam Seferberliği Hakkında Bilgi Edinme Kanalı

“2019 İstihdam Seferberliği Kapsamında Bilgi Sahibi Olduğunuz Destekler Nelerdir?” sorusuna en çok bilgi sahibi olunan destekten en az bilgi sahibi olunan desteğe göre sıralaması şu şekilde gerçekleşmiştir: Yeni İstihdama SGK Primi ve Vergi Desteği,

1. Düzenli Ödemeye SGK Prim Desteği/ Düzenli ödemeye SGK Prim Desteği,
2. Asgari Ücret Desteği,
3. Önce İşbaşı Sonra Eğitim Desteği,
4. İhtiyaca Uygun Nitelikli İşgücü Eğitimi Desteği,
5. Kalkınmaya İlave SGK prim Desteği,
6. Diğer,
7. Kısa Çalışma Ödeneği.

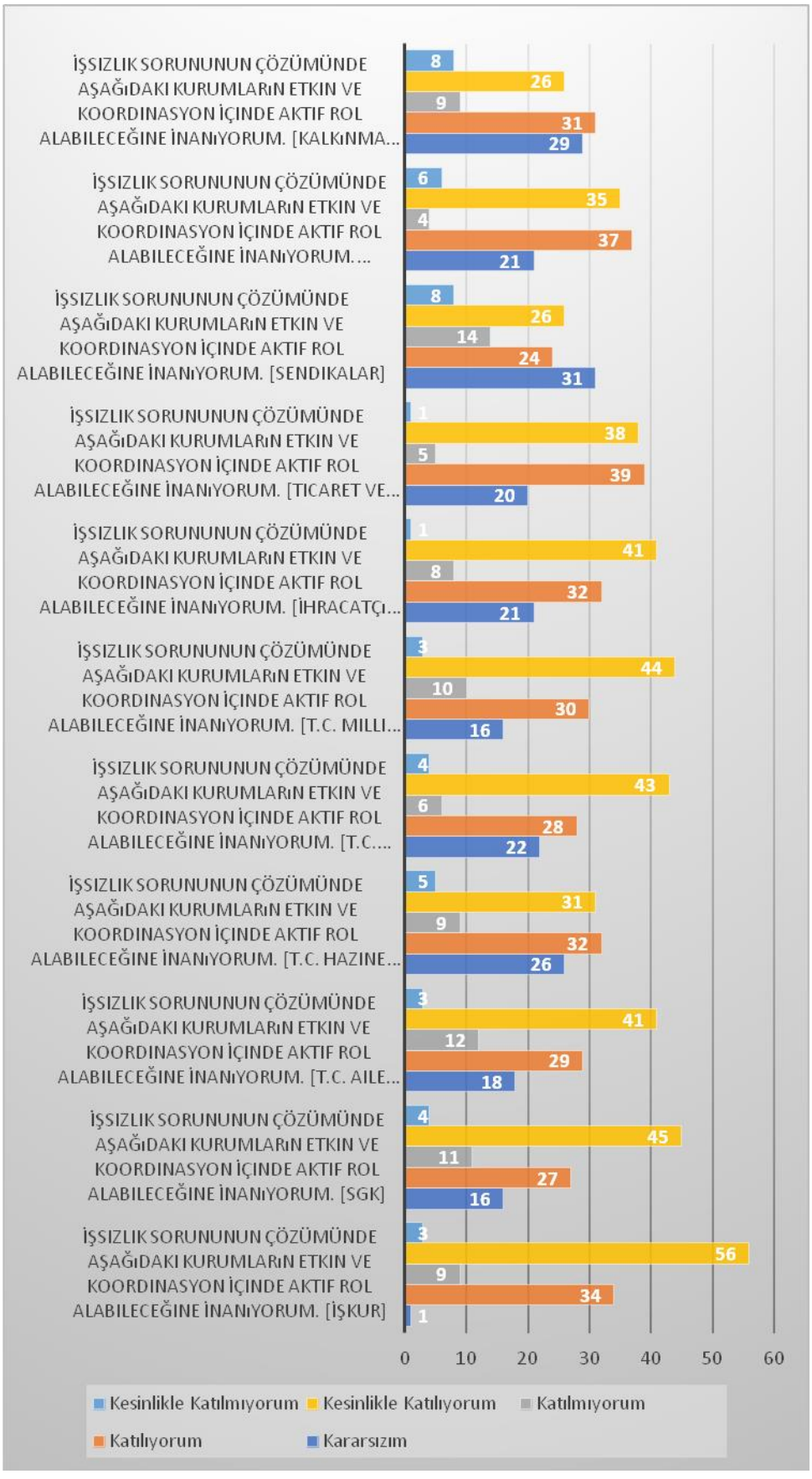
Grafik 29: 2019 İstihdam Seferberliği Kapsamında Bilgi Sahibi Olunan Destekler

İşsizlik sorununun çözümünde ihracatçı firmaların kurumları önem ve ilgi düzeyine nasıl sıraladığı ölçülmek istenmiştir. Alınan sonuçlar en çok etkin olacağına düşünülen kurumdan en az etkin olacağı düşünülen kuruma göre sıralama sonuçları aşağıdaki şekilde olmuştur:

1. İŞKUR
2. SGK
3. MEB
4. Ticaret Bakanlığı
5. İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterlikleri (İBGS) - Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB)
6. Ticaret ve Sanayi Odaları
7. Üniversiteler
8. Hazine ve Maliye Bakanlığı (HMB)
9. Sendikalar - Kalkınma Ajansları

Grafik 30: İşsizlik Sorunun Çözümünde Kurumlara Verilen İlgi ve Önem Düzeyi

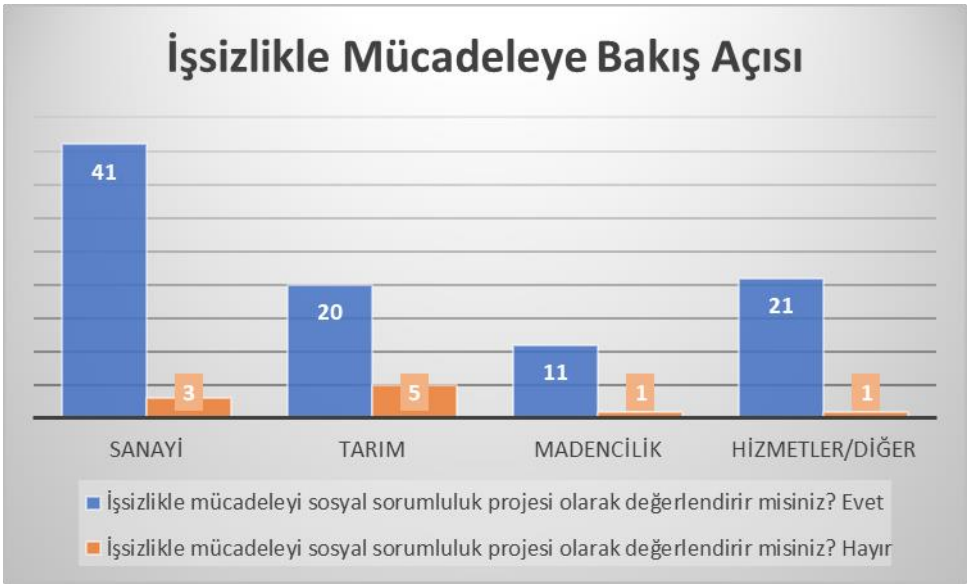

Firmaların işsizlik ile mücadeleye yaklaşımlarını ölçmek amacıyla hazırlanan "İşsizlikle mücadeleyi sosyal sorumluluk projesi olarak değerlendirir misiniz?" sorusuna verilen cevapların %90 üzerinde evet olması firmaların işsizlikle mücadeleyi sadece işgücü piyasasının işleyişinin bir sonucu olarak görmediklerini göstermektedir. Ayrıca bu sorunun çözümde paydaş olarak katılımcı bulmanın da kolay olacağına işarete etmektedir.

Grafik 31: İşsizlikle Mücadeleye Bakış Açısı

Grafik 32: Sektörlere Göre İşsizlikle Mücadeleye Bakış Açısı

Ayrıca ankete katılan tüm firmalara konu ile ilgili ilave görüş ve önerilerinin olup olmadığı da sorulmuştur. Bu kapsamda 29 firma ilave görüş ve önerilerde bulunmuştur. Gelen görüşler aşağıda detayları verilen beş başlık altında toplanmıştır.

1. Açık uçlu cevaplar incelediğinde işçi ücretlerindeki sigorta primleri ve vergi kesintilerinin azaltılmasının istihdam sağlamaya olumlu katkı sağlayacağı belirtilmiştir. İşverenin işçi çalıştırmak için ödediği bedelin yaklaşık üçte ikisi üretim ve verimlilik artışı ile hiçbir bağlantısı olmayan giderlere aittir. Diğer ülkelerde ise işgücü maliyetinde çıplak ücretin payı %82'ye kadar yükselmektedir. (TİSK, 2004: 19) Arz yönlü bakış açısı kesintilerin minimize edilmesini talep etmektedirler. 2018 yılında işsizlik sigortası fonunun işsizlik oranlarının yüksek seyrettiği dönemde bile yaklaşık 11 milyon TL gelir fazlası vermiş olması mevcut işsizlik sigorta primlerinin yüksek bulan işveren ve ihracatçıların serzenişlerinde haklı gösterir niteliktedir. Bu algıyı kırmak için sosyal politika harcamaları için ihtiyaç duyulacak gider tahminlerinin gerçekçi olarak tespit edilmesi ve kesintilerinde bu tespite göre yapılması önem arz etmektedir. Bu tespit

gerçekçi olarak yapılmadığında net olarak istihdamı azaltıcı bir etki ile dahi karşılaşılması ve sosyal politikaların amacına ulaşamaması şaşırtıcı olmamalıdır. Ayrıca asgari ücrete sağlanan gelir vergisi avantajların daha üst ücret basamaklarına da genişletilmesi yönünde görüşler bildirilmiştir. Primlerini ve yükümlülüklerini düzenli olarak yerine getiren firmalara pozitif ayrımcılık yapılması da gelen talepler arasındadır. Sürdürülebilir istihdam için işveren-girişimci-ihracatçı olmayı özendirici düzenlemeleri yapılması dile getirilen görüşler arasındadır.

2. İstihdamı artırmaya yönelik desteklerin arttırılması ve işleyişin sadeleştirilmesi dile getirilen öneriler arasındadır. Bununla birlikte teşvik mekanizmasının giderek danışmanlık gerektiren karmaşık bir hal almasından şikâyet eden geri bildirimlerde bulunmaktadır. İŞKUR'un aktif olarak İGP'nin ihtiyaçlarını analiz etmesi ve etkin çalışması beklenmektedir.
3. Mesleki eğitimin geliştirilmesi de gelen görüşler arasındadır. Meslek liselerinin kapsamları genişletilip, yüksek talep gören liseler haline getirilmesi için yatırımlar yapılmalıdır. Mesleki eğitimde uygulama ağırlıklı fabrika/ atölye okul modeline geçilmesi, meslek kazandırma merkezlerinin finansal desteğinin işverenler sendikalarına bağlanması, bu sendikaların ihtiyaçlar doğrultusunda programların hazırlanması katılımı, meslek yüksek okullarından dikey geçişin okul birincileri ile ve diğer mezunlar için meslekte 3 yıl fiilen çalışma zorunluluğunun getirilmesi, mesleki eğitim kurumlarında yükselmenin patent, faydalı sistem ve faydalı model buluşlarına bağlanması (formatörlerin formasyonu) alınan geri bildirimler arasındadır.
4. Büyüme değil kalkınma hedeflenerek, üretim yapan sektör ve birimlerin engellenmemesi-desteklenmesi durumunda işsizlik zaman içinde azalacağı

beyan edilmiştir. Bu bağlamdaki görüşler temelde ekonomik istikrarın sağlanması için gerekli yapısal reformların yapılması ile işsizlik sorunun çözülmesi ön plana çıkmaktadır.

5. Göçmenlerden kaynaklanan kayıt dışı istihdamdaki artışın önemli sorun olduğu da dile getirilmiştir. Bu durum ihracatçı firmalarının ağırlıklı olarak formel sektörde yer alması ve kayıt dışı istihdamın haksız rekabet yaratmasına bağlanabilir. Bu konuda devletin denetim mekanizmasının güçlendirilmesinde yarar görülmektedir.

SONUÇ

Ekonomik ve toplumsal yaşamın temel belirleyicilerinden biri olması dolayısıyla işsizlikle mücadeleye yönelik stratejiler farklı disiplinlerin ve kurumların çalışma alanlarında karşımıza çıkmaktadır. Son yıllarda işsizlikle mücadeleye ilişkin olarak geliştirilen aktif ve pasif iş gücü piyasası politikalarının ülkemizde de etkin bir şekilde uygulanmaya başlandığı görülmektedir.

Ülkemizin aktif ve pasif işgücü politikaları dışında da istihdam sağlayıcı ihracatı arttırmaya yönelik birçok devlet yardımı sunduğu da görülmektedir. Söz konusu ihracata yönelik devlet yardımlarının bir kısmı doğrudan istihdam etmeyi kolaylaştırıcı destekler sağlamaktadır. Ayrıca ihracata yönelik devlet yardımlarının tamamı doğrudan istihdam ile ilgili bir destek unsuru içermese dahi kapasite kullanımını arttırarak dolaylı olarak işsizliği azaltıcı istihdamı arttırıcı etki oluşturmaktadır. Bu desteklerin etki analizlerinin yapılması ve çıkan sonuçlara göre desteklerin zayıf olduğu alanlarda eksikliklerinin giderilmesi etkin olduğu alanlarda ise geliştirilmesinde yarar görülmektedir.

Destek mekanizmaların birçok kurum tarafından verilmesinin destek sürecinin yapılmasını karmaşıklaştırdığı ihracatçılardan alınan geri bildirimler arasındadır. Günümüzün bilgi işlem teknolojileri kullanılarak destek sağlayan tüm kurum ve kuruluşların katılımı ile merkezi bir destek otomasyon sisteminin kurulmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu otomasyon sistemi yararlanıcıların destek başvuru sürecini kolaylaştırır iken desteklere ilişkin büyük verinin tutulmasını kolaylaştırarak etki analizinin yapılmasını da kolaylaştıracaktır.

İstihdama ve ihracata yönelik desteklerde bölgelerin yapısı itibarı ile yüksek potansiyeli olduğu sektörlerde destek oranının arttırılması da kaynakların etkin

kullanımını sağlayarak işsizlik ile mücadelede etkinliği arttırabilecektir. Bu alanda İBGS'lerin, bölgesel kalkınma ajanslarının ve İŞKUR'un iş birliği yapması beklenmelidir.

2019 yılında işsizlikle mücadelenin "istihdam seferberliği" olarak ilan edilmesinin ilgili tüm kesimlerin konunun önemine ilişkin farkındalığının artığını göstermektedir. Ancak güncel işsizlik oranı gerçekleşmeleri işsizlikle mücadelenin sadece aktif ve pasif mücadele araçları ile sağlanamayacağı, işsizlikle mücadelede ekonomik istikrarın sağlanmasının da önemini korumakta olduğunu göstermektedir. Çalışma sonuçlarına göre istihdam seferberliğinin Ege bölgesinde ihracatçı firmalar özelinde de benimsendiği görülmüştür. Ayrıca işsizlikle mücadelenin bir sosyal politika alanı olduğu bu konuda kamunun yol gösterici ve düzenleyici politikalarının da gerekli olduğu çalışmanın sonuçları arasında ortaya konulmuştur. Çalışma kapsamındaki Ege bölgesindeki ihracatçı firmaların %90'nı işsizlikle mücadeleyi sosyal sorumluluk projesi olarak değerlendirmektedir. Bu durum işsizlikle mücadelede paydaş olarak seçilecek ihracatçıların etkin katılım sağlamaya hazır olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Ege bölgesindeki ihracatçı firmaların işsizlik sorunun çözümünde aktif rol alması beklediği başlıca kurumlar İŞKUR, SGK, MEB, Ticaret Bakanlığı, İBGS ve ASPB olarak sıralanmaktadır. İşsizlikle mücadeleye yönelik desteklerin farklı kurumlarca verilmesi bu desteklerin etki analizinin yapılmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle verilecek desteklerde ilgili kurumlar arası iletişimin olması ve desteği etki analizlerinin yapılması büyük önem taşımaktadır. Bölgesel ihtiyaçlar ve sektörel konusunda kalkınma ajanslarının, ihracata yönelik desteklerde ise İBGS'lerin aktif katılımının sağlanması işsizlikle mücadele geliştirilecek stratejinin başarıya ulaşmasını kolaylaştıracaktır.

Türkiye'de demografik armağan olarak tanımlanan "nüfusun artış hızı azalıyorken, çalışma çağındaki nüfusun artması ve yüksek sayılara ulaşması olgusunun" 2040 yılına kadar sürmesi beklenmektedir. Ege bölgesinde de bu olgunun biraz daha erken gerçekleşmesi ön görülmektedir. Bölgenin dinamikleri bu şekilde iken ticaret savaşları sonucunda ortaya çıkan ortamda bölgenin içerisinden değer zinciri geçen üretimi çekmesi büyük önem taşımaktadır. Çalışma çağındaki nüfusun sürekli artması işsizlikle mücadelede bir handikap olarak görülse de doğru politikalarla bu artışın istihdam ile taçlandırılması durumunda bu risk fırsata dönüştürülebilir.

Çalışma kapsamında Ege bölgesinin istihdam ve işsizlik oranı gerçekleşmelerinin Türkiye ortalamasından daha iyi bir performans gösterdiği görülmüştür. Son olarak, TİM tarafından yapılan çalışma kapsamında eksik olan kapasite kullanımını ihracat ile giderilmesi halinde Türkiye genelinde 923 bin kişi ilave istihdam yaratılabileceği ön görülmüştür. Bu öngörünün gerçekleşmesi durumunda kapasite raporuna haiz firmaların %16'sının Ege bölgesinde yer aldığı dikkate alınır ise ihracat ile tam kapasite kullanımı sağlandığında sadece Ege bölgesinde 150 bin çalışan ilave istihdam sağlanması imkanının olduğu ön görülebilir. Bu argüman da ihracatın işsizlikle mücadelede ne kadar önemli bir araç olduğunu göstermektedir. Bu potansiyeli harekete geçirecek politikalara ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

2006/4 sayılı Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve TURQALITY®'nin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ.

2008/2 sayılı Tasarım Desteği Hakkında Tebliğ.

2010/6 sayılı Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ.

2010/8 sayılı Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ.

2015/8 sayılı Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi Hakkında Karar.

AKYILDIZ, Hüseyin, (2006), "Türkiye'de İstihdamın Analitik Dinamiği", Asil Yayın dağıtım, Ankara.

ATAMAN, Berrin, (2005), "Avrupa Birliğinin İstihdam ve Sosyal Politikası", Avrupa Birliği Sosyal Politikasının Temel Prensipleri ve AİS, AÜ Basımevi, s: 13-20, Ankara.

ATAMAN, Berrin, (2014), "Çalışma Ekonomisi Teori ve Politikalar", İmak Yayıncılık, Ankara.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü (2017),Ulusal İstihdam Stratejisi 2014-2023, Ses Reklam, Ankara.

DİRİÖZ ÇAPAR, Sinem, (2012), "İstihdamın arttırılmasında aktif İşgücü Politikalarının Rolü", Kalkınma Bakanlığı yayınları Yayın No: 2835, Ankara.

EBSO Haber Dergisi (2019), Mart 2019 Sayısı, İzmir.

EBSO Haber Dergisi (2019), Nisan 2019 Sayısı, İzmir.

EROL Hatice & ÖZDEMİR Abdullah & YURDAKUL Elif Meryem, "Türkiye'de İşsizliğin Yol Açtığı Olumsuz Sonuçların Giderilmesinde 4447 Sayılı İşsizlik Sigortası Kanunun İşlevi" TİSK Akademi, Cilt:5 Sayı: 10, 2010/II.

GÜRSEL, Seyfettin& ULUSOY Veysel, (1999), "Türkiye'de İşsizlik ve İstihdam", YKY Yayınları, İstanbul.

IŞIKLI, Alpaslan(2005), İş Hukuku, 6. Baskı İmaj Kitapevi, Ankara.

KORKMAZ Adem & MAHİROĞULLARI Adnan (2007), İşsizlikle Mücadelede Emek piyasası Politikaları, Türkiye ve AB ülkeleri, Bursa.

KÖSTEKLİ, Şeyma İpek,(1999), Dünya'da ve Türkiye'de İşsizlik, Başak Matbaacılık, Ankara.

MÜSİAD, (2012), Araştırma Raporları-Küresel Kriz ve İstihdam, Mavi Ofset, İstanbul.

PEKSEVİM, Seda; İLTER Osman, (2019); Küreselleşme ve Serbest Ticaretten Geri dönüş: Ticaret Savaşlarının Dünya Ekonomisinde Beklenen Etkileri, Akoğul Basım, İstanbul.

ÖZGÜLER, Verda Canbey, (2013), "Avrupa Birliği ve Türkiye İşgücü Piyasalarının Karşılaştırmalı Analizi", Cinius Yayınları, İstanbul.

T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı, (2015), TR32 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı 2014 2023, Artı Medya, Denizli.

T.C. İzmir Kalkınma Ajansı, (2015), 2014-2023 İzmir Bölge Planı 2014 2023, Printer Ofset Matbaacılık, İzmir.

T.C. Zafer Kalkınma Ajansı, (2016), TR33 Bölgesi Bölge Planı 2014-2023, Ütopya Grafik, Ankara.

TANSEL, Aysıt (2012), 2050'ye Doğru Nüfusbilim ve Yönetim: İşgücü Piyasasına Bakış, TÜSİAD Yayınları, İstanbul.

Teknik Müşavirlik Hizmetlerine Sağlanacak Devlet Yardımları Hakkında 2014/10 Sayılı Karar.

TİSK, (2004), Artan İşgücü Maliyetleri Sonuçları: Azalan Rekabet Gücü, Büyüyen İşsizlik ve Kayıt Dışı, Yayın No:252, Ankara.

TİSK, (2004), Rekabet Gücü ve Türkiye, Yayın No:255, ajans Türk, Ankara.

TOKSÖZ, Gülay (1999), Gelişmiş Ülkelerde İşsizlik Üzerine Güncel Tartışmalar, İmaj Yayınevi, Ankara.

TÜRK-İŞ, (2012), Ulusal İstihdam Stratejisi : Eleştirel Bir Bakış, Aydoğdu Ofset, Ankara.

TÜSİAD, (2002a), İşgücü Piyasalarının Etkinliğinin Arttırılmasında Özel İstihdam Kurumlarının ve Esnek Çalışma Biçimlerinin Rolü, TÜSİAD,İstanbul.

TÜSİAD, (2002b), Türkiye'de İşgücü Piyasası ve İşsizlik", TÜSİAD,İstanbul.

VARÇIN, Recep (2004), İstihdam ve İşgücü Piyasası Politikaları, Siyasal Kitabevi, Ankara.

AĞ ADRESLERİ:

http://www.ebso.org.tr/userfiles/files/2018-III_ceyrekkapasiterapor.pdf (Erişim: Kasım 2019)

http://www.eib.org.tr/ (Erişim: Ekim 2019)

https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/proje-bazli-tesvik-sistemi/9807 (Erişim: Kasım 2019)

https://ticaret.gov.tr/data/5b90d20a13b8760beca887fa/Ekonomik_Gorunum_Mart.pdf (Erişim: Kasım 2019)

https://www.bloomberght.com/volkswagen-ceo-su-diess-turkiye-yatirimi-hakkinda-aciklama yapti-2238571 (Erişim: Kasım 2019)

https://www.dunya.com/sirketler/volkswagenden-manisa-sonrasi-bir-hamle-daha-haberi-455934 (Erişim: Kasım 2019)

https://www.dw.com/tr/fabrika-i%C3%A7in-ilk-ad%C4%B1m-volkswagen-manisada-%C5%9Firket-kurdu/a-50680071 (Erişim: Kasım 2019)

https://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm (Erişim: Ekim 2019)

https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5746.pdf (Erişim: Kasım 2019)

https://www.oecd.org/(Erişim: Ekim 2019)

https://www.sanayi.gov.tr/butce2019.pdf (Erişim: Kasım 2019)

https://www.ticaret.gov.tr/destekler/ihracat-destekleri (Erişim: Ekim 2019)

https://www.tim.org.tr/tr/default.html (Erişim: Ekim 2019)

http://www.uis.gov.tr (Erişim: Ekim 2019)

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Türkiye ve Ege bölgesinin istihdam yapısını karşılaştırmalı olarak analiz ederek, Ege Bölgesindeki ihracatçı firmalar özelinde, işsizlikle mücadele stratejileri konusunda mevcut durumun ortaya konulması ve bu yönde geliştirilecek sosyal politikalara ışık tutmaktır.

Çalışma kapsamında işsizlik ve istihdama ilişkin temel göstergelerde Ege Bölgesinin Türkiye geneline göre daha iyi bir performans sergilediği görülmüştür. İhracatın seyrine ilişkin karşılaştırmalarda da işsizlik ve istihdamda görülen sonuca paralel olarak Ege bölgesinin Türkiye geneli ortalamasının üzerinde bir performans ortaya koyduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte Ege bölgesinin ihracat ve istihdam hacminin dünyadaki diğer bölgelerle karşılaştırıldığında potansiyelini tam olarak kullanamadığı ortaya çıkmıştır.

İhracatçıların görüş ve önerilerini dikkate alan katılımcı kamusal politikaların oluşturulması ve uygulanması sonucunda ihracat ve buna bağlı olarak istihdam artışı hedefine daha etkin bir şekilde ulaşılması mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler: İşsizlik, İstihdam, İhracat, Ege Bölgesi, Dış Ticaret, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, Devlet Yardımları.

ABSTRACT

The aim of this study is to review the current situation in terms of anti-unemployment strategies and to shed light on what social policies should include accordingly, by comparing the employment structure of Turkey with that of the Aegean region on the basis of the exporter companies of the region, in particular.

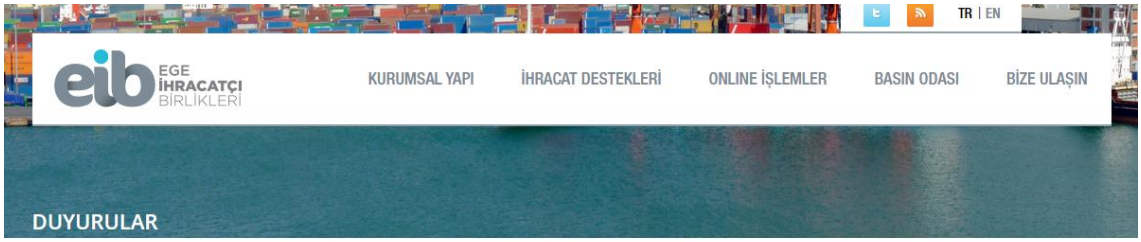
In the study, the basic indicators for unemployment and employment in the Aegean region have been found to exhibit a better performance than the general population in Turkey. In comparisons of the export trends, in line with the results seen in unemployment and employment, the Aegean region has displayed a higher performance than the overall average of Turkey. However, when the realizations of the Aegean region are compared with the realizations of other regions in the world, it is seen that the potential has not been exploited fully.

With the creation and implementation of participatory public policies that take into consideration the opinions and suggestions of exporters, it will be possible to reach the target of exports and consequently the increase in employment more effectively.

Keywords: Unemployment, Employment, Export, Aegean Region, Foreign Trade, Labor Economics and Industrial Relations, State Aids

EKLER

EK-1: EGE İHRACATÇI BİRLİKLERİ GENEL SEKRETERLİĞİ'NİN TÜM ÜYELERİNE GÖNDERİLEN E-ANKET SİRKÜLERİ

- Bütün Üyeler
- Ege Demir-Demirdışı Metaller İhracatçıları Birliği Duyuruları
- Ege Deri ve Deri Mamülleri İhracatçıları Birliği Duyuruları
- Ege Hub. Bakliyat Yağlı Tohumlar ve Mamül. İhracatçıları Birliği Duyuruları
- Ege Hazırgiyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği Duyuruları
- Ege Kuru Meyve ve Mamülleri İhracatçıları Birliği Duyuruları
- Ege Maden İhracatçıları Birliği Duyuruları
- Ege Mobilya, Kağıt Orman Ürünleri İhracatçıları Birliği Duyuruları
- Ege Su Ürünleri ve Hayvansal

GÖRÜŞ TALEBİ // Ege Bölgesindeki İhracatçı Firmaların İstihdam Yapısı ve İşsizlikle Mücadele Stratejileri Hk.

(20 Haziran 2019 Perşembe)

Ankara Üniversitesinde Prof. Dr Şenay GÖKBAYRAK'ın danışmanlığında "Ege Bölgesindeki İhracatçı Firmaların İstihdam Yapısı ve İşsizlikle Mücadele Stratejileri" konulu yüksek lisans tezinin yapılmakta olduğu bilgisi edinilmiş, tez için aşağıdaki bağlantıdaki anket formundaki bilgilerin doldurulmasına ihtiyaç duyulduğu bildirilmiştir.

EGE BÖLGESİNDEKİ İHRACATÇI FİRMALARIN İSTİHDAM YAPISI VE İŞSİZLİKLE MÜCADELE STRATEJİLERİ E-ANKETİNE ULAŞMAK İÇİN LÜTFEN TIKLAYINIZ

Bilgileri ve ilgilenen üyelerimiz için gereği rica olunur.

İ. Cumhur İŞBIRAKMAZ

Genel Sekreter

Ayrıntılı Bilgi İçin: İlhan Uncu

EK-2: ANKET FORMU

Ege Bölgesindeki İhracatçı Firmaların İstihdam Yapısı ve İşsizlikle Mücadele Stratejileri E-anketi

Sayın İlgili,
Bu anket çalışması Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim dalı Yüksek Lisans Programı çerçevesinde yürütülen bir tez çalışması için Mehmet İlhan UNCU tarafından hazırlanmıştır. Bu çalışmanın tez danışmanı Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden (Mülkiye) Prof. Dr. Şenay GÖKBAYRAK'tır, Tezin konusu "Ege Bölgesindeki İhracatçı Firmaların İstihdam Yapısı ve İşsizlikle Mücadele Stratejileridir." Bu anket çalışması Ege bölgesinde yerleşik ihracatçı firma tanımında yer almanız sebebiyle tarafınıza gönderilmiştir.
Kısa sürede cevaplayabileceğiniz bu anket Ege bölgesindeki ihracatçı firmaların istihdam yapısını, ihtiyaçlarını belirlemeyi ve bu kapsamda nasıl bir stratejinin geliştirilebileceğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Anket çalışmasının bulguları Ege bölgesindeki ihracatçılarının istihdam ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik politikalar oluşturulması yönünde ilgili çözümler ve öneriler sunacaktır.
Anket çalışmasına katkılarınız çok değerlidir. Bu çalışma ilgili alanlarda politika oluşturacak kişi ve kurumlara da öneri ve stratejiler sunarak destek olabilecektir.
Anket çalışması 21 sorudan ve tematik olarak ayrılmış 3 bölümden oluşmaktadır:
-Bölüm I: Ege Bölgesindeki İhracatçı Firmaların Yapısı ve Özellikleri
-Bölüm II: Ege Bölgesindeki İhracatçı Firmaların İstihdam Yapısı ve Özellikleri
-Bölüm III: Ege Bölgesindeki İhracatçı Firmaların İstihdam Politikaları ve İşsizlikle Mücadeleye Yaklaşımları

Eğer anket çalışmasıyla ilgili sorularınız olursa ilhanuncu@hotmail.com ve ilhanuncu@gmail.com e-posta adreslerine gönderebilirsiniz.

Saygılarımla,
M. İlhan UNCU

1. Ege Bölgesindeki İhracatçı Firmaların Yapısı ve Özellikleri:

1.1. Firmanız Ege Bölgesindeki İllerden Hangisinde Faaliyette Bulunmaktadır ? *

Afyonkarahisar

Aydın

Denizli

İzmir

Kütahya

Manisa

Muğla

Uşak

1.2.Firmanız Aşağıdaki Sektörlerden Hangilerinde Faaliyet Göstermektedir? *

Tarım

Sanayi

Madencilik

Hizmetler/Diğer

1.3.Firmanız Aşağıdaki Türlerden Hangisine Girmektedir? *

Ticari (Pazarlamacı)

Sinai (Üretici)

Sinai-Ticari (Üretici ve Pazarlamacı)

Şahıs Firması

Kooperatif/Diğer

1.4.İhracatınızdaki Gerçekleşmeler ve Beklentiler İle İlgili Olarak Firmanıza Uygun Olan Seçeneği Seçiniz *

Arttı/Artacak

Değişmedi/Değişmeyecek

Azaldı/Azalacak

Kararsızım

Son 5 Yıllık Dönemde Firmamızın İhracatı

Son 1 Yıllık Dönemde Firmamızın İhracatı

Gelecek Yıl Firmamızın İhracatı

Gelecek 5 Yıllık Dönemde Firmamızın İhracatı

Son 5 Yıllık Dönemde Firmamızın İhracatı

Son 1 Yıllık Dönemde Firmamızın İhracatı

Gelecek Yıl Firmamızın İhracatı

Gelecek 5 Yıllık Dönemde Firmamızın İhracatı

2. Ege Bölgesindeki İhracatçı Firmaların İstihdam Yapısı ve Özellikleri:

2.1. Firmanızdaki Güncel Çalışan Sayısını Seçiniz: *

1-9 Çalışan

10-49 Çalışan

50-200 Çalışan

200 ve üzeri Çalışan

2.2. Firmanıza Çalışan Seçiminde Önceliğiniz Hangisidir? *

Kesinlikle katılıyorum

Katılıyorum

Kararsızım

Katılmıyorum

Kesinlikle Katılmıyorum

Yeni Mezun Tecrübesiz Genç Eleman Tercih Sebebidir.

Aynı Sektörde Tecrübeli Olunması Tercih Sebebidir.

Benzer Sektörlerde Tecrübeli Olunması Tercih Sebebidir.

Yeni Mezun Tecrübesiz Genç Eleman Tercih Sebebidir.

Aynı Sektörde Tecrübeli Olunması Tercih Sebebidir.

Benzer Sektörlerde Tecrübeli Olunması Tercih Sebebidir.

2.3. Çalışanlarınızın Niteliklerine Göre Yüzdesel Dağılımı Nasıldır? *

Lütfen Toplamı %100'ü verecek şekilde seçimlerinizi yapınız.

%10< x

%20< x

%30< x

%40< x

%50< x

%60< x

%70< x

%80< x

%90< x

Mavi Yakalı

Beyaz Yakalı

Mavi Yakalı

Beyaz Yakalı

2.4. Mavi Yakalı Çalışan Seçimindeki Öncelikleriniz Nelerdir? *

Kesinlikle Katılıyorum

Katılıyorum

Kararsızım

Katılmıyorum

Kesinlikle Katılmıyorum

Mesleki Biilgi ve Beceri

Yabancı Dil Bilgisi

Belgelendirilmiş Eğitimler

Mezun Olunan Meslek Lisesi

Mezun Olunan Yüksekokul

Okul Mezuniyeti iş tecrübesine göre daha önemlidir.

Staj ve iş başı denemeleri eleman seçiminde etkin bir yöntemidir.

Mesleki Biilgi ve Beceri

Yabancı Dil Bilgisi

Belgelendirilmiş Eğitimler

Mezun Olunan Meslek Lisesi

Mezun Olunan Yüksekokul

Okul Mezuniyeti iş tecrübesine göre daha önemlidir.

Staj ve iş başı denemeleri eleman seçiminde etkin bir yöntemidir.

2.5. Beyaz Yakalı Çalışan Seçimindeki Öncelikleriniz Nelerdir? *

Kesinlikle Katılıyorum

Katılıyorum

Kararsızım

Katılmıyorum

Kesinlikle Katılmıyorum

Mesleki Biilgi ve Beceri

Yabancı Dil Bilgisi

Belgelendirilmiş Eğitimler

Mezun Olunan Meslek Lisesi

Mezun Olunan Üniversite

Okul Mezuniyeti iş tecrübesine göre daha önemlidir.

Staj ve iş başı denemeleri eleman seçiminde etkin bir yöntemidir.

Mesleki Biilgi ve Beceri

Yabancı Dil Bilgisi

Belgelendirilmiş Eğitimler

Mezun Olunan Meslek Lisesi

Mezun Olunan Üniversite

Okul Mezuniyeti iş tecrübesine göre daha önemlidir.

Staj ve iş başı denemeleri eleman seçiminde etkin bir yöntemidir.

2.6.Toplam Çalışan Sayınızdaki Gerçekleşmeler ve Beklentiler İle İlgili Olarak Firmanıza Uygun Olan Seçeneği Seçiniz *

Çalışan Sayısı Arttı/Artacak

Çalışan Sayısı Değişmedi/Değişmeyecek

Çalışan Sayısı Azaldı/Azalacak

Kararsızım

Son 5 Yıllık Dönemde Firmanızdaki Çalışan sayısı

Son 1 Yıllık Dönemde Firmanızdaki Çalışan sayısı

Gelecek Yıl Firmanızdaki Çalışan Sayısı

Gelecek 5 Yıllık Dönemde Firmanızdaki Çalışan Sayısı

Son 5 Yıllık Dönemde Firmanızdaki Çalışan sayısı

Son 1 Yıllık Dönemde Firmanızdaki Çalışan sayısı

Gelecek Yıl Firmanızdaki Çalışan Sayısı

Gelecek 5 Yıllık Dönemde Firmanızdaki Çalışan Sayısı

2.7.1. Her Yıl Belirli Dönemlerde Mevsimlik İşçi Talebiniz Olur mu? *

Evet

Hayır

2.7.2. (Bir Önceki Soruya Cevabınız "Evet" ise) Mevsimlik İşçi Temininde Sorun Yaşadınız mı?

Evet

Hayır

3. Ege Bölgesindeki İhracatçı Firmaların İstihdam Politikaları ve İşsizlikle Mücadeleye Yaklaşımları:

3.1.İşsizliği Azaltmak/ İstihdamı Arttırmak İçin Yapılması Gerekenler Nelerdir? *

Kesinlikle Katılıyorum

Katılıyorum

Karasızım

Katılmıyorum

Kesinlikle Katılmıyorum

Mesleki Eğitime Önem Verilmelidir.

Aktif İşgücü Piyasası Politikaları Çeşitlendirilmelidir.

İşçi primlerindeki işveren yükü azaltılmalıdır.

Çalışma Saatlerinde Esneklik Artmalıdır.

Her Firma Kendi Stratejisini oluşturmalıdır.

İstihdama Yönelik Devlet Destekleri Arttırılmalıdır.

Ekonomik İstikrar Sağlanmalıdır.

İstihdama Yönelik Destekler Sadeleştirilmelidir.

Mesleki Eğitime Önem Verilmelidir.

Aktif İşgücü Piyasası Politikaları Çeşitlendirilmelidir.

İşçi primlerindeki işveren yükü azaltılmalıdır.

Çalışma Saatlerinde Esneklik Artmalıdır.

Her Firma Kendi Stratejisini oluşturmalıdır.

İstihdama Yönelik Devlet Destekleri Arttırılmalıdır.

Ekonomik İstikrar Sağlanmalıdır.

İstihdama Yönelik Destekler Sadeleştirilmelidir.

3.2.Çalışan Temininde Aşağıdaki Kanalların/Kurumların Etkin Olduğunu Düşünmekteyim *

Kesinlikle Katılıyorum

Katılıyorum

Karasızım

Katılmıyorum

Kesinlikle Katılmıyorum

Özel İstihdam Büroları

İnternet

İŞKUR

Özel İstihdam Büroları

İnternet

İŞKUR

3.3. "Ulusal İstihdam Stratejisi" Hakkında Bilgi Sahibi misiniz? *

Evet

Hayır

3.4.1. "2019 İstihdam Seferberliği" Hakkında Bilgi Sahibi misiniz? *

Evet

Hayır

3.4.2. "2019 İstihdam Seferberliği" Hakkında Bilgi Edinme Kanalınız Nedir? (3.4.1.Soruda cevabınız "Evet" ise)

İŞKUR / SGK Bilgilendirme Toplantıları

T.C. Aile Çalışma ve Sosyal HİzmetlerBakanlığı BilgilendirmeToplantıları

TOBB/ Ticaret ve Sanayi Odaları Bilgilendirme Toplantıları

TİM/ İhracatçı Birlikleri Genel SekreterlikleriBilgilendirmeToplantıları

Sosyal Medya

Basın

İnternet

3.4.3. "2019 İstihdam Seferberliği" Kapsamında Bilgi Sahibi Olduğunuz Destekler Nelerdir?(3.4.1.Soruda cevabınız "Evet" ise)

Evet

Hayır

Yeni İstihdama Ücret Desteği

Yeni İstihdam SGK Primi ve Vergi Desteği

Kısa Çalışma Ödeneği

Asgari Ücret desteği

Düzenli Ödemeye SGK Prim Desteği

Kalkınmaya İlave SGK Prim desteği

Önce İş Başı Eğitim Sonra İstihdam Desteği

İhtiyaca Uygun Nitelikli İşgücü Eğitimi Desteği

Diğer

Yeni İstihdama Ücret Desteği

Yeni İstihdam SGK Primi ve Vergi Desteği

Kısa Çalışma Ödeneği

Asgari Ücret desteği

Düzenli Ödemeye SGK Prim Desteği

Kalkınmaya İlave SGK Prim desteği

Önce İş Başı Eğitim Sonra İstihdam Desteği

İhtiyaca Uygun Nitelikli İşgücü Eğitimi Desteği

Diğer

3.5.İşsizlik Sorununun Çözümünde Aşağıdaki Kurumların Etkin ve Koordinasyon İçinde Aktif Rol Alabileceğine İnanıyorum. *

Kesinlikle Katılıyorum

Katılıyorum

Karasızım

Katılmıyorum

Kesinlikle Katılmıyorum

İŞKUR

SGK

T.C. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı

T.C. Ticaret Bakanlığı

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı

İhracatçı BİrlikleriGenel Sekreterlikleri

Ticaret ve Sanayi Odaları

Sendikalar

Üniversiteler

Kalkınma Ajansları

İŞKUR

SGK

T.C. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı

T.C. Ticaret Bakanlığı

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı

İhracatçı BİrlikleriGenel Sekreterlikleri

Ticaret ve Sanayi Odaları

Sendikalar

Üniversiteler

Kalkınma Ajansları

3.6.İşsizlikle mücadeleyi sosyal sorumluluk projesi olarak değerlendirir misiniz? *

Evet

Hayır

3.7.Konu İle İlgili diğer Görüş ve Önerileriniz: (Var ise)

Yanıtınız

ANKETİ DOLDURAN KİŞİNİN ADI SOYADI* *

Yanıtınız

ANKETİ DOLDURAN KİŞİNİN TELEFON VE E-POSTA ADRESİ* *

Yanıtınız

*LÜTFEN ADINIZI SOYADINIZI VE İLETİŞİM BİLGİLERİNİZİ GİRİNİZ

"KATKILARINIZ ve SABRINIZ İÇİN TEŞEKKÜRLER"